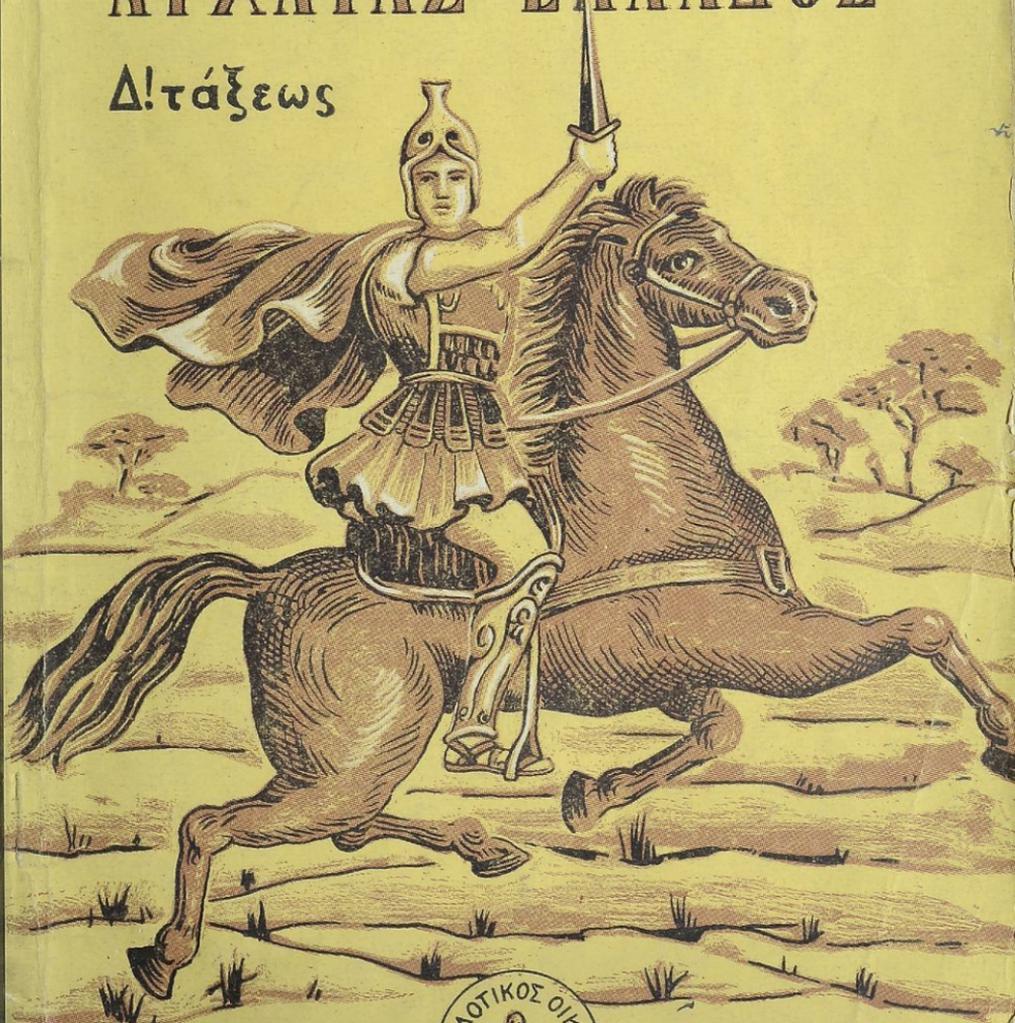

ΑΝΑΣΤ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΕΥΑΓ. ΠΕΝΤΕΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διτάξεως

42

ΑΘΗΝΑΙ

ΠΑΤΡΑΙ

Χ.Ι. ΚΑΓΙΑΦΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ίνστιτούτο Επιστημονικής Πολιτικής

Σελίς
25
ΒΑΡΤΙ200
Α.ΣΑΝΣΟΝ

ΑΝΑΣΤ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΕΥΑΓΓ. ΠΕΝΤΕΑ
~~ΑΝΑΣΤ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΕΥΑΓΓ. ΠΕΝΤΕΑ~~

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δ' Δημοτικού

«Γραμμένη σύμφωνα με το νέο αναλυτικό
προγραμμα του Υπουργείου Παιδείας»

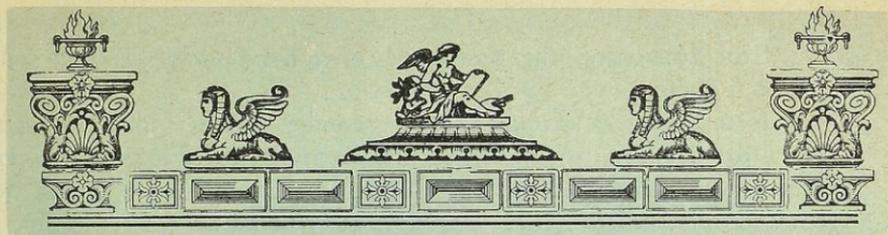
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ
ΟΪΚΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ Χ.Ι. ΚΑΓΙΑΦΑ ΠΑΤΡΑΙ

18362

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τῶν συγγραφέων.

Τασις
B

ΟΙ ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

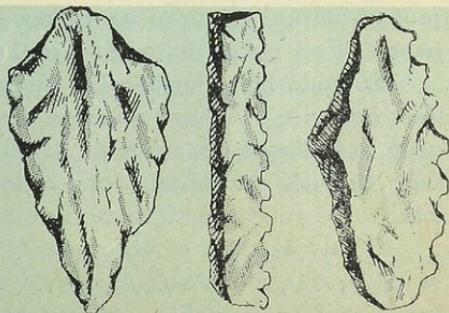
Ἡ ζωὴ τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων

Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, οἱ πρωτόγονοι, πού ἐζησαν πολλές χιλιάδες χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα, ἦσαν σχεδὸν ἄγριοι. Ἐζοῦσαν σκορπισμένοι μέσα στὰ σπήλαια καὶ στὰ δάση καὶ ἡ ζωὴ τους πολὺ λίγο διέφερε ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀγρίων ζώων.

Οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ἔτρωγαν ρίζες καὶ καρπούς δένδρων, ὠμὸ κρέας ζώων πού ἐσκότωναν ἢ ψαριῶν πού ἐψάρευαν στὶς λίμνες καὶ στὰ ποτάμια. Ὡς ἐνδύματα εἶχαν τὰ δέρματα τῶν ζώων πού ἐσκότωναν.

Γιὰ νὰ εὐρίσκουν καλύτερα τὴν τροφή τους καὶ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τ' ἄγρια θηρία κατεσκεύαζαν ἀρκετὰ ὄπλα καὶ ἐργαλεῖα : τσεκούρια, δόρατα, σκαπάνες, πριόνια καὶ ἄλλα. Αὐτὰ τὰ ἔφτιαχναν ἀπὸ σκληρὲς πέτρες καὶ κυρίως ἀπὸ *πυρόλιθους*. Γι' αὐτὸ ἡ ἀπολίτιστη ἐκείνη ἐποχὴ ὀνομάζεται *λιθινὴ ἐποχὴ ἢ ἐποχὴ τοῦ λίθου*.

Ἐκεῖνο πού ἄλλαξε καὶ ἐκαλυτέρευσε πολὺ τὴ ζωὴ τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων ἦταν ἡ ἀνακάλυψις τῆς φωτιᾶς. Αὐτὸ ἔγινε τυχαῖα, εἴτε ἀπὸ τὴν ἔκρηξι τῶν ἠφαιστείων, εἴτε ἀπὸ τοὺς σπινθῆρες τῶν κεραυνῶν, εἴτε ἀπὸ τὸ τρίψιμο ξερῶν φύλλων δένδρων.

Τὰ πρῶτα ἐργαλεῖα τῶν ἀνθρώπων.

Ἔτσι ἐφευρέτης τῆς φωτιᾶς δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος Τοῦ τὴν ἀπεκάλυψε ἢ φύσις.

Πολὺ ἀργότερα κατῶρθωσε ὁ ἄνθρωπος ν' ἀνάψῃ μόνος του φωτιά. Ὄταν ἐδούλευε τὸν πυρόλιθο γιὰ νὰ φτιάξῃ τὰ ἐργαλεία του παρετήρησε νὰ πετιοῦνται σπινθῆρες. Ὄταν πάλι ἐκρύνε κι ἔτριβε τὰ χέρια του αἰσθανόταν ζέστη. Ἀπ' αὐτὸ ὠδηγήθηκε νὰ τρίψῃ γιὰ πολλὴ ὥρα δύο ξερὰ ξύλα καὶ ν' ἀνάψῃ φωτιά.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς φωτιᾶς καὶ ἡ χρησιμοποίησίς της ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Χωρὶς τὴν φωτιά θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ προοδεύσῃ ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἴσως θὰ ἔμενε πάντοτε στὴ βαρβρότητα τῆς πρωτογόνου ἐποχῆς. Γι' αὐτὸ οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι ἐλάτρευαν τὴν φωτιά γιὰ θεότητα, ἦσαν δηλ. *πυρολάτρες*.

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ

Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι δὲν ἔμεναν σ' ἓνα μέρος. Διαρκῶς ἐπήγαιναν ἀπὸ τὸν ἓνα τόπο στὸν ἄλλο, γιὰ νὰ εὐρίσκουν τροφή καὶ κυνήγι.

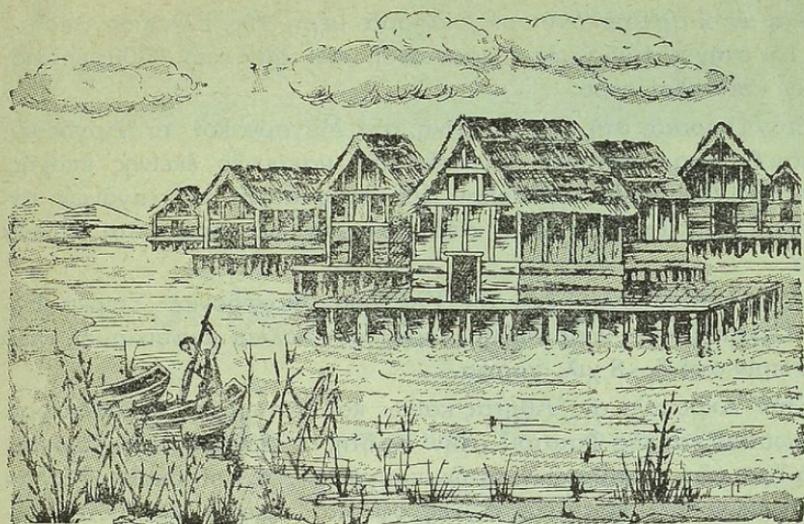
Τὴν κατοικία τους τὴν κατεσκεύαζαν μὲ κλαδιὰ ἐπάνω στὰ δένδρα ἢ ἔμεναν μέσα σὲ σπήλαια ἢ κουφάλες δένδρων. Πολὺ ἀργότερα κατεσκεύασαν τὶς πρῶτες καλύβες τους στὶς λίμνες ἐπάνω σὲ ξύλα ποὺ τὰ ἐκάρφωναν στὸ βυθὸ τῆς λίμνης. Ἔτσι ἦσαν ἀσφαλισμένοι ἀπὸ τ' ἄγρια ζῶα.

Ὄταν ἀνεκάλυψαν τὴν φωτιά, ἔκτιζαν πέτρινες καλύβες στὴ μέση τῶν πεδιάδων καὶ στὶς κορυφές τῶν λόφων. Γύρω — γύρω ἄναβαν φωτιά κι' ἔτσι δὲν ἐπλησίαζαν τ' ἄγρια θηρία. Ἔτσι κάμνουν καὶ σήμερα πολλοὶ ἄγριοι λαοί, ποὺ ζοῦν ἀκόμη σὲ πρωτόγονη κατάσταση.

Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν καλύτερα τοὺς κινδύνους ἄρχισαν νὰ κτίζουν τὰ σπίτια τους ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλον. Ἔτσι σχηματίσθηκαν οἱ πρῶτοι συνοικισμοί.

Σύντομα ὅμως κατάλαβαν ὅτι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ κάνουν ὅλοι τὶς ἴδιες δουλειές. Ἄλλοι ἔπρεπε νὰ πηγαίνουν στὸ κυνήγι, ἄλλοι στὸ ψάρεμα κι ἄλλοι νὰ μαζεύουν ρίζες καὶ καρπούς. Ἐπρεπε ἐπίσης νὰ μένη ἓνας ἀριθμὸς ἀπ' αὐτοὺς στὸ συνοικισμό, γιὰ νὰ προστατεύουν τὰ ὑπάρχοντά τους ἀπὸ τὶς ἐπίδρομὲς ἄλλων ἀνθρώπων.

Οἱ γυναῖκες καὶ οἱ γέροι ποὺ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ βγοῦν στὸ κυνήγι καὶ τὶς ἄλλες δουλειές ἔφτιαχναν ροῦχα, ὄπλα καὶ στολίδια καὶ φύλαγαν τὰ ζῶα ποὺ εἶχαν ἐξημερώσει. Ἔτσι σιγὰ — σιγὰ διαχωρίσθηκαν οἱ ἀσχολίες τῶν ἀνθρώπων. Ἀργότερα ὁ καθένας τους ἔμαθε κα-

Καλύβες πρωτόγωνων ανθρώπων.

λά τη δουλειά που τοῦ εἶχαν ἀναθέσει κι ἀπέκτησε πείρα, που δὲν τὴν εἶχαν οἱ ἄλλοι, που ἔκαναν ἄλλες δουλειές. Ὁ κυνηγός π. χ. δὲν ἤξερε νὰ φτιάχνῃ ὄπλα κι αὐτὸς που τὰ ἔφτιαχνε δὲν ἤξερε πολλὰ ἀπὸ κυνήγι. Ἔτσι στὴν πρωτόγονη κοινωμία διαχωρίσθηκαν τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα.

Στὸ μεταξύ οἱ ἄνθρωποι ἔμαθαν νὰ χρησιμοποιοῦν καὶ τὰ μέταλλα. Ἄρχισαν τότε νὰ κατασκευάζουν ὄπλα κι ἄλλα ἐργαλεῖα ἀπὸ χαλκὸ καὶ σίδηρο. Ἔτσι μὲ εὐκολία ἐδούλευαν τὸ ξύλο, ἐσκάλιζαν τὸ κόκκο καὶ ἐσκότω ἀν ζῶα καὶ ἐχθρούς. Ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ ζοῦν καλύτερα καὶ νὰ γίνονται σιγὰ — σιγὰ πολιτισμένοι.

Ἐστόλιζαν μὲ σκαλίσματα τὰ ὄπλα καὶ τὰ ἐργαλεῖα τους, ἐζωγράφιζαν στοὺς τοίχους τῶν σπηλαίων κι ἔφτιαχναν ροῦχα μὲ στολίδια καὶ διαφορετικὰ χρώματα. Μὲ τὰ δάκτυλά τους ὑπελόγιζαν τὰ ὄπλα καὶ τὰ τρόφιμα που εἶχαν καὶ μὲ διάφορα σημάδια παρίσταναν τὰ διάφορα πράγματα. Αὐτὰ ἦσαν τὰ πρῶτα βήματα τῆς ἀριθμῆσεως καὶ τῆς γραφῆς. Ἡ ἐφεύρεσις τῆς γραφῆς ἦταν τὸ μεγαλύτερο βῆμα πρὸς τὸν πολιτισμό.

Ἴχνη τῶν πρωτόγωνων ἀνθρώπων στὴν Ἑλλάδα

Πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια δὲν γνωρίζαμε, ἂν ἔζησαν πρωτόγονοι ἄνθρωποι στὴν Ἑλλάδα. Τὰ τελευταῖα ὅμως χρόνια μὲ τὶς ἀνασκαφές

πού έκαμαν οί άρχαιολόγοι σέ διάφορα μέρη τής Έλλάδος, άποδείχτηκε ότι στήν πατρίδα μας έζησαν άνθρωποι πριν άπό 8000 χρόνια, ίσως δέ και παλαιότερα.

Στόν Πειραιά, στή Θεσσαλονίκη, στα Μέγαρα και τό Άργος εύρέθηκαν διάφορα πέτρινα έργαλεία τής μακρυνής εκείνης έποχής. Επίσης στή Θεσσαλία εύρέθηκαν δύο συνοικισμοί πρωτογόνων ανθρώπων, έργαλεία φτιαγμένα άπό κόκκαλο και πέτρες και πήλινα δοχεία.

Άλλά και σέ άλλα μέρη τής Έλλάδος (Μακεδονία, Στερεά Έλλάδα, Πελοπόννησο, νήσο Μήλο), εύρέθηκαν πολλοί συνοικισμοί, που έγιναν πριν άπό 5—8 χιλ. χρόνια.

Στήν Άκρόπολι τής Άθήνας καθώς και κάτω άπό τά άνάκτορα τής Κνωσσού και τής Φαιστού στήν Κρήτη, οί άρχαιολόγοι εύρηκαν πολλά ίχνη τών παναρχαίων αυτών προγόνων μας, οί όποιοι ήξεραν νά φτιάχνουν πολύ πρακτικές άξίνες, σφυριά, πριόνια και μύτες κονταριών άπό πέτρες.

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Οί πρώτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος Μινωϊκὸς πολιτισμὸς

Ἡ Ἑλλάδα ἔχει πολὺ παλαιὰ ἱστορία. Ποῖοι ὅμως ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοί της δὲν γνωρίζομε ἀκριβῶς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες στὰ βιβλία τους γράφουν πολὺ λίγα γιὰ τοὺς πρώτους κατοίκους τῆς πατρίδος μας καὶ τὰ περισσότερα πού γράφουν εἶναι μῦθοι.

Πολλοὶ ἱστορικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ Αἰγαῖοι. Αὐτοὶ ἦλθαν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσία πρὶν ἀπὸ τὸ 3.000 χρόνια π. Χ. καὶ ἐγκατεστάθηκαν κυρίως στὰ νότια παράλια τῆς Ἑλλάδος, στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ στὴν Κρήτη.

Οἱ Αἰγαῖοι ἴδρυσαν διάφορα μικρὰ βασίλεια καὶ ἀνέπτυξαν ἀξιόλογο πολιτισμὸ, πού λέγεται *Αἰγαῖος* Πολιτισμὸς.

Ἀπὸ τὰ βασίλεια αὐτά, τὸ βασίλειο τῆς Κρήτης ἔγινε τὸ πιὸ ἰσχυρὸ καὶ τὸ πιὸ πλούσιο κράτος.

Οἱ Αἰγαῖοι τῆς Κρήτης κατεσκεύασαν μεγάλα πλοῖα καὶ ἔκαναν ἐμπόριο μὲ τὴν Αἴγυπτο, τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, τὴ Μ. Ἀσία καὶ τὴν Πελοπόννησο. Ἀργότερα ἀπλῶσαν τὴν κυριαρχία τους σὲ πολλὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους, στὴ Πελοπόννησο καὶ στὴν Ἀττική. Ὁ μῦθος τοῦ Θησέα καὶ τοῦ Μινώταυρου μᾶς φανερῶνουν τὴν ὑποδούλωσι τῶν Ἀθηνῶν στὸ ἰσχυρὸ κράτος τῆς Κρήτης.

Τότε ἀναπτύχθηκε στὴ μεγαλόνησο ἓνας μεγάλος πολιτισμὸς, πού λέγεται *Μινωϊκὸς πολιτισμὸς*, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ξακουστοῦ βασιλιὰ τῆς Κρήτης, τοῦ *Μίνωα*.

Τὰ ἀνάκτορα πού εὑρέθηκαν μὲ τίς ἀνασκαφές πού ἔγιναν στὴν Κνωσσό, Φαιστό καὶ Ἀγία Τριάδα τῆς Κρήτης, μᾶς δείχνουν τὸ μεγαλεῖο τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου Μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Καταγωγή τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κατάγονται ἀπὸ μιὰ μεγάλη φυλὴ, ποὺ λέγε-
ται Ἰνδοευρωπαϊκή.

Ἡ φυλὴ αὐτὴ κατοικοῦσε σὲ μιὰ χώρα τῆς Ἀσίας, τὴν Ἰνδία.
Ἀπὸ ἐκεῖ ξεκίνησε καὶ ἦλθε καὶ ἐκυρίευσε τὴν Εὐρώπη.

Στὴν Ἑλλάδα οἱ Ἰνδοευρωπαῖοι ἔφθασαν σὲ μικρὰ — μικρὰ κύ-
ματα. Αὐτὸ ἔγινε 2.000 χρόνια περίπου πρὸ Χριστοῦ.

Οἱ πρῶτοι Ἰνδοευρωπαῖοι ποὺ ἦλθαν στὴν Ἑλλάδα λέγονται
Ἀχαιοί. Αὐτοὶ εἶναι οἱ πρῶτοι πρόγονοί μας, οἱ πρῶτοι Ἕλληνες.

Οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν λαὸς πολεμικὸς καὶ καλύτερα ὀπλισμένοι ἀπὸ
τοὺς παλαιούς κατοίκους τῆς πατρίδος μας, τοὺς Αἰγαίους. Γι' αὐτὸ
τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ἀργότερα ἦλθαν στὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλες ἑλληνικὲς φυλλές, οἱ
Ἴωνες καὶ οἱ Αἰολεῖς. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν περισσότεροι καὶ
ἰσχυρότεροι, ὅλες οἱ ἑλληνικὲς φυλὲς ὠνομάσθησαν Ἀχαιοί.

Οἱ Ἀχαιοί, ἀφοῦ ὑποδούλωσαν τὴν Πελοπόννησο, ἐπέοασαν μὲ
τὰ πλοῖα τοὺς στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ ἐκυρίευσαν. Τέλος κατὰ
τὸ 1400 ἐκυρίευσαν καὶ τὴν Κρήτη.

Ἐπειτα ἔκαμαν τὴν Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία καὶ τὸν Τρωϊκὸ πό-
λεμο καὶ ἴδρυσαν τὴν πρῶτη ἀποικίαν στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

Τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ βασίλεια

Οἱ Ἀχαιοὶ ἴδρυσαν στὴν Ἑλλάδα πολλὰ μικρὰ βασίλεια. Τὰ
σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν: Τὸ βασίλειο τοῦ Ὀρχομενοῦ στὴ Β. ὠ-
τία καὶ τὰ βασίλεια τῆς Τίρυνθος, τῆς Πύλου καὶ τῶν Μυκηνῶν στὴν Πε-
λοπόννησο.

Τὸ ἰσχυρότερο ὅμως καὶ πλουσιώτερο ἦταν τὸ βασίλειο τῶν Μυ-
κηνῶν. Γι' αὐτὸ καὶ στὸν Τρωϊκὸ πόλεμο ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων
ἔγινε ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν Ἀγαμέμνων.

Κάθε βασίλειο περιελάμβανε μιὰ μεγάλη ἢ μικρὴ περιφέρεια. Σὲ
πολλὰ ὅμως μέρη τῆς Ἑλλάδος μιὰ πόλις ἀποτελοῦσε κί' ἓνα βασίλειο.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἔκτιζαν συνήθως τ' ἀνάκτορά τους ἐπά-
νω σὲ λόφους, ποὺ τοὺς περιτειχίζαν μὲ πελωρίους ὀγκολίθους. Τοὺς
ὄχυρους αὐτοὺς λόφους τοὺς ὠνόμαζαν ἀκροπόλεις. Γύρω ἀπὸ τὴν
ἀκρόπολι ἔκτιζε τὴν κατοικίαν τοῦ ὄ λαός.

Οί όγκόλιθοι πού ήσαν κτισμένα τά τείχη είχαν μερικοί μήκος 9 μέτρα καί πλάτος 6, ζύγιζαν δέ 4 - 5 χιλιάδες όκάδες ό καθένας.

Γά τείχη τών Άχαιϊκών Άκροπόλεων τά ώνόμασαν άργότερα οί Έλληνες *Κυκλώπεια τείχη*, έπειδή ένόμιζαν ότι τά έκτισαν οί Κύκλωπες.

ε 'Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός

Οί Άχαιοί πού έγκατεστάθηκαν στή Νότιο Έλλάδα καί κυρίως στήν Πελοπόννησο έγιναν έμποροι καί ναυτικοί. Με τά πλοία τους αύ λάκωναν τό Αίγαίο κι έφθαναν μέχρι τή Μικρά Άσία καί κάτω ώς τήν Κρήτη, τήν Κύπρο καί τήν Αίγυπτο.

Οί Άχαιοί έγνώρισαν τόν πολιτισμό τής Κρήτης, τό Μινωϊκό, καί σιγά - σιγά τόν ανέπτυξαν. Έτσι με τό πέρασμα του χρόνου έδημιούργησαν ένα δικό τους μεγάλο πολιτισμό, πού λέγεται *Μυκηναϊκός* ή *Κρητομυκηναϊκός*.

Λέγεται Μυκηναϊκός, γιατί αναπτύχθηκε περισσότερο στις Μυκήνες. Κρητομυκηναϊκός λέγεται, γιατί οί Άχαιοί πήραν τις βάσεις του πολιτισμού τους από τήν Κρήτη.

Οί ανασκαφές πού έγιναν στις Μυκήνες καί στήν Πύλο μάς απέδειξαν πόσο θαυμάσιος ήταν ό Μυκηναϊκός πολιτισμός.

Στις Μυκήνες εύρέθηκαν τά έρείπια τών ανακτόρων καί ώραιότατοι θολωτοί βασιλικοί τάφοι. Ένας από τους θολωτούς αυτούς τάφους, πού διατηρείται άκόμη θαυμάσιος, είναι καλλιτεχνικό θαύμα. Ό τάφος αυτός λέγεται «*Θησαυρός του Άτρέως*», γιατί οί παλαιότεροι Έλληνες έπίστευαν ότι εκεί έβριζε τους θησαυρούς του ό Άτρέας, ό πατέρας του Άγαμέμνονος.

Έπίσης εύρέθηκαν καί πολλοί άλλοι βασιλικοί τάφοι, πού μοιάζουν κάπως με τους τάφους πού φτιάχνουμε καί σήμερα. Μέσα στους τάφους αυτούς οί αρχαιολόγοι εύρηκαν πολλά *κτερίσματα*, δηλαδή άφιερώματα στους νεκρούς, πολύ μεγάλης άξίας καί τέχνης (χρυσές προσωπίδες, ξίφη, ποτήρια από χρυσό καί άσήμι,

Χρυσή προσωπίδα, πού βρέθηκε μέσα στους βασιλικούς τάφους τών Μυκηνών.

πολλά χρυσά γυναικεία κοσμήματα, άγγεία και άλλα).

Τò βάρος τοῦ χρυσοῦ τῶν κτερισμάτων αὐτῶν φθάνει περίπου τὰ 20 κιλά. Ὁλ' αὐτὰ εὐρίσκονται τῶρα στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τῶν Ἀθηνῶν.

Στὴν Πύλο εὐρέθηκε τὸ ἀνάκτορο τοῦ Νέστορος καὶ τρεῖς βασιλικοὶ τάφοι μὲ πλούσια κτερίσματα.

Ἐπίσης εὐρέθηκαν καὶ ἑξακόσιες περίπου πήλινες πινακίδες (πλάκες ἀπὸ πηλό), ποὺ εἶναι χαραγμένα ἐπάνω γράμματα. Τέτοιες πινακίδες εὐρέθηκαν καὶ στὶς Μυκῆνες.

Ἔτσι ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ ἤξεραν νὰ διαβάζουν καὶ νὰ γράφουν.

Τὰ πλούσια εὐρήματα τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Πύλου, φανερόνουν τὴν λαμπρότητα τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἔφθασε στὴ μεγαλύτερή του ἀκμὴ τὸ 1500 π. Χ.

Ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων

Οἱ Ἀχαιοὶ μὲ τὸ θαυμάσιο πολιτισμὸ τους ἐβάδιζαν συνεχῶς στὸ δρόμο τῆς προόδου. Στὸ μεταξύ ὅμως ἔγινε στὴν Ἑλλάδα μιὰ φοβερὴ ἀναταραχὴ, ποὺ κατέστρεψε τὸν πολιτισμὸ τῆς καὶ τὴν εὐτυχία τῶν κατοίκων τῆς.

Διάφορες ἀπολίτιστες Ἑλληνικὲς φυλὲς κατέβηκαν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ βόρεια καὶ ἐκυριεύσαν πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι ἔγιναν δοῦλοι ἢ ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν πρὸς τὴ Μικρὰ Ἀσία, ὅπου ἴδρυσαν νέες ἀποικίες.

Τέλος κατὰ τὸ 1100 π. Χ. κατέβηκε μιὰ ἄλλη Ἑλληνικὴ φυλὴ, οἱ Δωριεῖς. Οἱ Δωριεῖς ὀπλισμένοι μὲ σιδερένια ὄπλα, κατῶρθωσαν νὰ νικήσουν τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ νὰ κυριεύσουν τὴ Θεσσαλία, τὴ Στερεὰ

Ἡ Περίφημη Πύλη τῶν Λεόντων, ποὺ ἦταν ἡ κυρίως εἴσοδος στὴν Ἀκρόπολι τῶν Μυκηνῶν.

Ἑλλάδα καὶ ἓνα μεγάλο μέρος τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ μετακίνησις αὐτῆ τῶν Δωριέων ὠνομαζήθη *κἀθοδος τῶν Δωριέων*.

Οἱ Δωριεῖς ἦσαν ἀπολίτιστοι καὶ βάρβαροι. Γι' αὐτὸ τὰ μέρη ποῦ ἐκυρίευαν, τὰ κατέστρεφαν. Τότε κατεστράφησαν οἱ Μυκῆνες καὶ οἱ ἄλλες πόλεις τῶν Ἀχαιῶν.

Χιλιάδες τότε ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς, γιὰ νὰ μὴ γίνουσι δοῦλοι τοὺς Δωριεῖς, ἔφυγαν καὶ ἐπῆγαν στὴ Μικρὰ Ἀσίαν, στὴν Ἰταλία καὶ στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἐκεῖ ἵδρυσαν πολυάνθρωπες ἀποικίας ποῦ ἀργότερα προώδευσαν πολὺ.

ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Οἱ διάφορες Ἑλληνικὲς φυλὲς ἀποτελοῦσαν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος. Γιατὶ εἶχαν τὴν ἴδια καταγωγὴν, τὴν ἴδια θρησκείαν, τὰ ἴδια μαντεῖα, τὰ ἴδια ἥθη καὶ ἔθιμα, ἔκαναν πανελληνίους ἀγῶνες καὶ ὠμιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσαν.

Ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐπίστευαν σ' ἓνα θεό, ὅπως πιστεύομε ἡμεῖς σήμερον. Ἐπίστευαν σὲ πολλοὺς θεοὺς.

Κάθε πράγμα ὑπερφυσικό, ποῦ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ τὸ ἐξηγήσουν, τὸ ἐλάτρευαν γιὰ θεό. Ἔτσι ὁ λαμπρὸς ἥλιος, ἡ χλωμὴ σελήνη, ἡ γαλανὴ θάλασσα, ἓνα ὀρμητικὸ ποτάμι ἦταν γι' αὐτοὺς ἓνας θεός. Καὶ σήμερον ἀκόμη διάφοροι λαοί, ποῦ ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν σὲ πρωτόγονη κατάστασι, ἔχουν θεοποιήσει τίς ὑπερφυσικὲς αὐτὲς δυνάμεις.

Οἱ σπουδαιότεροι θεοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν δώδεκα.

1. Ὁ Δίας (Ζεὺς), πατέρας τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων.
2. Ὁ Ποσειδῶν, ἀδελφὸς τοῦ Δία, θεὸς τῆς θάλασσας.
3. Ὁ Ἀπόλλων, θεὸς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς μουσικῆς.
4. Ὁ Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου.
5. Ὁ Ἥφαιστος, θεὸς τῆς φωτιᾶς καὶ τῆς τέχνης.
6. Ὁ Ἑρμῆς, θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ ἀγγελιοφόρος τῶν θεῶν.
7. Ἡ Ἥρα, σύζυγος τοῦ Δία.
8. Ἡ Ἑστία, θεὰ τοῦ σπιτιοῦ.
9. Ἡ Δήμητρα, θεὰ τῆς γεωργίας.
10. Ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τῆς ὁμορφιάς.

11. Ἡ Ἄρτεμις, θεὰ τοῦ κυνηγίου.

12. Ἡ Ἀθηνᾶ, κόρη τοῦ Δία, θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς εἰρήνης.

Οἱ δώδεκα αὐτοὶ θεοὶ ἔμεναν στὴν κυρυφή τοῦ Ὀλύμπου, γι' αὐτὸ τοὺς ὠνόμαζαν Ὀλύμπιους θεοὺς.

Ἄλλοι κατώτεροι θεοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν :

Ὁ Διόνυσος, θεὸς τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου, ὁ Αἴολος, θεὸς τῶν ἀνέμων, ὁ Πλούτων, θεὸς τοῦ Ἄδη, ἡ Κυβέλη ἢ Πέα, θεὰ τῆς Γῆς, ὁ Ἀσκληπιός, θεὸς τῆς Ἰατρικῆς, οἱ Νύμφες, θεές τῶν σπηλαίων καὶ τῶν πηγῶν, οἱ ἐννέα Μοῦσες, οἱ Μοῖρες καὶ ἄλλοι.

Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας γιὰ νὰ λατρεύουν τοὺς θεοὺς των, τοὺς ἔκτιζαν ὠραίους μαρμάρινους ναοὺς. Τέτοιοι ναοὶ σώζονται καὶ σήμερα, ἐρειπωμένοι βέβαια, ὅπως ὁ Παρθενών, ἀφιερωμένος στὴ θεὰ Ἀθηνᾶ, ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος στὸ Σούνιο, ὁ ναὸς τῆς Δήμητρας στὴν Ἐλευσίνα, ὁ ναὸς τῆς Ἥρας, κοντὰ στὸ Ἄργος καὶ ἄλλοι.

Ἐξω ἀπὸ κάθε ναὸ ἔκτιζαν κι ἓνα βωμό, ὅπου ἔκαναν τὶς θυσίες.

Τὰ μαντεῖα

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τὴν ἀρχαία ἐποχή, ἤθελαν νὰ ἔχουν τοὺς θεοὺς μὲ τὸ μέρος των. Γι' αὐτὸ προσπαθοῦσαν νὰ μάθουν τὶς ἐπιθυμίες τῶν θεῶν. Ἐπίστευαν δὲ ὅτι οἱ θεοὶ ἐφανέρωναν τὶς θελήσεις τους μὲ διάφορα σημεῖα.

Τὰ σημεῖα αὐτὰ τὰ ἐξηγοῦσαν μόνον οἱ μάντιες. Αὐτοὶ παρατηροῦσαν διάφορα σημεῖα στὸν οὐρανὸ ἢ τὰ σπλάχνα ἀπὸ τὰ ζῶα ποὺ θυσίαζαν οἱ ἄνθρωποι κι' ἐξηγοῦσαν ποιὸ ἦταν τὸ θέλημα τῶν θεῶν.

Πρὸ πάντων ὅμως οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἤθελαν νὰ συμβουλευθοῦν τοὺς θεοὺς ἢ νὰ μάθουν τὰ μέλλοντα, ἐπήγαιναν κι ἐρωτοῦσαν τὰ Μαντεῖα. Τὰ Μαντεῖα ἦσαν ἱεροὶ τόποι, ὅπου οἱ μάντιες ἢ ἱερεῖς τοῦ Μαντείου ἔδιναν τὴν ἀπάντησι.

Στὴν ἀρχαία Ἑλλάς ἔα ὑπῆρχαν πολλὰ Μαντεῖα. Τὰ σπουδαιότερα ὅμως ἦσαν τρία : Τὸ Μαντεῖο τῆς Δωδώνης στὴν Ἠπειρο, τὸ Μαντεῖο τοῦ Τροφωνίου Διὸς στὴ Λεβάδεια τῆς Βοιωτίας καὶ τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, εὐρισκόταν στοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασσοῦ κι ἦταν ἀφιερωμένο στὸ θεὸ Ἀπόλλωνα. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ξένοι βασιλεῖς κι ἄλλοι ἐπίσημοι ἐπήγαιναν νὰ ἐρωτήσουν τὸ Μαντεῖο. Ἐκεῖ, μιὰ ἱέρεια τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ Πυθία, ἔδινε τὸ χρησμό, δηλαδὴ τὴν ἀπάντησι.

Ἡ Πυθία, πρὶν δώση τὸ χρησμὸν, ἐνήστευε τρεῖς ἡμέρες κι ἔλουζόταν στὴν *Κασταλία πηγὴ*. Ἐπειτα ἔμπαινε στὸ ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Στὸ βάθος τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε ἓνα ἀνοιγμα, μιὰ βαθεῖα τρύπα, ἀπ' ὅπου ἔβγαιναν καπνοὶ. Ἐπάνω στὴν τρύπα εἶχαν τοποθετήσῃ ἓνα τρίποδα. Ἡ Πυθία ἐκαθόταν στὸν τρίποδα κι ἐμασοῦσε φύλλα δόφνης.

Οἱ καπνοὶ ἐζάλιζαν τὴν Πυθία καὶ τότε ἀρχίζε νὰ λήθῃ ἀσυνάρτητα λόγια. Τὰ λόγια αὐτὰ τὰ ἔγραφαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Μαντείου καὶ ἀπ' αὐτὰ ἔβγαζαν τὸ χρησμὸν.

Οἱ ἱερεῖς ἦσαν σοφοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν πολλὰς ὠφέλιμες συμβουλὰς στοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας.

Ὅσοι ἐπήγαιναν νὰ ἐρωτήσουν τὸ Μαντεῖο, ἔδιναν πολλὰ καὶ πολὺτιμα δῶρα. Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν ἐμόζευσε ἀμύθητα πλοῦτη.

Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες γιὰ νὰ τιμήσουν τοὺς θεοὺς τῶν ἔκαναν ἑορτὲς. Ἐτελοῦσαν τότε θυσίαι, ἐχόρευαν κι ἔκαναν ἀγῶνες.

Κάθε πόλις εἶχε τὶς ἑορτὲς καὶ τοὺς ἀγῶνες τῆς. Στοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς ἔπαιρναν μέρος μόνον οἱ κάτοικοι τῆς γύρω περιοχῆς. Σὲ μερικὰ ὅμως μέρη τῆς Ἑλλάδος ἐγίνοντο ἀγῶνες, ὅπου ἔπαιρναν μέρος ἀθλητὲς ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἦσαν δηλαδὴ *Πανελλήνιοι*.

Οἱ πιὸ γνωστοὶ πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν :

1. **Τὰ πύθια**, ποὺ ἐτελοῦντο στοὺς Δελφοὺς κάθε τέσσερα χρόνια, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος. Οἱ ἀγῶνες διαρκοῦσαν πέντε ἡμέρες καὶ οἱ νικητὲς, οἱ *πυθιονίκες*, ἔπαιρναν γιὰ *ἔπαθλο* δηλαδὴ βραβεῖο, ἓνα στεφάνι ἀπὸ δάφνη.

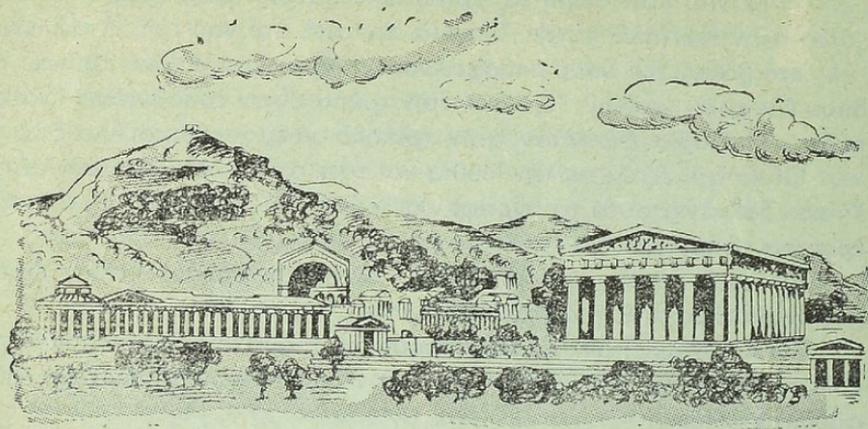
2. **Τὰ Ἴσθμια**, ποὺ ἐτελοῦντο στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου κάθε τρία χρόνια πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος. Τοὺς νικητὲς τοὺς ἐστεφάνωναν μὲ φύλλα ἀπὸ σέλινο ἢ μὲ κλάδο πεύκου.

3. **Τὰ Νεμέα**, ποὺ ἐτελοῦντο στὴ Νεμέα κάθε δύο χρόνια πρὸς τιμὴν τοῦ Δία. Οἱ ἀγῶνες διαρκοῦσαν πολλὰς ἡμέρες καὶ οἱ νικητὲς ἔπαιρναν ὡς βραβεῖο στεφάνι ἀπὸ σέλινο.

4. **Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες**, ποὺ ἐτελοῦντο στὴν Ὀλυμπία.

Οἱ πρῶτοι πανελλήνιοι ἀγῶνες ἔγιναν στὴν Νεμέα κατὰ τὸ 1150 π. Χ. Τότε ἐτελοῦντο ἀγῶνες μουσικοὶ, πάλης καὶ δρόμου. Ἀργότερα ἐγίνοντο καὶ ἄλλα ἀγωνίσματα ὅπως δίσκου, πυγμαχίας, ἵπποδρομίας, ἄρματοδρομίας καὶ ἄλλα.

Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν μιὰ αἰτία νὰ ἐπικοινωνοῦν καὶ νὰ

Ἡ Ἀρχαία Ὀλυμπία.

συνέωνται περισσότερο οἱ Ἕλληνες μεταξύ τους. Ἔτσι μεγάλωνε τὸ αἰσθημα τῆς κοινῆς καταγωγῆς καὶ ἡ ἀγάπη μεταξύ ὄλων τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες

Οἱ μεγαλύτεροι καὶ ἐπισημότεροι ἀγῶνες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν οἱ Ὀλυμπιακοί. Αὐτοὶ ἐτελοῦντο στὴν Ὀλυμπία κάθε τέσσερα χρόνια πρὸς τιμὴν τοῦ Δία.

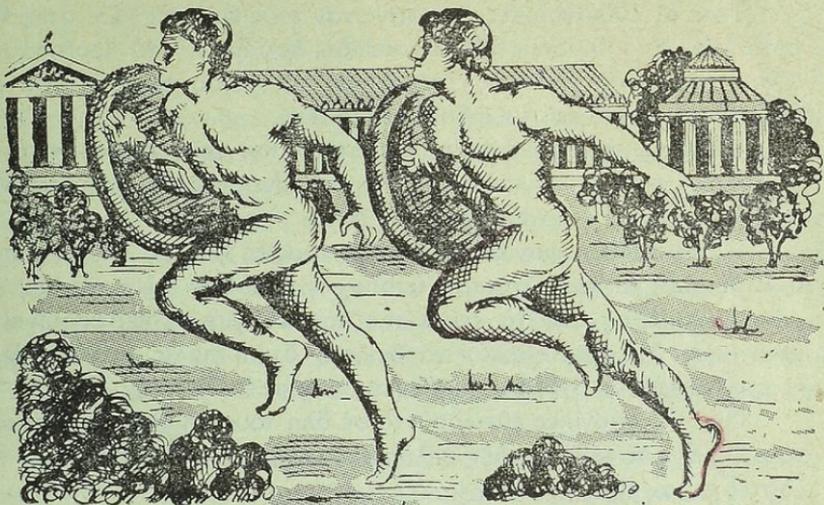
Ὁ μῆνας πού ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες ἐθεωρεῖτο ἱερός, στοὶ διάστημα δὲ αὐτὸ οἱ φιλονικίες καὶ οἱ πόλεμοι μεταξύ τῶν Ἑλλήνων ἔπαυαν.

Χιλιάδες κόσμος ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἐπήγαινε στὴν Ὀλυμπία νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς ἀγῶνες. Στὶς γυναῖκες ὅμως ἀπαγορευόταν ἡ εἴσοδος στοὶ στάδιο ἐπὶ «ποινῇ θανάτου».

Λέγεται πὼς κάποτε μία γυναῖκα ἀπὸ τὴ Ρόδο, ἡ *Καλλιπείρα*, μπῆκε στοὶ στάδιο ντυμένη ἀνδρικά, γιὰ νὰ μὴν τὴ γνωρίσουν. Ὅταν ὅμως ἀπεκάλυψαν τὸ τέχνασμά της δὲν τὴν ἐσκότωσαν, ἐπειδὴ εἶχε πατέρα, ἀνδρσ, παιδι κι ἀδελφία Ὀλυμπιονίκες.

Ἔνας ποιητῆς μας, ὁ Μαβίλης, ἔχει ἀφιερῶσει ἓνα ὠραῖο τοῦ ποιήμα στὴν ἀξία αὐτὴ Ἑλληνίδα.

« — Ἀρχόντισσα Ροδίτισσα, πὼς μπῆκες ;
 Γυναῖκες διώχνει μὴ συνήθεια ἀρχαία
 ἐδῶθε ». « — Ἔχω ἓνα ἀνίψι τὸν Εὐκλέα,
 τρία ἀδέρφια, γιό, πατέρα Ὀλυμπιονίκες »

Ἄγῶνες στήν ἀρχαία Ὀλυμπία.

νά μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
καὶ ἐγὼ νὰ καμαρώσω μέσ' στὰ ὠραῖα
κορμιά, πὸν γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
παλαίβουν, θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια! (1)

.....

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες διαρκοῦσαν ἐπὶ ἡμέρες. Τὴν πρώτη ἡμέρα ἐγίνοντο μεγάλες θυσίες στὸ Δία καὶ ὠρκίζοντο οἱ Ἑλλανοδίκες, οἱ κριτὲς δηλαδή τῶν ἀγῶνων, ὅτι θὰ κρίνουν μὲ δικαιοσύνη τοὺς ἀθλητές. Ἐπειτα ὠρκίζοντο οἱ ἀθλητές, ὅτι ἐγυμνάσθησαν ἐπὶ τριάντα ἡμέρες, ὅπως ἀπαιτοῦσαν οἱ νόμοι, καὶ ὅτι θ' ἀγωνισθοῦν τίμια καὶ χωρὶς δόλο.

Τὴ δεύτερη, τρίτη, τετάρτη καὶ πέμπτη ἡμέρα ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες. Τὰ σπουδαιότερα ἀγωνίσματα ἦσαν τὸ πένταθλο (δίσκος, ἄλυσ, ἀκόντιον, δρόμος καὶ πάλη) καὶ οἱ ἵπποδρομίες καὶ οἱ ἄρματοδρομίες. Ἡ τιμητικώτερη νίκη ἦταν στὸ δρόμο καὶ τίς ἄρματοδρομίες.

Τὴν τελευταία ἡμέρα οἱ ἀθλητές, οἱ Ἑλλανοδίκες καὶ ὁ λαὸς ἔκαναν μεγάλες θυσίες στὸ βωμὸ τοῦ Δία. Τέλος ὁ κήρυκας ἀναφωνοῦσε τὰ ὄνόματα τῶν νικητῶν.

(1) Μεγάλη Σχολικὴ Ἀνθολογία Ε. Η. ΠΕΝΤΕΑ.

Τότε οί Έλλανοδίκες έστεφάνωναν τούς νικητές. Τά στεφάνια τὰ έφτιαχναν από κλάδους τής άγριελιάς, πού ήταν στο έρο δάσος τής Όλυμπίας. Τούς κλάδους τούς έκοβε με χρυσό μαχαίρι ένα άγόρι, πού είχε στη ζωή και τούς δυό γονείς του.

Η στιγμή τής στέψεως τών νικητών ήταν πολύ συγκινητική. Όλοι οί θεατές, γεμάτοι συγκίνηση κι ένθουσιασμό, άποθέωναν τούς νικητές με ζητωκραυγές και τούς έρριχναν άνθη.

Όταν επέστρεφαν στίς πατρίδες τους οί νικητές, οί άρχοντες και ό λαός τούς έκαναν λαμπρή ύποδοχή. Μάλιστα οί άρχοντες έγκρέμιζαν ένα μέρος από τὰ τείχη τής πόλεως για να περάσουν οί Όλυμπιονίκες. Με αυτό ήθελαν να δείξουν ότι ή πόλις, ή όποία έχει τέτοιους γενναίους άνδρες, δεν έχει ανάγκη από τείχη.

Οί Όλυμπιονίκες έθεωρούντο σε όλη τους τή ζωή πρόσωπα ιερά, τούς έτρεφε τó κράτος, δεν έπλήρωναν φόρους και στα θέατρα και τίς έορτές είχαν τιμητική θέσι.

Οί πρώτοι Όλυμπιακοί άγώνες έγιναν τó 776 π. Χ. κι οί τελευταίοι τó 394 μ. Χ.

Ό στέφανος τής νίκης

Βλέπω τόν κήρυκα γοργά κι δλόγυρα να τρέχη
κι ακούω να κράζει τ' ένομα καθώς και τήν πατρίδα
του νικητή, πού νίκησε και σ' όλα βγήκε πρώτος.
Και βλέπω τόν όμορφονό κι τ' άξιο παλληκάρι
να ξεκινάη απ' τó σωρό κι άγάλια να πηγαίνει
και ν' ακουμπά στα γόνατα τ' άριστερό του χέρι,
καμαρωτός περήφανος, προς τó χρυσό τραπέζι,
πού άπιθωμένα άπλώνονται τὰ λιόφυλλα στεφάνια.
Χαρά στο γέρο τó γονió, πού τόν θωρεί από πέρα,
χαρά στη μάνα μακριά, πού καρτερεί με πόθο . . .
χαρά στη δοξασμένη του και ξακουστή πατρίδα,
όπου γεννά τέτοια παιδιά και τέτοια παλληκάρια !

I. Πολέμης

Οἱ ἀμφικτιονίες

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα, ὅπως εἶπαμε, ἦταν χωρισμένη σέ πολλά μικρά κράτη. Κάθε κράτος εἶχε τοὺς δικούς του ἀρχόντες, δικό του στρατό καὶ δικούς του ναοὺς.

Σε διάφορα ὅμως μέρη τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρχαν ναοί, ὅπως στοὺς Δελφοὺς ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, στὴν Καλαυρία (Πόρο) ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ὅπου ἐπήγαιναν νὰ προσευχηθοῦν καὶ ἀκάνουν θυσίες ἄνθρωποι ἀπ' ὅλα τὰ γειτονικά βασίλεια. Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ ἐφρόντιζαν γιὰ τοὺς ναοὺς καὶ τὶς περιουσίες τῶν ναῶν αὐτῶν, ὄχι μόνον οἱ ἄνθρωποι τῆς πόλεως ποὺ ἀνήκε ὁ ναός, ἀλλὰ καὶ ἀντιπρόσωποι ἀπὸ τὶς γειτονικὲς πόλεις.

Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἐδημιουργεῖτο ἕνας στενὸς σύνδεσμος μεταξὺ τῶν γειτονικῶν πόλεων. Ὁ σύνδεσμος αὐτὸς ἐλέγετο *ἀμφικτιονία*.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων ἔκαναν στὸ ναὸ συνέδριο, ποὺ τὸ ὀνόμαζαν *ἀμφικτιονικὸ συνέδριο*. Στὴν ἀρχὴ τὸ συνέδριο ἐφρόντιζε μόνο γιὰ τὶς ὑποθέσεις τοῦ ναοῦ Ἀργότερα ὅμως ἐφρόντιζε νὰ λύνη καὶ τὶς διαφορὲς ποὺ εἶχαν μεταξὺ τους τὰ βασίλεια, γιὰ νὰ ἀποφεύγονται οἱ πόλεμοι.

Ἀμφικτιονίες ἦσαν πολλές, ὅπως ἡ ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν, τῆς Καλαυρίας, τῆς Κορίνθου, τῆς Δήλου κλπ. Ἀπ' αὐτὲς ἡ κυριώτερη ἦταν ἡ ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν.

Οἱ ἀποφάσεις τῶν ἀμφικτιονιῶν ἦσαν σεβαστὲς καὶ τὶς θεωροῦσαν ὡς νόμους. Ὅποια πόλις τὶς παρέβαινε, ἐτιμωρεῖτο.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΣΠΑΡΤΗ

Τὸ βασίλειο τῆς Σπάρτης

Οἱ Δωριεῖς, ὅπως εἶδαμε, ἔφθασαν μέχρι τὴν Πελοπόννησο καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ἀργολίδα καὶ τὴ Λακωνία.

Στὴ Λακωνία ἴδρυσαν ἓνα ἰσχυρὸ βασίλειο μὲ πρωτεύουσα τὴ Σπάρτη. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους, τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀντιστάθηκαν στοὺς Δωριεῖς, ἔγιναν δοῦλοι. Αὐτοὶ ὠνομάσθησαν *εἰλωτες*. Ὅσοι πάλι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ὑποτάχθηκαν χωρὶς νὰ φέρουν καμμία ἀντίστασι στοὺς Δωριεῖς, ἔμειναν σχεδὸν ἐλεύθεροι καὶ κατοίκησαν στὰ χωριά, γύρω ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Αὐτοὶ ὠνομάσθησαν *Περίοικοι*.

Οἱ Δωριεῖς ἔμειναν μέσα στὴ Σπάρτη καὶ ὠνομάσθησαν *Σπαρτιᾶτες* ἢ *Λακεδαιμόνιοι*.

Ἔτσι οἱ κάτοικοι τοῦ βασιλείου τῆς Σπάρτης διαιρέθηκαν σὲ τρεῖς τάξεις: Στους Σπαρτιᾶτες, στοὺς περιόικους καὶ στοὺς εἰλωτες.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἦσαν οἱ κατακτητὲς Δωριεῖς. Αὐτοὶ διοικούσαν τὸ κράτος καὶ ἀποτελοῦσαν τὸν τακτικὸ στρατὸ τοῦ βασιλείου.

Οἱ περίοικοι καλλιεργοῦσαν τὰ χωράφια, κυρίως ὅμως ἡσχολοῦντο μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ τίς διάφορες τέχνες.

Οἱ εἰλωτες ἦσαν δοῦλοι καὶ ἐκαλλιεργοῦσαν τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιᾶτων.

Οἱ εἰλωτες ἦσαν δεκαπλάσιοι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιᾶτες. Στους πολέμους ἔπαιρναν μέρος, ὅπως καὶ οἱ περίοικοι. Ὅταν δὲ συνέβαινε ν' ἀνδραγαθήσουν, οἱ Σπαρτιᾶτες τοὺς ἔδιναν τὴν ἐλευθερίαν τους.

Ὁ Λυκοῦργος

Τὸ βασίλειο τῆς Σπάρτης σιγά—σιγά ἀπέκτησε μεγάλη δύναμι καὶ δόξα. Αὐτὸ τὸ χρεωστοῦσε στὸ σοφὸ νομοθέτη, τὸ *Λυκοῦργο*.

Ὁ Λυκοῦργος ἦταν ἀδελφὸς τοῦ βασιλιά τῆς Σπάρτης *Πολυδεύκη*.

Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ λίγο καιρὸ ὁ Πολυδεύκης πέθανε κι ἄφησε τὴ γυναῖκα του ἔγκυο. Ἔτσι ἔγινε βασιλιὸς ὁ Λυκοῦργος.

Ἐπειτα ἀπὸ λίγους μῆνες ἡ χήρα βασίλισσα ἐγέννησε ἀγόρι. Ὁ Λυκοῦργος ἐσκέφθηκε τότε ὅτι ὁ θρόνος ἀνήκει στὸν μικρό. Γι αὐτὸ τὸν ἐπῆρε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὸν ἔφερε στὴν ἀγορά. Ἐκεῖ τὸν παρουσίασε στὸ λαὸ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια :

— Σπαρτιᾶτες, αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ βασιλιάς σας, ὅταν μεγαλώσῃ. Ἐλπίζω νὰ φανῆ ἄξιος καὶ νὰ δοξάσῃ τὴν ἀγαπητὴ μας πατρίδα.

Ὁ λαὸς πολὺ ἐχάρηκε γιὰ τὸ νέο του βασιλιά. Γι αὐτὸ ὁ Λυκοῦργος ὠνόμασε τὸν ἀνεψιὸ του *Χαρίλαο* (χαρὰ τοῦ λαοῦ).

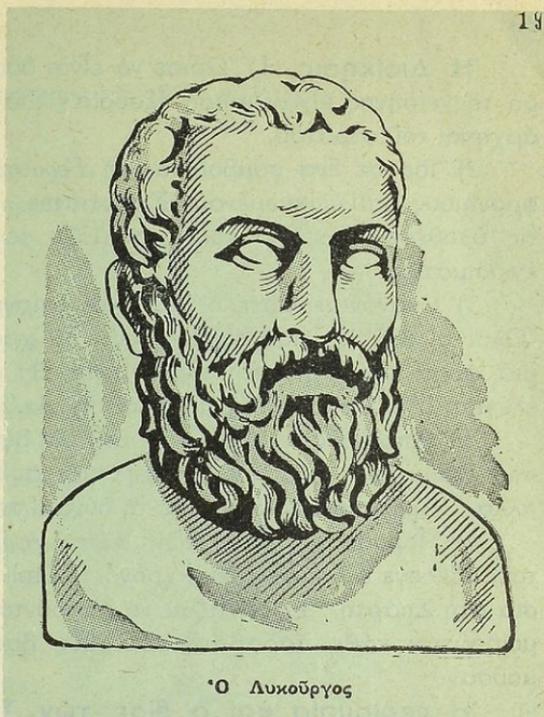
Ὅταν ὁ Χαρίλαος ἐμεγάλωσε, ὁ Λυκοῦργος τοῦ παρέδωσε τὰ θρόνο κι ἔφυγε σὲ ξένες χῶρες. Ἐπῆγε στὴν Κρήτη, στὴν Αἴγυπτο καὶ στὴ Μικρὰ Ἀσία, γιὰ νὰ μελετήσῃ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθη κι ἔθιμα τῶν ξένων λαῶν. Ἔτσι, ὅταν θὰ ἐγύριζε πάλι στὴ Σπάρτη νὰ ἔκανε καλύτερους νόμους στὴν πατρίδα του.

Ἐπειτα ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια ἐγύρισε στὴν Ἑλλάδα, φέρνοντας τοὺς καλύτερους νόμους. Πρὶν ὅμως πάη στὴν Σπάρτη, ἐπέρασε ἀπὸ τοὺς Δελφούς, γιὰ νὰ ἐρωτήσῃ τὴν Πυθία, ἂν οἱ νόμοι του εἶναι καλοὶ.

Ἡ Πυθία τοῦ ἀπάντησε ὅτι οἱ νόμοι του εἶναι ἀριστοὶ. Μάλιστα ἡ Πυθία ἐθαύμασε τὸ Λυκοῦργο, γιὰ τὴ μεγάλη του σοφία. Γι αὐτὸ τοῦ εἶπε ὅτι εἶναι περισσότερο θεὸς, παρὰ ἄνθρωπος. ✓

Οἱ νόμοι τοῦ Λυκοῦργου

Ὁ Λυκοῦργος μὲ τὴ νομοθεσία του ἐκανόνισε τρία κυρίως ζητήματα : Τὴ διοίκησι τοῦ κράτους, τὴν περιουσία καὶ τὴν ἀνατροφή τῶν ἰδιῶν

Ὁ Λυκοῦργος

Καὶ τὰ κορίτσια τῆς Σπάρτης ἐγυμνάζοντο ὅπως καὶ τ' ἀγόρια καὶ μάθαιναν ν' ἀγαποῦν τὴν πατρίδα τους περισσότερο ἀπὸ τὰ παιδιὰ τους.

Ἡ Σπαρτιάτισσα, ὅταν τὸ παιδί της ἐπήγαινε στὸν πόλεμο τοῦ ἔδιδε τὴν ἀσπίδα καὶ τοῦ ἔλεγε :

— Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς· Δηλαδὴ ἢ νὰ φέρης πίσω τὴν ἀσπίδα νικητῆς ἢ νὰ σὲ φέρουν ἐπάνω σ' αὐτὴ σκοτωμένο.

Ὅταν κάποτε ἐσκοτώθηκε στὸν πόλεμο τὸ παιδί μιᾶς Σπαρτιάτισσας, ἐπήγαν οἱ φίλες της νὰ τὴν παρηγορήσουν. Ἐκείνη τότε τοὺς εἶπε :

— Μὴν ἀνησυχεῖτε. Ἡ Σπάρτη ἔχει πολλούς, σὰν τὸ γυιό μου.

Ὁ Λυκούργος, ἀφοῦ ἔβαλε τοὺς νόμους του ἔφυγε στὰ ξένα. Πρὶν ὅμως φύγη, ὥρकिσε τοὺς Σπαρτιάτες νὰ μὴν ἀλλάξουν τοὺς νόμους του ἕως ὅτου ξαναγυρίσῃ. Καὶ δὲν ξαναγύρισε λέγεται πὼς πέθανε στὴν Κρήτη. Μάλιστα λένε ὅτι ἔδωσε ἐντολὴ νὰ κάψουν τὸ σῶμα του καὶ τὴ στάχτη νὰ τὴ σκορπίσουν στὴ θάλασσα, γιὰ νὰ μὴν τὴ βροῦν οἱ Σπαρτιάτες καὶ τὴ φέρουν στὴ Σπάρτη κι ἔτσι ἀλλάξουν τοὺς νόμους του.

Ἡ Σπάρτη κυριεύει τὴ Μεσσηνία.— Ἀριστομένης

Ἡ Σπάρτη μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου ἔγινε τὸ ἰσχυρότερο βασίλειο. Τότε οἱ Σπαρτιάτες ἠθέλησαν νὰ ἀπλώσουν τὴν κυριαρχίαν τους σ' ὅλοκληρὴν τὴν Πελοπόννησο. Κι ἄρχισαν πρῶτα ἀπὸ τὴ γειτονική τους κι εὐφορὴ Μεσσηνία.

Εὗρηκαν λοιπὸν μιὰ ἀφορμὴ καὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Μεσσηνίων. Οἱ Μεσσηνιοὶ ἀντιστάθηκαν γενναῖα, στὸ τέλος ὅμως ἐνίκηθησαν καὶ ὑποδουλώθηκαν στοὺς Σπαρτιάτες.

Οἱ Μεσσηνιοὶ ἔμειναν 100 χρόνια περίπου ὑποδουλωμένοι. Τέλος ἐπανεστάτησαν καὶ μὲ τὸ γενναῖο τους ἀρχηγό, τὸν Ἀριστομένην, ἔδιωξαν τοὺς Σπαρτιάτες ἀπὸ τὴν πατρίδα τους. Μάλιστα ὁ Ἀριστομένης τοὺς κατεδίωξε μέχρι τὴ Σπάρτη.

Καὶ μιὰ σκοτεινὴ νύχτα κατάρθωσε ὁ Ἀριστομένης ν' ἀνεβῆ κρυφὰ στὴν Ἀκρόπολι τῆς Σπάρτης. Ἐκεῖ ἐκρέμασε στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς μιὰ ἀσπίδα, ποὺ εἶχε κυριεύσει ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες, κι ἐπάνω σ' αὐτὴν ἔγραψε :

— Ὁ Ἀριστομένης ἀφιερῶνει στὴν Ἀθηνᾶ αὐτὴ τὴν ἀσπίδα, ποὺ τὴν ἐπῆρε ὡς λάφυρο ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες.

Οἱ Σπαρτιάτες ἐπεῖτα ἀπὸ τὸ τόλμημα αὐτὸ τοῦ Ἀριστομένη ἔχα-

σαν τὸ θάρρος τους. Ἀπελπισμένοι ἐζήτησαν τὴ γνώμη τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν, τί νὰ κάμουν γιὰ νὰ σωθοῦν.

Ἡ Πυθία τοὺς συμβούλευσε νὰ ζητήσουν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἓνα στρατηγό. Ἀναγκάσθηκαν λοιπὸν νὰ παρακαλέσουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοὺς στείλουν ἓνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμως ἐμισοῦσαν τοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ γιὰ νὰ τοὺς ταπεινώσουν τοὺς ἔστειλαν ὡς στρατηγὸ ἓναν ποιητὴ, τὸν *Τυρταῖο*, ποὺ ἦταν μάλιστα καὶ κουτσός.

Ὁ Τυρταῖος μὲ τὰ φλογερά του πολεμικὰ ᾄσματα, ἐνθουσίασε τοὺς Σπαρτιᾶτες, ὥστε ἐπῆραν τὰ ὄπλα κι ὤρμησαν ἐναντίον τῶν Μεσσηνίων. Ἀκολούθησαν σκληρὲς μάχες καὶ τέλος οἱ Σπαρτιᾶτες ἐνίκησαν. Ἐπίασαν μάλιστα καὶ τὸν Ἀριστομένη ἀιχμάλωτο καὶ τὸν ἐπέταξαν σ' ἓνα βάραθρο.

Ὁ Ἀριστομένης μέσα στὸ βάραθρο ἐπερίμενε τὸ θάνατο. Ἐξάφνα εἶδε μιὰ ἀλεπού. Προσπάθησε νὰ τὴν πιάσει ἀπὸ τὴν οὐρά, μὰ ἐκείνη ξέφυγε καὶ ἀπὸ μιὰ τρύπα βγήκε ἔξω. Τότε ὁ Ἀριστομένης ἐμεγάλωσε μὲ τὸ σπαθὶ του τὴν τρύπα κι' ἀπὸ αὐτὴ κατώρθωσε νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ βάραθρο.

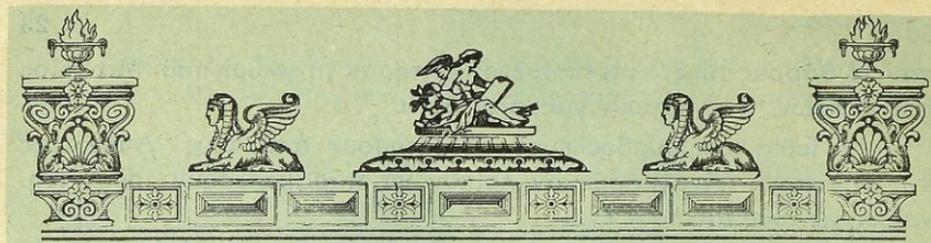
Ἀμέσως πῆγε στὴ Μεσσηνία καὶ συνέχισε τὸν πόλεμο.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ὁμως τὸν ἐνίκησαν καὶ ὑποδούλωσαν γιὰ δευτέρα φορά τὴ Μεσσηνία. Τότε ὁ ἥρωας τῶν Μεσσηνίων ἀναγκάσθηκε νὰ φύγει ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη του πατρίδα. Ἐπῆγε στὴ Ρόδο ὅπου ἀργότερα πέθανε.

Πολλοὶ Μεσσηνιοὶ ἀναγκάσθηκαν κι αὐτοὶ ν' ἀφήσουν τὴ χώρα τους. Ἄλλοι ἐπῆγαν στὴ γειτονικὴ Ἀρκαδία καὶ ἄλλοι στὴ Σικελία τῆς Ἰταλίας. Ἐκεῖ ἔκτισαν μιὰ μεγάλη πόλι, τὴ *Μεσσήνη*, ποὺ ὑπάρχει καὶ σήμερα.

Ἀργότερα οἱ Σπαρτιᾶτες ἐκυρίευσαν κι' ἄλλες χώρες τῆς Πελοποννήσου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀχαΐα καὶ τὸ Ἄργος. Ἔτσι κατὰ τὸ 600 π. Χ. ἡ Σπάρτη ἔγινε τὸ ἰσχυρότερο κράτος τῆς Ἑλλάδος.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΑΘΗΝΑ

Ὁ βασιλιάς Κόδρος

Οἱ Σπαρτιᾶτες, ὅταν κατέκτησαν τὴν Πελοπόννησο ἠθέλησαν νὰ κυριεύσουν καὶ τὴν Ἀθήνα. Ἐπέρασαν λοιπὸν τὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου καὶ ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν Ἀττικὴν.

Βασιλιάς τότε στὴν Ἀθήνα ἦταν ὁ Κόδρος, γυιὸς τοῦ Μελάνθου. Ὁ Κόδρος ἐτοίμασε τὸ στρατό του καὶ τὸν παρέταξε ἀπέναντι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Στὸ μεταξὺ οἱ Σπαρτιᾶτες εἶχαν ρωτήσῃ τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ποῖος θὰ νικήσῃ. Κι ἡ Πυθία τοὺς ἀπάντησε :

—Θὰ νικήσῃ ὁ στρατὸς ἐκεῖνος ποὺ θὰ σκοτωθῇ ὁ βασιλιάς του.

Τὸ χρησμὸ αὐτὸ τὸν ἔμαθαν κι οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ τότε ὁ ἡρωϊκὸς βασιλιάς Κόδρος ἀπεφάσισε νὰ θυσιασθῇ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πατρίδος του.

Ἐφόρεσε λοιπὸν ροῦχα χωρικοῦ, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἀναγνωρίσουν οἱ Σπαρτιᾶτες, ἐπῆρε ἓνα τσεκούρι κι ἐπῆγε στὸ δάσος ποὺ ἦταν κοντὰ στὸ στρατόπεδο τῶν Σπαρτιατῶν, νὰ κόψῃ δῆθεν ξύλα.

Τότε ἓνας Σπαρτιᾶτης τὸν διέταξε νὰ φύγῃ. Ὁ Κόδρος ὁμῶς ἀρνήθηκε κι ὁ Σπαρτιᾶτης τὸν ἐσκότωσε.

Οἱ Ἀθηναῖοι μόλις ἔμαθαν τὴν ἡρωϊκὴν πράξι τοῦ βασιλιά τους, ἔστειλαν κι ἐζήτησαν τὸ σῶμα του. Τότε οἱ Σπαρτιᾶτες ἔμαθαν ἐκπληκτοὶ ὅτι ὁ σκοτωμένος δὲν ἦταν ξυλοκόπος, ὅπως εἶχαν νομίσει, ἀλλ' ὁ Κόδρος. Καὶ ἐπειδὴ ἐφοβήθηκαν μήπως νικηθοῦν, ἐγύρισαν στὴν Πελοπόννησο.

Ἔτσι ἡ αὐτοθυσία τοῦ Κόδρου ἔσωσε τὴν Ἀθήνα.

Τὸ βασίλειο τῶν Ἀθηνῶν

Ἀπὸ τὴ Μυθολογία γνωρίζομε ὅτι ὁ ἥρωας Θησέας ἔνωσε τοὺς δώδεκα δήμους τῆς Ἀττικῆς σὲ ἓνα βασίλειο μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἀθήνα Ἔτσι ἰδρύθηκε τὸ βασίλειο τῶν Ἀθηνῶν.

Μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Κόδρου κυβέρνησαν τὴν Ἀθήνα διάφοροι βασιλεῖς Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κόδρου οἱ Ἀθηναῖοι κατήργησαν τὴ βασιλεία καὶ ἀνέθεσαν σὲ ἑννέα ἄρχοντες νὰ κυβερνοῦν τὸ κράτος

Οἱ ἑννέα ἄρχοντες στὴν ἀρχὴ ἦσαν ἰσόβιοι, ἀργότερα ὅμως ἐκλέγοντο γιὰ ἓνα ἔτος, ἀνήκαν δὲ στὴν τάξι τῶν εὐγενῶν, δηλ. τῶν πλουσίων

Μέχρι τότε οἱ νόμοι στὴν Ἀθήνα ἦσαν ἄγραφοι κι ἔτσι οἱ ἑννέα ἄρχοντες κυβερνοῦσαν ὅπως αὐτοὶ ἤθελαν. Γι αὐτὸ ὁ λαὸς ἐζήτησε νὰ γίνουν γραπτοὶ νόμοι, ὅπως εἶχαν σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὥστε νὰ μὴ δικάζουν οἱ εὐγενεῖς σύμφωνα μὲ τὸ δικό τους συμφέρον.

Οἱ εὐγενεῖς ἐφοβήθηκαν μήπως ἐπαναστατήσῃ ὁ λαός, γι αὐτὸ ἀνέθεσαν σ' ἓνα πλούσιο Ἀθηναῖο, τὸ Δράκοντα, νὰ γράψῃ νόμους.

Οἱ νόμοι ὅμως τοῦ Δράκοντα ἦσαν πολὺ αὐστηροὶ καὶ δὲν ἱκανοποίησαν τοὺς Ἀθηναίους. Γι αὐτὸ ἀργότερα ἀνέθεσαν στὸ σοφὸ Ἀθηναῖο Σόλωνα, νὰ γράψῃ νέους νόμους.

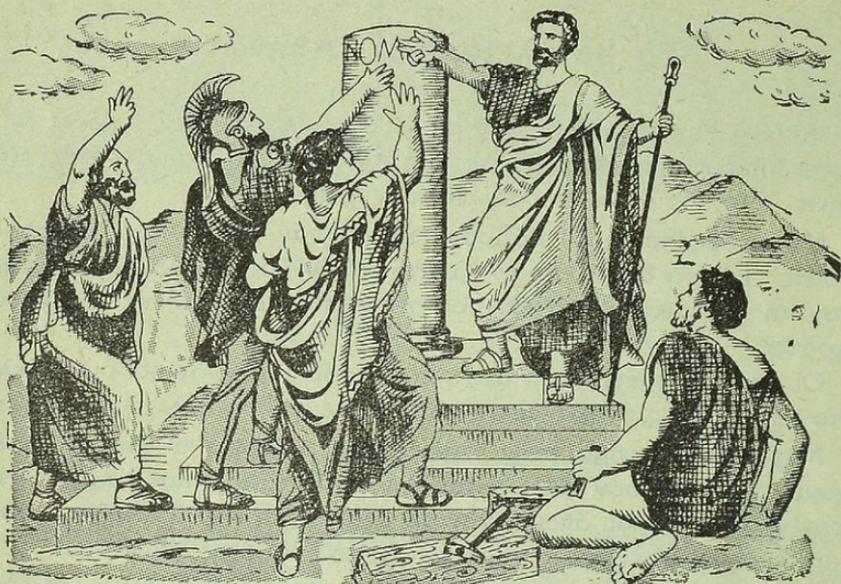
Ὁ Σόλων

Ὁ Σόλων ἀπὸ πολὺ νέος ἐταξίδευε σὲ πολλὰς χώρας γιὰ ἐμπορικὰς τοῦ δουλειῆς. Ἐκεῖ ἐμελέτησε τοὺς νόμους τῆς κάθε χώρας κι ἔτσι ἀπέκτησε μεγάλη μὀρφωσι. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐθαύμαζαν γιὰ τὴ σοφία του καὶ τὸν θεωροῦσαν ἓνα ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἄλλὰ καὶ πατριώτης μεγάλος ἦταν ὁ Σόλων. Κι αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ ἐξῆς περιστατικό.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ Μεγαρεῖς εἶχαν νικῆσει τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς εἶχαν πάρει τὴ Σαλαμίνα. Στὸν πόλεμο αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι ἔπαθαν μεγάλη πανωλεθρία. Γι αὐτὸ ἔκαμαν νόμο νὰ καταδικάζεται σὲ θάνατο ὁποῖος ζητήσῃ νὰ πολεμήσουν, γιὰ νὰ ξαναπάρουν τὴ Σαλαμίνα.

Ὁ Σόλων ὅμως αἰσθανόταν μεγάλη ταπείνωσι νὰ βλέπῃ τὸ ὠραῖο ἱστά χέρια τῶν Μεγαρέων. Γι αὐτὸ μιὰ ἡμέρα προσποιήθηκε τὸν

Ὁ Σόλων ὀρκίζει τοὺς Ἀθηναίους

τρελλό, ἐπῆγε στὴν ἀγορὰ κι ἄρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ ἓνα θαυμάσιο πατριωτικὸ ποίημα, ποὺ εἶχε γράψῃ ὁ ἴδιος.

Πᾶμε νὰ πολεμήσωμε γιὰ τ' ἀκριβὸ νησί μας
καὶ τῆ ντροπῆ ἀπὸ πάνω μας νὰ βγάλωμε!

Ἐμπρός, πᾶμε!.....

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνθουσιάσθηκαν τόσο, ὥστε ἐπῆραν τὰ ὄπλα καὶ μὲ ἀρχηγό τὸ Σόλωνα ἐπολέμησαν τοὺς Μεγαρεῖς. Τοὺς ἐνίκησαν καὶ ξαναπῆραν τὴ Σαλαμίνα.

Σ' αὐτὸν λοιπὸν τὸ μεγάλο πατριώτη καὶ σοφὸ ἀνέθεσαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ φτιάξῃ τοὺς νέους νόμους.

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος

1) Πρῶτος καὶ σπουδαιότερος νόμος τοῦ Σόλωνος εἶναι ἡ *σεισάχθεια*. Μὲ τὸ νόμο αὐτὸ κατήργησε τὴ δουλεία. Δηλαδή ἀπηγόρευσε νὰ πωλοῦνται οἱ ἄνθρωποι ὡς δοῦλοι γιὰ τὰ χρέη τους. Γιατὶ τότε οἱ πτωχοί, ὅταν δὲν ἤμποροῦσαν νὰ πληρώσουν τὰ χρέη τους, οἱ δανει-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

στές τους τους έπαιρναν για δούλους ή τους έπωλοῦσαν. Έτσι ὅσοι εἶχαν γίνῃ δοῦλοι στοὺς πλουσίους για χρέη ἢ εἶχαν πωληθῆ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἐλευθερώθηκαν.

Ἐπίσης μὲ τὸ νόμο αὐτὸ ἀπήλλαξε τοὺς πτωχοὺς ἀπὸ τὰ βαρειά χρέη.

2) Ἐχώρησε τοὺς Ἀθηναίους σὲ τέσσερες τάξεις, ἀνάλογα μὲ τὰ εἰσοδήματά τους.

α) *Στὴν πρώτη* τάξι ἀνήκαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν εἰσόδημα τὸ ὀλιγώτερο 500 μέδιμνα σιτάρη ἢ λάδι τὸ χρόνο. (Ἐνα μέδιμνο ἦταν 47 περίπου κιλὰ σιτάρη). Αὐτοὶ ὠνομάσθηκαν *πεντακοσιομέδιμνοι*.

β) *Στὴ δεύτερη* τάξι ἀνήκαν ὅσοι εἶχαν εἰσόδημα 300 - 500 μέδιμνα κι ὠνομάσθηκαν *τριακοσιομέδιμνοι ἢ ἱππεῖς*.

γ) *Στὴν τρίτη* τάξι ἀνήκαν ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν 200-300 μέδιμνα εἰσόδημα κι ὠνομάσθηκαν *διακοσιομέδιμνοι ἢ ζευγῖτες*.

δ) *Στὴν τετάρτη* τάξι ἀνήκαν ὅσοι εἶχαν εἰσόδημα κάτω ἀπὸ 200 μέδιμνα ἢ δὲν εἶχαν καθόλου περιουσία. Αὐτοὶ ὠνομάσθηκαν *θῆτες*.

Σύμφωνα μὲ τὸ νόμο αὐτὸ ἕνας πλούσιος, ὅταν ἔχανε τὴν περιουσία του ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ θήτης. Ἐπίσης, ἂν ἕνας θήτης μὲ τὴν ἐργασία του κατάρθωνε ν' ἀποκτήσῃ μεγάλη περιουσία, ἤμποροῦσε νὰ γραφῆ σὲ ὅποιαδήποτε τάξι, ἀνάλογα μὲ τὰ εἰσοδήματά του.

3) Ὁρίσε νὰ εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Δήμου ἡ ἀνώτερη ἐξουσία τῆς Ἀθήνας. Στὴν Ἐκκλησία τοῦ Δήμου ἔπαιρναν μέρος ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι πολῖτες, ποὺ ἦσαν 20 χρονῶν καὶ ἄνω. Αὐτὴ ἔβγαζε τοὺς ἄρχοντες, ἐψηφίζε τοὺς νόμους κι ἀπεφάσιζε ἂν ἔπρεπε νὰ γίνῃ πόλεμος. Ἦταν δηλ. ὅπως ἡ Ἀπέλλα στὴ Σπάρτη.

4) Διωργάνωσε τὸν Ἄρειο Πάγο, ποὺ ἦταν τὸ ἀνώτερο δικαστήριο. Ὁ Ἄρειος Πάγος ἐφρόντιζε για τὴ θρησκεία, τὴν ἐκπαίδευσι, τὴν καλὴ ἀγωγή τῶν νέων καὶ κυρίως για τὴν τήρησι τῶν νόμων.

5) Ἰδρυσε λαϊκὰ δικαστήρια. Οἱ δικαστὲς ἔβγαιναν κάθε χρόνο ἀπὸ τὸ λαὸ μὲ κλήρο. Ἐδίκαζαν κάθε κακὸ πολίτη, ἀκόμη καὶ τοὺς ἄρχοντες, ἂν παρανομοῦσαν.

6) Ὑπεχρέωσε μὲ νόμο τοὺς Ἀθηναίους νὰ στέλνουν τὰ παιδιὰ τους στὰ δημόσια σχολεῖα. Ἐκεῖ ἐφοιτοῦσαν ἀπὸ τὸ πρωῖ ἔως τὸ βράδυ κι ἐμάθαιναν γράμματα, μουσική, καλὴ συμπεριφορὰ καὶ γυμναστική. Ἐπίσης ἐμάθαιναν ν' ἀγαποῦν τὴν πατρίδα τους καὶ νὰ θυσιάζονται για αὐτή.

7) Ἐκανόνισε τὸ ζήτημα τῆς φορολογίας μὲ δικαιοσύνη. Κάθε Ἀθηναῖος ἐπλήρωνε φόρο ἀνάλογα μὲ τὰ εἰσοδήματά του.

Ὁ ὄρκος τῶν ἀρχαίων ἐφήβων Ἀθηναίων

Ὁ Σόλων μὲ νόμο ἐκανόνισε καὶ τὴ στρατιωτικὴ ζωὴ τῶν Ἀθηναίων. Κάθε νέος, ὅταν γινόταν ἐφηβος δηλαδή ὅταν εἶχε ἡλικία 18 χρονῶν, ἔπρεπε νὰ καταταγῆ στὸ στρατό, ὅπου ὑπηρετοῦσε δύο χρόνια.

Τότε ἐπήγαινε στὴν Ἐκκλησία τοῦ Δήμου καὶ τοῦ ἔδιναν τὸν ὅπλισμό του, δηλ. μία ἀσπίδα, μία περικεφαλαία κι ἓνα δόρυ. Ὑστερα ἀνέβαινε στὴν Ἀκρόπολι κι ἔδινε τὸν ἐξῆς περίφημο ὄρκο.

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὄπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιᾶσω,
καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά καὶ δῶ κι ὅπου καὶ ἂν λάχω,
θὰ πολεμήσω ἀκούραστα καὶ ἀφρόντιστα θὰ πέσω·
καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω
καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τηρῶ τοὺς νόμους,
θὰ κατατρέχω τὸν κακό, θὰ σφάζω τὸν προδότη.
Καὶ ἂν ἴσως φέματα μιλῶ κολᾶστε με, Θεοὶ μου.

Μετάφρασις Κ. Παλαμᾶ

Ὁ Σόλων, ἀφοῦ ὥρκισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴν ἀλλάξουν τοὺς νόμους του ἐπὶ δέκα χρόνια ἔφυγε στὰ ξένα.

Ὁ Σόλων καὶ ὁ Κροῖσος

Ὁ Σόλων, ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἐπεσκέφθη διάφορες χῶρες. Κάποτε ἐπέρασε καὶ ἀπὸ τὴ Σάρδεις τῆς Λυδίας. Ἐκεῖ ἐβασίλευε ὁ Κροῖσος, ὁ πλουσιώτερος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ὁ Κροῖσος τὸν ἐφιλοξένησε μ' εὐχαρίστησι στὰ πολυτελῆ ἀνάκτορά του καὶ τοῦ ἔδειξε ὅλους τοὺς θησαυροὺς του. Ὑστερα ἐρώτησε τὸ Σόλωνα, ἂν ἐγνώρισε ποτὲ ἄλλον ἄνθρωπο περισσότερο εὐτυχισμένον ἀπ' αὐτόν. Καὶ ὁ Σόλων τοῦ ἀπάντησε :

— Ναί, ἐγνώρισα τὸν Τέλλο τὸν Ἀθηναῖο. Αὐτὸς εἶχε τίμια καὶ ἐργατικά παιδιὰ καὶ πέθανε ἔνδοξα. Σκοτώθηκε πολεμώντας ἡρωικὰ γιὰ τὴν πατρίδα του.

Ὁ Κροῖσος δυσαρεστήθηκε ἀπὸ τὴν ἀπάντησι αὐτῆ κι ἐρώτησε πάλι τὸ Σόλωνα, ἂν ἐγνώρισε κι ἄλλον εὐτυχέστερον ἄνθρωπο στὸν κόσμον.

Ὁ Σόλων ἐσκέφθηκε λίγο κι ὕστερα εἶπε :

— Ἐγνώρισα δύο ἀδελφία ἀπὸ τὸ Ἄργος, τὸν Κλέοβι καὶ τὸ Βίτωννα, ποὺ εἶχαν μεγάλη ἀγάπη καὶ σεβασμὸ στὴ μητέρα τους, ἡ ὁποία ἦταν ἱέρεια στὸ ναὸ τῆς Ἥρας.

Κάποτε ἡ μητέρα τους ἤθελε νὰ πάη ἀπὸ τὸ Ἄργος στὸ ναὸ, ἀλλὰ τὰ βόδια ποὺ θὰ ἔσερναν τὴν ἄμαξα, ἀργοῦσαν νὰ γυρίσουν ἀπὸ τὸ χωράφι. Τότε τὰ δύο ἀδελφία ἐζεύτηκαν στὴν ἄμαξα καὶ μετέφεραν τὴ μητέρα τους στὸ ναὸ

Ὁ λαὸς τοῦ Ἄργους, ὅταν εἶδε τὸν Κλέοβι καὶ τὸ Βίτωννα νὰ σέρνουν τὴν ἄμαξα, ἐθαύμασε κι ἐκαλοτύχησε τὴ μητέρα τους, ποὺ εἶχε τόσο καλὰ καὶ δυνατὰ παιδιά.

Ἡ ἱέρεια εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴ διαγωγή τῶν παιδιῶν της, παρέκάλεσε τὴ θεὰ Ἥρα νὰ χαρίσῃ σ' αὐτὰ τὸ πιὸ καλὸ δῶρο. Ἡ θεὰ ἄκουσε τὴν παράκλησί της καὶ τὸ ἴδιο βράδυ, ποὺ τὰ παιδιά ἐκοιμήθηκαν ἤσυχα μέσα στὸ ναὸ, δὲν ἐξύπνησαν πλέον. Ἐκοιμήθηκαν γιὰ πάντα εὐτυχισμένα κι ἔνδοξα.

Ὁ Κροῖσος ἐθύμωσε πολὺ ἀκούγοντας αὐτὰ τὰ λόγια κι εἶπε μὲ ἀγανάκτησι :

— Ὡστε εὐρίσκῃς τὴ δική μου εὐτυχία κατώτερη ἀπ' αὐτὴ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων ;

Ὁ Σόλων τότε τοῦ ἀπάντησε :

— «Μηδὲνα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Δηλαδή. Κανέναν ἄνθρωπο δὲν ἤμποροῦμε νὰ εἰποῦμε εὐτυχισμένο, ἂν δὲν ἴδουμε καὶ τὸ τέλος του. Σήμερα εἶναι ἓνας εὐτυχής, αὔριο ὅμως ἤμπορεῖ νὰ δυστυχῆσῃ.

Καὶ ὁ Σόλων δὲν εἶχε ἄδικο. Ἐπειτα ἀπὸ μερικὰ χρόνια ὁ Κροῖσος ἦλθε σὲ πόλεμο μὲ τὸν Κῦρο, τὸ βασιλιὰ τῆς Περσίας, ἐνίκηθηκε κι ἐπιάσθηκε αἰχμάλωτος.

Ὁ Κῦρος τοῦ ἐπῆρε ὅλους τοὺς θησαυροὺς του καὶ διέταξε νὰ τὸν κάψουν ζωντανό. Ὅταν τὸν ἔβαλαν στὴ φωτιά ἐθυμῆθηκε τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος κι ἐφώνησε τρεῖς φορές :

— Σόλων! Σόλων! Σόλων!

Ὁ Πέρσης βασιλιάς, ὅταν ἄκουσε αὐτὴ τὴ λέξι, διέταξε νὰ τὸν βγάλουν ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ τὸν ἐρώτησε ποιὸν φωνάζει γιὰ βοήθεια. Τότε ὁ Κροῖσος τοῦ διηγήθηκε τὴ συνομιλία του μὲ τὸ Σόλωνα.

Λένε πῶς ὁ Κῦρος, ἐπειδὴ ἐφοβήθηκε μήπως κι αὐτὸς κάποτε πάθῃ τὰ ἴδια, τοῦ ἐχάρισε τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἔκαμε φίλο.

Ὁ Πεισίστρατος

Ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ὁ Σόλων, οἱ Ἀθηναῖοι ἐζοῦσαν εἰρηνικά. Ἐπειὰ ὅμως ἀπὸ τέσσερα χρόνια ἄρχισαν ταραχές στὴν Ἀθήνα. Γιατὶ οἱ εὐγενεῖς ἐζητοῦσαν νὰ καταργηθοῦν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος, κι ὁ λαὸς πάλι ἤθελε νὰ καταργηθοῦν τὰ προνόμια τῶν εὐγενῶν καὶ νὰ μοιραστοῦν τὰ κτήματα ἐξ ἴσου σὲ ὅλους.

Τότε εὗρηκε εὐκαιρία ἓνας εὐγενῆς Ἀθηναῖος, ὁ Πεισίστρατος, καὶ μὲ τὴ βοήθεια μερικῶν φίλων του κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολι κι ἔγινε κύριος (τύραννος) τῆς Ἀθήνας.

Οἱ ἀντίπαλοί του κατάρθωσαν νὰ τὸν διώξουν δύο φορές, στὸ τέλος ὅμως ἐπεκράτησε κι ἐκυβέρνησε τὴν Ἀθήνα πολλὰ χρόνια (538 – 527 π. Χ.). Γιὰ καλὴ τύχη ὅμως τῶν Ἀθηναίων ὁ Πεισίστρατος ἐκυβέρνησε καλὰ κι ὠφέλησε πολὺ τὴν πατρίδα του.

Ἔδωσε σπόρους, ζῶα καὶ δάνεια στοὺς πτωχοὺς, γιὰ νὰ καλλιεργήσουν τὰ χωράφια τους. Ὑπεστήριξε τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ ναυτιλία κι ἐβοήθησε πολὺ ν' ἀποκτήσῃ ἡ Ἀθήνα ἀποικίες.

Κατεσκεύασε ὑδραγωγεῖα, ναοὺς, δημόσια κτίρια κι ἐθεμελίωσε κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι τὸ μεγαλύτερο ναὸ τῆς Ἑλλάδος, τὸ ναὸ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ποὺ δέκα πέντε κολῶνες του σώζονται ὄρθιες μέχρι σήμερα. Ἰδρυσε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἑλλάδα βιβλιοθήκη, ὅπου ὁ καθένας ἤμποροῦσε νὰ πηγαίνει ἐλεύθερα νὰ διαβάξῃ. Συγκέντρωσε ὅλα τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, δηλαδὴ τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσεια, γιὰ νὰ τὰ διαβάξῃ καὶ νὰ μορφώνεται ὁ λαός.

Γενικὰ ἡ τυραννία τοῦ Πεισιστράτου ὠφέλησε κι ἡ Ἀθήνα τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἐγνώρισε λαμπρὲς ἡμέρες.

Ὁ Κλεισθένης

Ὅταν πέθανε ὁ Πεισίστρατος τὸν διαδέχθηκε ὁ γιὸς του Ἰπίας. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐκυβερνοῦσε καλὰ, οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν ἐπανάσταση καὶ τὸν ἔδιωξαν. Τότε ἀνέλαβε τὴ διοίκησι τῆς Ἀθήνας ὁ Κλεισθένης (508 π. Χ.).

Ὁ Κλεισθένης, ἄν καὶ καταγόταν ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια, ὑπεστήριξε πολὺ τὸ λαό.

Ἐλευθέρωσε τοὺς δούλους κι ἐπολιτογράφησε ὅλους τοὺς ξένους ποὺ ἔμεναν στὴν Ἀθήνα. Ἐπειὰ ἐχώρισε τοὺς Ἀθηναίους σὲ 10 φυ-

λές, ἐνῶ μέχρι τότε ἦσαν χωρισμένοι σὲ 4 καὶ δὲν ἀνήκαν σ' αὐτὲς οὔτε οἱ πτωχοὶ οὔτε οἱ ξένοι. Τώρα σὲ κάθε φυλὴ ἀνήκαν καὶ πλούσιοι καὶ πτωχοὶ καὶ ξένοι. Ἔτσι δὲν ὑπῆρχαν κοινωνικὲς διακρίσεις.

Αὔξησε τὸν ἀριθμὸ τῶν βουλευτῶν σὲ πεντακοσίους, ἐνῶ μέχρι τότε ἡ βουλὴ εἶχε τετρακοσίους βουλευτὲς. Ὄρισε δὲ νὰ βγαίνουν 50 βουλευτὲς ἀπὸ κάθε φυλὴ. Τὸ σπουδαιότερο ὅμως ἦταν αὐτό. Γιὰ νὰ μὴν παραμερίζονται οἱ πτωχοὶ ἀπὸ τοὺς πλουσίους, ὁ Κλεισθένης ὥρισε νὰ ἐκλέγωνται οἱ βουλευτὲς μὲ κλήρο.

Ἔδωσε μεγάλη δύναμι στὴ βουλὴ καὶ στὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου. Ἔτσι ὅλη ἡ ἐξουσία εὐρισκόταν στὰ χέρια τοῦ λαοῦ.

Τέλος ὁ Κλεισθένης ὠργάνωσε τὴν πολιτεία τῆς Ἀθήνας καὶ τὴν ἔκαμε μιὰ τέλεια δημοκρατία. Γι' αὐτὸ θεωρεῖται ὁ κυριώτερος ἰδρυτὴς τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας.

Γιὰ νὰ στερεώσῃ καὶ ἐξασφαλίσῃ πιὸ πολὺ τὴ δημοκρατία ἐψήφισε τὸ νόμο τοῦ ἐξοστρακισμοῦ. Σύμφωνα μὲ τὸ νόμο αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι ὅποιον πολιτικὸ τὸν θεωροῦσαν ἐπικίνδυνο γιὰ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα, ἤμποροῦσαν νὰ τὸν ἐξορίσουν γιὰ δέκα χρόνια, γράφοντας τὸ ὄνομά του ἐπάνω σ' ἓνα ὄστρακο, δηλαδὴ σ' ἓνα κεραμίδι. Γιὰ νὰ γίνῃ ὁ ἐξοστρακισμὸς, δηλαδὴ ἡ ἐξορία τοῦ πολιτικοῦ, ἔπρεπε νὰ ψηφίσουν ἐναντίον του τοῦλάχιστον 6.000 Ἀθηναῖοι.

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας

Ὅπως ἐμάθαμε οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἰδρύσει στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πολλὰς ἀποικίας. Οἱ ἀποικίαι αὐτὲς ἦσαν ἀνεξάρτητα κράτη, διατηροῦσαν ὅμως πολλοὺς δεσμοὺς μετὰ τὴν Μητρόπολιν, δηλ. μετὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἀνατολικά τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦταν τότε ἓνα μεγάλο καὶ ἰσχυρὸν κράτος, τὸ κράτος τῶν Περσῶν. Οἱ Πέρσες λοιπὸν, λαὸς φιλόδοξος καὶ πολεμικὸς ὑπεδούλωσαν ὅλες τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς ὑπεχρέωσαν νὰ πληρῶνουν μεγάλους φόρους.

Οἱ ἀποικοὶ Ἕλληνες ὑπέφεραν πολὺ ἀπὸ τὴν Περσικὴν διοίκησιν. Γιὰ αὐτὸ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπαναστατήσουν. Καὶ γιὰ νὰ ἐπιτύχουν καλὰ τερα στὸ σκοπὸν τοὺς ἐζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Δυστυχῶς ὅμως μόνον οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἔστειλαν 20 πλοῖα καὶ λίγον στρατὸν καὶ οἱ Ἐρετριεῖς 5 πλοῖα. Οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀρνήθησαν νὰ τοὺς βοηθήσουν.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μετὰ τὴν βοήθειαν ποὺ ἔλαβαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ μετὰ τὰς δικὰς τοὺς δυνάμεις κατάρθωσαν νὰ διώξουν τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰ ἐδάφη τοὺς καὶ νὰ τοὺς καταδιώξουν μέχρι τὰς Σάρδειας τῆς Λυδίας.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος, ὅταν ἔμαθε τὴν ἐξέγερσιν αὐτῆς τῶν Ἑλλήνων, ἔστειλε στρατὸν καὶ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν. Ἔτσι ὑπεδούλωσε πάλιν τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Πρώτη καὶ δευτέρα ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος

Ὁ Δαρεῖος ὠργίσθη πολὺ ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, γιὰ τὴν βοήθειαν ποὺ ἔστειλαν στοὺς Ἕλληνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μάλιστα τόσος

ἐθύμωσε, ὥστε διέταξε ἓνα δούλο του νὰ τοῦ λέγῃ τρεῖς φορές κατὰ τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ «*Δέσποτα, μέμνησο τῶν Ἀθηναίων*». Δηλαδή, Κύριε, μὴν ξεχνᾶς τοὺς Ἀθηναίους.

Καὶ πραγματικὰ δὲν τοὺς ἐξέχασε. Ἐπειτα ἀπὸ λίγο καιρὸ ἐτόιμασε ἰσχυρὸ στρατὸ καὶ στόλο, γιὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ὤρισε τὸ γαμβρὸ του *Μαρδόνιο*,

Κατὰ τὸ 493 π. Χ. ὁ Μαρδόνιος μὲ τὸ στρατὸ του ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντο καὶ ἐκυρίευσε τὴ Θράκη. Ὁ Περσικὸς στόλος ἔπλεε παραλιακά, ἀλλὰ μόλις ἔφθασε στὸ ἀκρωτήριο *Ἄθω* τῆς Χαλκιδικῆς κατεστράφη ἀπὸ ἰσχυρὴ τρικυμία. Ὁ στρατὸς πάλι, ὅταν ἔφθασε στὴ Μακεδονία ἐνικήθηκε ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας καὶ διελύθη.

Ὁ Μαρδόνιος τότε ἀναγκάσθηκε νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Περσία. Ἔτσι ἡ πρώτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀπέτυχε.

Ἡ ἀποτυχία τοῦ Μαρδονίου δὲν ἀπογοήτευσε τὸ Δαρεῖο. Διέταξε λοιπὸν νὰ ἐτοιμάσουν νέο στρατὸ καὶ στόλο, γιὰ δευτέρῃ ἐκστρατεία. Ἀρχηγούς τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς ὤρισε δύο ἱκανοὺς στρατηγούς, τὸ *Δάτη* καὶ τὸν *Ἀρταφέρνη*.

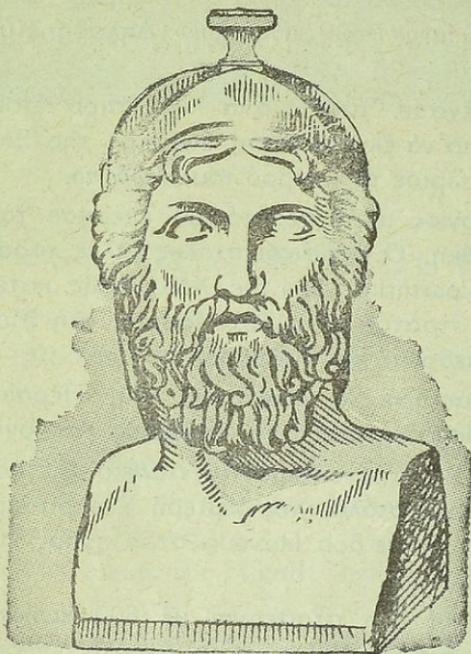
Καὶ τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 490 π. Χ. οἱ δύο στρατηγοὶ μὲ 600 *τριήρεις* (πολεμικὰ πλοῖα), πολλὰ μεταγωγικὰ καὶ 100 χιλιάδες στρατὸ ἐπέρασαν τὸ Αἰγαῖο καὶ ἔφθισαν στὴν *Ἐρέτρια* τῆς Εὐβοίας, ὅπου τὴν ἐπολιόρκησαν. Τέλος τὴν ἐκυρίευσαν καὶ τὴν κατέστρεψαν τοὺς δὲ κατοίκους τοὺς ἔστειλαν ὡς δούλους στὸ Δαρεῖο.

Κατόπιν ἐπέρασαν στὴν ἀπέναντι ἀκτὴ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἔστρατο. πέδευσαν στὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος, μὲ σκοπὸ νὰ βαδίσουν ἀργότερα κατὰ τῆς Ἀθήνας.

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος. Μιλτιάδης

Μόλις οἱ Ἀθηναῖοι ἐπληροφορήθηκαν ὅτι οἱ Πέρσες εὐρίσκονται στὸ Μαραθῶνα, ἐζήτησαν ἀμέσως βοήθεια ἀπὸ τὴ Σπάρτη καὶ ἀπὸ τίς ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις. Οἱ Σπαρτιάτες ἐδέχθηκαν νὰ στείλουν βοήθεια, ἀλλὰ μετὰ τὴν πανσέληνο. Γιατὶ εἶχαν θρησκευτικὸ ἔθιμο νὰ μὴν ἐκστρατεύουν, πρὶν γίνῃ πανσέληνος. Οἱ ἄλλες πόλεις ἀρνήθηκαν καὶ μόνον οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν χίλιους στρατιώτες.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσουν μόνοι τους. Ὄρισαν λοιπὸν ἀρχιστράτηγο τὸ *Μιλτιάδη* καὶ δέκα χιλιάδες Ἀθηναῖοι καὶ

Ὁ Μιλτιάδης

χίλιοι Πλαταιεῖς παρετάχθησαν στὸ Μαραθῶνα, ἀπέναντι ἀπὸ τοὺς Πέρσες.

Ὁ Μιλτιάδης, ποὺ εἶχε στρατηγικὸ μυαλὸ κι ἐγνώριζε πῶς πολεμοῦν οἱ Πέρσες, κατέστρωσε τὸ σχέδιο τῆς μάχης.

Ἐγνώριζε ὅτι οἱ Πέρσες τὶς καλύτερες καὶ τὶς περισσότερες δυνάμεις τοὺς τὶς βάζουν στὸ κέντρο. Αὐτὸς ἔκαμε τὸ ἀντίθετο. Στὴ μέση τῆς παρατάξεως ἔβαλε λίγους καὶ στὶς ἄκρες πολλοὺς στρατιῶτες. Ἐπειτα διέταξε ν' ἀρχίσῃ ἡ μάχη.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὤρμησαν ἀκράτητοι ἐναντίον τῶν Περσῶν. Οἱ Πέρσες ἀμύνονται μὲ πείσμα. Ὁ ἀγῶνας γίνεται στήθος μὲ στήθος. Ἕνας

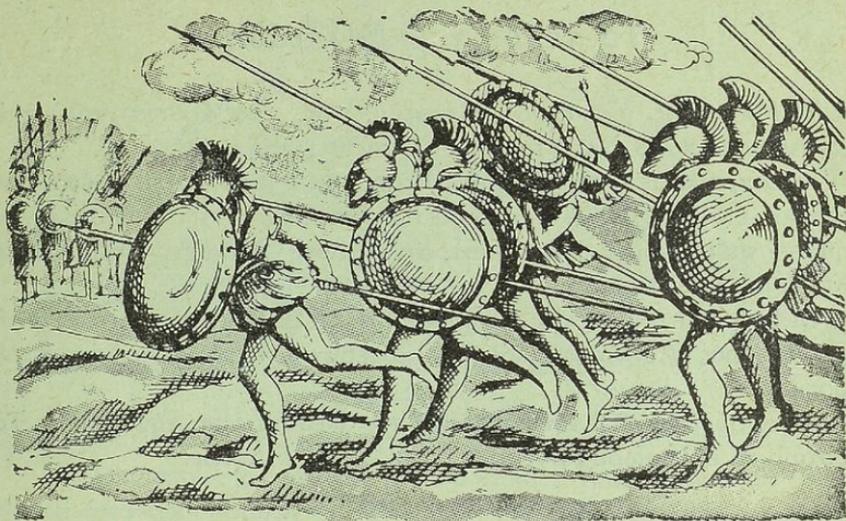
Ἕλληνας πολεμᾷ ἐναντίον δέκα Περσῶν. Τέλος οἱ Ἕλληνες διέσπασαν τὸ ἐχθρικό μέτωπο κι οἱ βάρβαροι ὑποχωροῦν πρὸς τὴν παραλία. Οἱ Ἕλληνες τοὺς καταδιώκουν καὶ προσπαθοῦν νὰ τοὺς κάψουν τὰ πλοῖα, γιὰ νὰ μὴν ἠμπορέσουν νὰ ξεφύγουν.

Λένε ὅτι ἓνας Ἀθηναῖος, ὁ *Κυναίγειρος*, ἔπιασε μὲ τὸ χέρι του ἓνα Περσικὸ πλοῖο, γιὰ νὰ τὸ ἐμποδίσῃ νὰ φύγῃ. Οἱ Πέρσες ἐπάνω ἀπὸ τὸ πλοῖο τοῦ ἔκοψαν μ' ἓνα τσεκούρι τὸ χέρι, αὐτὸς ὅμως τὸ ἔπιασε μὲ τὸ ἄλλο. Τοῦ τὸ ἔκοψαν κι αὐτό. Τότε ἄρπαξε τὸ πλοῖο μὲ τὰ δόντια! Καὶ τότε τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι.

Οἱ Πέρσες ἄφησαν στὸ πεδίο τῆς μάχης 6.400 νεκροὺς, πολλοὺς τραυματίες κι ἄφθονα λάφυρα. Ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες σκοτώθηκαν μόνο 192.

Ὁ Μιλτιάδης ἔστειλε ἀμέσως ἀγγελιοφόρο στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴ μεγάλη νίκη. Ἡ ἀπόστασις ἦταν ὀκτῶ ὥρες καὶ αὐτὸς ἔφθασε στὴν Ἀθήνα σὲ 2 ὥρες καὶ 40' λεπτά. Τόσο γρήγορα ἔτρεχε. Ὅταν ὅμως ἔφθασε, μιὰ λέξι ἐπρόλαβε νὰ εἰπῇ. «Νικήσαμε» κι ἔπεσε νεκρὸς ἀπὸ τὴν κούρασι (*).

(*) Ἐάν ὑπάρχῃ στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Σχολείου ἡ «Μεγάλη Σχολικὴ Ἀνθολογία» τοῦ Ε' ΠΕΝΤΕΑ, νὰ διαβασθῇ τὸ ποίημα τοῦ Ἀρ. Προβελέγγιου «Ὁ ἄγγελος τοῦ Μαραθῶνος».

Ἡ μάχη στὸ Μαραθῶνα

Οἱ Πέρσες, ὅταν ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα ἔπλευσαν μὲ τὰ πλοῖα τους πρὸς τὸ Φάληρο. Ἐνόμισαν ὅτι θὰ εὕρισκαν ἀφρούρητη τὴν Ἀθήνα καὶ θὰ τὴν ἐκυρίευαν μὲ εὐκολία. Ὁ Μιλτιάδης ὁμως ἀντελήφθη τὸ σχέδιό τους κι ἔτρεξε μὲ στρατὸ στὸ Φάληρο. Οἱ Πέρσες, ὅταν εἶδαν παρατεταγμένους τοὺς Ἀθηναίους στὴν παραλία, ἔφυγαν ντροπιασμένοι γιὰ τὴν Πατρίδα τους

Τὴν ἴδια ἡμέρα πού ἔφυγαν οἱ Πέρσες, ἔφθασαν στὴν Ἀθήνα καὶ 2 000 Σπαρτιᾶτες γιὰ βοήθεια. Ἦταν ὁμως ἀργά! Καὶ ὅταν ἔμαθαν τὴ νίκη τῶν Ἀθηναίων εὐχαριστήθηκαν, ἐλυπήθηκαν ὁμως, γιὰτὶ δὲν ἐπρόλαβαν νὰ πολεμήσουν κι αὐτοί. Ὑστερα ἐπῆγαν στὸ Μαραθῶνα νὰ ἰδοῦν τὰ λάφυρα καὶ τοὺς νεκροὺς βαρβάρους.

Οἱ Ἀθηναῖοι, γιὰ νὰ τιμήσουν τοὺς νεκροὺς Μαραθωνομάχους, τοὺς ἔθαψαν μὲ μεγάλες τιμές στὸ πεδίο τῆς μάχης. Δίπλα στὸν τάφο τους ἔστησαν μιὰ μαρμάρινη στήλη, πού σώζεται καὶ σήμερα, κι ἐπάνω ἐχάραξαν τὸ ἐπίγραμμα τοῦ ποιητοῦ *Σιμωνίδη*.

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶν
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.

Δηλαδή. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμησαν στὸν Μαραθῶνα γιὰ ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ κατενίκησαν τοὺς χρυσοφορτωμένους Μήδους (Πέρσες). Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος ἐγίνε τὸ 490 π. Χ.

Τὸ τέλος τοῦ Μιλτιάδη

Ὁ Μιλτιάδης, ὁ νικητὴς τοῦ Μαραθῶνος, ἐδοξάσθηκε πολὺ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, τὸ τέλος του ὅμως ἦταν θλιβερό.

Ἐνα χρόνο μετὰ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνος ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῆς νήσου Πάρου, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς κατοίκους της, ἐπειδὴ εἶχαν βοηθήσει τοὺς Πέρσες. Στὴν ἐκστρατεία αὐτὴ ἀπέτυχε, ἐπληρώθηκε μάλιστα βαρεῖα στὸ πόδι.

Οἱ ἐχθροὶ του τότε τὸν κατηγοροῦσαν ὅτι μὲ τὴν ἐκστρατεία αὐτὴ ἐζημίωσε τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸν κατεδίκασαν νὰ πληρώσῃ βαρὺ πρόστιμο.

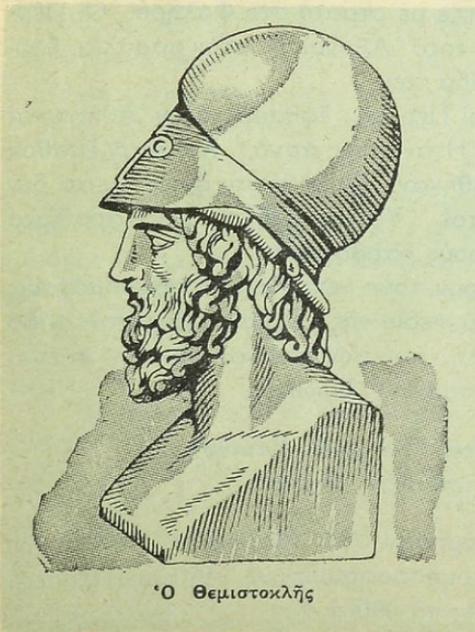
Λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν καταδίκη του πέθανε ἀπὸ τὴν πληγή. Τὸ πρόστιμο τὸ ἐπλήρωσε ἀργότερα ὁ γιὸς του, ὁ *Κίμων*.

Θεμιστοκλῆς

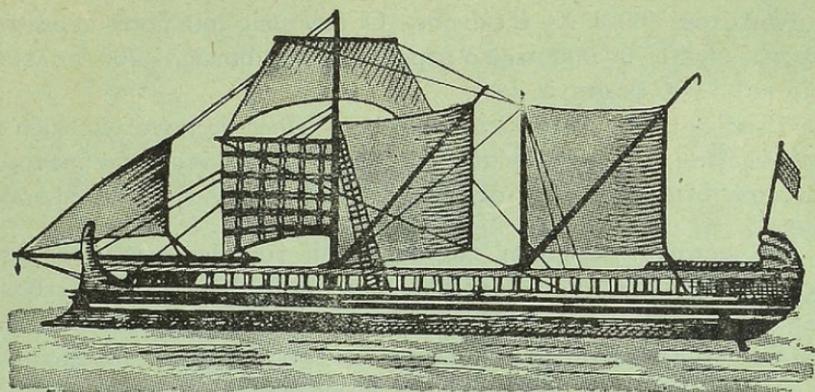
Μετὰ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνος στὴν Ἀθήνα διεκρίθησαν δύο μεγάλοι πολιτικοί, ὁ *Θεμιστοκλῆς* κι ὁ *Ἀριστείδης*, Κι οἱ δύο τους ἦσαν μαραθωνομάχοι, στὰ πολιτικὰ ὅμως ἦσαν ἀντίπαλοι. Ὁ Θεμιστοκλῆς

ἦταν ἀρχηγὸς στὸ κόμμα τῶν δημοκρατικῶν κι ὁ Ἀριστείδης ἀρχηγὸς στὸ κόμμα τῶν ἀριστοκρατικῶν (εὐγενῶν).

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν πολὺ ἔξυπνος, ζωηρὸς καὶ φιλόδοξος. Στὸ νοῦ του εἶχε μεγάλα σχέδια, γι' αὐτὸ ἤθελε ν' ἀνεβῆ στὴν ἐξουσία νὰ τὰ πραγματοποιήσει. Ἐπειτα ἀπὸ τὴ μεγάλη νίκη τοῦ Μιλτιάδη στὸ Μαραθῶνα εἶχε γίνει πολὺ σκεπτικὸς καὶ ἀνήσυχος. «Οὐκ ἔῃ με καθεῦδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπιον», ἔλεγε συχνὰ στοὺς φίλους του. Δηλαδή Δὲν μὲ ἀφήνει νὰ ἡσυχάσω ἡ δόξα τοῦ Μιλτιάδη.

Ὁ Θεμιστοκλῆς

Ἀθηναϊκὴ τριήρης

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν καὶ προβλεπτικός. Προέβλεπε ὅτι οἱ Πέρσες θὰ ἐκστρατεύσουν πάλιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Γι' αὐτὸ συμβούλευε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσουν ἰσχυρὸ στόλο, γιατί μόνο στὴ θάλασσα θὰ ἤμποροῦσαν νὰ νικήσουν τοὺς Πέρσες.

Ἄλλ' ὁ πολιτικός του ἀντίπαλος, ὁ Ἀριστείδης, εἶχε ἀντίθετη γνώμη. Ἐπίστευε ὅτι θὰ νικήσουν καὶ πάλι τοὺς Πέρσες στὴν ξηρὰ ὅπως τοὺς ἐνίκησαν καὶ στὸ Μαραθῶνα.

Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς, γιὰ νὰ ἤμπορέση νὰ πραγματοποιήσῃ χωρὶς ἐμπόδια τὰ σχέδιά του, κατῶρθωσε νὰ ἐξορίσῃ τὸν Ἀριστείδη. Ἔτσι ἔμεινε μόνος τοῦ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους κι ἄρχισε, ἐλεύθερος πιά, νὰ ἐφαρμόζῃ τὰ μεγάλα του σχέδια.

Κατεσκεύασε 180 πολεμικὰ πλοῖα καὶ ἐπεσκεύασε 100 παλαιὰ, ἐγύμνασε πολλοὺς Ἀθηναίους γιὰ τὴ ναυτικὴ ὑπηρεσία κι ὠχύρωσε τὸν Πειραιᾶ. Ἔτσι ἡ Ἀθήνα ἔγινε τὸ ἰσχυρότερο ναυτικὸ κράτος τῆς Ἑλλάδος.

Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ξέρξης

Ὅπως εἶχε προβλέψει ὁ Θεμιστοκλῆς ἔτσι κι ἔγινε. Ὁ Δαρεῖος μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τῶν Περσῶν στὸ Μαραθῶνα, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Διέταξε λοιπὸν νὰ ἐτοιμάσουν πολυάριθμο στρατὸ καὶ στόλο. Στὸ μεταξὺ ὅμως πέθανε κι ἔγινε βασιλιάς ὁ γιὸς του ὁ Ξέρξης.

Ὁ Ξέρξης συνεπλήρωσε τὶς προετοιμασίες τῆς ἐκστρατείας καὶ

τὴν ἀνοίξει τοῦ 480 π. Χ. ἐξεκίνησε. Οἱ δυνάμεις του ἦσαν τεράστιες. Λένε πὼς εἶχε 1.700.000 πεζικὸ στρατό, 80.000 ἵππεις, 1.200 πολεμικὰ πλοῖα καὶ 3.000 φορτηγά.

Ἐνας ἀρχαῖος Ἑλληνας ἱστορικός, ὁ *Ἡρόδοτος*, γιὰ νὰ δείξη πόσο πολὺς ἦταν ὁ Περσικὸς στρατὸς λέγει ὅτι τὸ νερὸ τῶν ποταμῶν ἐσωνόταν, ὅταν ἔπιναν οἱ στρατιῶτες καὶ τὰ ἄλογα τῆς περσικῆς στρατιᾶς.

Στὸ μεταξὺ ἡ Σπάρτη, μὲ συμβουλὴ τοῦ Θεμιστοκλῆ, ἐκάλεσε τοὺς Ἑλληνες στὴν Κόρινθο σὲ πολεμικὸ συμβούλιο. Ὅλες σχεδὸν οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις ἔστειλαν ἀντιπροσώπους τοὺς στὴν Κόρινθο κι ἀπεφίσησαν νὰ πολεμήσουν ἑνωμένοι ὅλοι τοὺς Πέρσες. Ὡς ἀρχηγοὺς ὠρίσαν τοὺς Σπαρτιάτες *Λεωνίδα* καὶ *Εὐρυβιάδης*. Ὁ Λεωνίδας θὰ ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ κι ὁ Εὐρυβιάδης τοῦ στόλου.

Ἡ περσικὴ στρατιὰ ἐτέρασε τὸν Ἑλλησποντο, τὴ Θράκη καὶ τὴ Μακεδονία κι ἔφθασε στὴ Θεσσαλία, χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀντίστασι. Ὁ στόλος πάλι εἶχε περάσει τὶς ἀκτὲς τῆς Μακεδονίας κι ἔπλεε στὰ παραλία τοῦ Βόλου.

Τότε οἱ Ἑλληνες ἔστειλαν τὸ βασιλιά τῆς Σπάρτης *Λεωνίδα* μὲ 300 Σπαρτιάτες καὶ μὲ 7.000 ἄλλους Ἑλληνες στὰ στενὰ τῶν *Θερμοπυλῶν*, γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Πέρσες νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴ *Στερεὰ Ἑλλάδα*. Ὁ Εὐρυβιάδης μὲ 400 πολεμικὰ ἐπερίμενε τὰ περσικὰ καράβια στὸ ἀκρωτήριον *Ἀρτεμίσιο*, στὸ βόρειο μέρος τῆς Εὐβοίας.

Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν

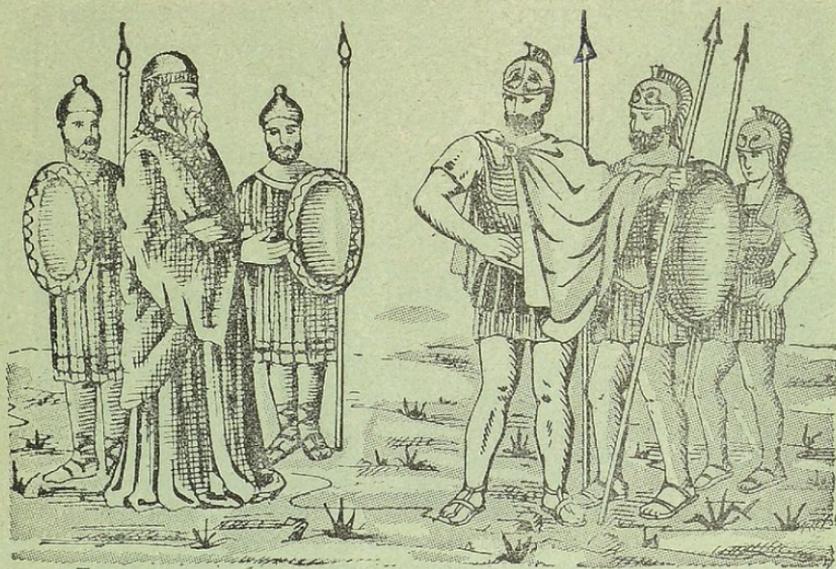
Ὅταν ὁ Ξέρξης ἔφθασε στὶς Θερμοπύλες ἔμεινε ἔκπληκτος, γιὰτὶ ἐτόλμησαν τόσο λίγοι Ἑλληνες νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ προχωρήσῃ. Ἔστειλε λοιπὸν ἀπεσταλμένους στὸ Λεωνίδα καὶ τοῦ ἐζήτησε νὰ παραδώσουν οἱ Ἑλληνες τὰ ὄπλα καὶ νὰ φύγουν.

Ὁ Λεωνίδας ἀγανάκτησε ἀκούγοντας τὴν προσβλητικὴ πρότασι τοῦ Ξέρξη κι ἀπάντησε ὑπερήφανα στοὺς ἀπεσταλμένους *«Μολὼν λαβέ»*, δηλαδή: «Ἄς ἔλθῃ ὁ Ξέρξης νὰ τὰ πάρῃ».

Τότε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους Πέρσες εἶπε ὅτι εἶναι τόσοι πολλοὶ οἱ βάρβαροι, ὥστε ὁ ἥλιος θὰ σκιασθῇ ἀπὸ τὰ βέλη τους.

«Τόσο τὸ καλύτερο, θὰ πολεμᾶμε στὴ σκιά», τοῦ ἀπάντησε ἕνας Σπαρτιάτης.

Ὁ Ξέρξης, ὅταν ἔμαθε τὴν ἀπάντησι τῶν Ἑλλήνων ὠργίσθηκε καὶ διέταξε ἕνα τμήμα τοῦ στρατοῦ του νὰ τοὺς συλλάβῃ καὶ νὰ τοὺς φέρῃ δεμένους ἐνώπιόν του.

«Μολών λαβέ»

Οί Έλληνες υποδέχθηκαν τούς Πέρσες με τὰ δόρατα καί τὰ βέλη τους. Έσκότωσαν πολλούς κι όσοι έσώθηκαν έγύρισαν τρέχοντας στό στρατόπεδό τους. Ο Ξέρξης τότε έστειλε μεγαλύτερη δύναμη κατά Έλλήνων, αλλά κι αυτή τήν ίδια τύχη είχε. Τέλος διέταξε νά έπιτεθούν οί στρατιώτες τής βασιλικής φρουράς, πού αποτελούσαν τò «σώμα τών άθανάτων». Κι αυτοί όμως ενικήθηκαν.

Ο Ξέρξης τότε εύρέθηκε σέ μεγάλη άμηχανία. Στη δύσκολη αυτή στιγμή παρουσιάσθηκε ένας κακός Έλληνας από κάποιο κοντινό χωριό, ό *Έφιάλτης*, κι έζήτησε χρήματα για νά προδώσει τούς Έλληνες. Έγνώριζε κάποιο μονοπάτι επάνω από τὰ στενά, στό βουνό *Καλλίδρομο*. Από εκεί θα ώδηγούσε τούς Πέρσες στα νώτα τών Έλλήνων.

Ο Ξέρξης έδωσε στον προδότη πολλά χρήματα κι αυτός ώδήγησε τή νύκτα από τò μονοπάτι 20 χιλιάδες Πέρσες. Τò πρωί ό Λεωνίδας όταν είδε νά περικυκλώνεται, διέταξε τούς άλλους Έλληνες νά φύγουν, για νά υπηρετήσουν τήν πατρίδα σέ άλλη περίστασι. Αυτός με τούς 300 Σπαρτιάτες έμεινε νά πολεμήσει, γιατί οί νόμοι τής Σπάρτης δάν επέτρεπαν νά έγκαταλείψουν τή θέση τους, έστω κι αν ήταν βέβαιο ότι θα σκοτωθούν. Έμειναν άκόμη καί 700 Θεσπιείς, πού έπροτίμησαν νά πολεμήσουν καί νά σκοτωθούν μαζί με τούς Σπαρτιάτες.

Οί Σπαρτιάτες με τούς Θεσπιείς έλούσθηκαν, άλειψαν τò σώμα

Τὸ μνημεῖον τοῦ Λεωνίδα στὰς Θερμοπύλας

τους με λάδι, ὅπως συνήθιζαν νὰ κάνουν στοὺς ἀγῶνες κι ἐπετέθησαν με ὀρμή κατὰ τῶν Περσῶν. Πολεμοῦν σὰν λιοντάρια καὶ σκορποῦν τὸ θάνατο στοὺς βαρβάρους. Τὰ δόρατά τους σπάζουν καὶ οἱ ἥρωες τοῦ Λεωνίδα πολεμοῦν με τὰ ξίφη, ἕως ὅτου ἐσκοτώθηκαν ὅλοι.

Ἡ ἥρωϊκὴ αὐτοθυσία τοῦ Λεωνίδα καὶ τῶν συμπολεμιστῶν του ἔμεινε ἀθάνατη καὶ φωτεινὸ παράδειγμα αὐτοθυσίας καὶ ὑπακοῆς στοὺς νόμους τῆς Πατρίδος.

Ὅταν ἐτελείωσαν οἱ Περσικοὶ πόλεμοι οἱ Ἕλληνες ἔστησαν στὶς Θερμοπύλες μνημεῖο κι ἐπάνω ἔγραψαν τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Σιμωνίδη.

**᾿Ω ξεῖν, ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι.**

Δηλαδή. Ἐσὺ ξένε, πού θὰ περάσης ἀπὸ ἐδῶ, πήγαινε κάτω στὴ Σπάρτη καὶ πὲς ὅτι ἐδῶ εἴμαστε θαμμένοι, πιστοὶ στοὺς νόμους τῆς πατρίδος.

Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν ἐγίνε τὸν Ἰούλιο τοῦ 480 π. Χ. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ Ἕλληνικὸς στόλος κατενίκησε στό Ἄρτεμίσιο τὸν Περσικὸ στόλο.

Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος

Ὁ Ξέρξης, ἀφοῦ ἐπέρασε τὶς Θερμοπύλες, ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Ἀθήνα. Στὴ δύσκολη ἐκείνη ἐποχὴ, τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν εἶχε

δώσει μιὰ καλή συμβουλή στοὺς Ἀθηναίους. «Τὰ ξύλινα τείχη, τοὺς εἶχε εἶπῃ, θὰ σώσουν κι ἐσᾶς καὶ τὴν Ἑλλάδα».

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους ὅτι τὸ Μαντεῖο ξύλινα τείχη ἔννοεῖ τὰ πλοῖα. Ἔτσι ἔστειλαν τὰ γυναικόπαιδα στὴν Αἶγινα, στὴ Σαλαμίνα καὶ στὸν Πόρο καὶ οἱ ἄνδρες ἐμπῆκαν στὰ πλοῖα, γιὰ νὰ πολεμήσουν. Στὴν Ἀθήνα ἔμειναν μόνον λίγοι γέροντες. Αὐτοὶ ὠχυρώθηκαν στὰ ξύλινα τείχη τῆς Ἀκροπόλεως, γιὰ τὸ τείχη αὐτὰ ἐνόμισαν ὅτι ἔννοεῖ τὸ Μαντεῖο.

Ὁ Ξέρξης, χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀντίστασι, ἐμπῆκε στὴν Ἀθήνα καὶ τὴν κατέστρεψε, ἐσκότωσε δὲ καὶ τοὺς γέροντες ποὺ εὗρηκε ὠχυρωμένους ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολι. Στὸ μεταξύ ὁ Περσικὸς στόλος εἶχε φθάσει στὸ Φάληρο.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εὗρισκόταν τότε στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας κι ὁ στρατὸς στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου. Τότε οἱ Ἑλληνες ναύαρχοι ἔκαμαν συμβούλιο, γιὰ ν' ἀποφασίσουν σὲ ποῖο μέρος πρέπει νὰ ναυμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσες.

Ὅλοι ἔμειναν σύμφωνοι νὰ ναυμαχήσουν στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου, γιὰ τὸ ἐκεῖ ἦταν κι ὁ στρατὸς καὶ στὴν ἀνάγκη θὰ τοὺς βοηθοῦσε. Μόνον ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε ἀντίθετη γνώμη. Αὐτὸς ὑπεστήριζε ὅτι ἡ ναυμαχία ἔπρεπε νὰ γίνῃ στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας, ἐπειδὴ ἡ θάλασσα ἐκεῖ εἶναι στενὴ καὶ τὰ μεγάλα Περσικὰ πλοῖα δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ κινήθουν μὲ εὐκολία.

Ὁ Εὐρυβιάδης ὅμως, ποὺ εἶχε ὀρισθῆ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων, ἐπέμενε νὰ ναυμαχήσουν στὸν Ἴσθμὸ καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπέμενε κι αὐτὸς στὴ γνώμη του, ἐθύμωσε κι ἐσήκωσε τὴ ράβδο του νὰ κτυπήσῃ τὸ Θεμιστοκλῆ. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ἀτάραχος καὶ γαλήνιος τοῦ εἶπε: «*Πάταξον μὲν ἄκουσον δέ*». Δηλαδή. Κτύπησέ με, ἀλλὰ πρῶτα ἄκουσέ με.

Ἄλλ' ὁ Εὐρυβιάδης ἐπέμενε στὴ γνώμη του κι ὁ Θεμιστοκλῆς, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σχέδιό του, ἐσοφίσθηκε μιὰ πονηρία.

Ἔστειλε κρυφὰ μὲ τὸν ὑπηρέτη του *Σίκινο* στὸν Ξέρξη ἓνα γράμμα.

— Ἐγώ, ὁ Θεμιστοκλῆς, τοῦ ἔγραφε, εἶμαι φίλος σου καὶ θέλω τὸ καλό σου. Γι' αὐτὸ σὲ συμβουλεύω, ἂν θέλῃς νὰ καταστρέψῃς τὸν Ἑλληνικὸ στόλο, στείλε γρήγορα καράβια σου νὰ τὸν κτυπήσουν. Οἱ Ἑλληνες ἔχουν σκοπὸ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα, γι' αὐτὸ ἔλα γρήγορα νὰ τοὺς προλάβῃς.

Ὁ Ξέρξης ἔπεσε στὴν παγίδα. Ἐπίστευσε στὰ λόγια τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ τὴν ἴδια νύκτα ἔστειλε τὰ καράβια του κι ἐκύκλωσαν τὰ Ἑλληνικά. Αὐτὸς ἐπῆγε στὸ βουνὸ *Αἰγάλεω*, γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπάνω τὴν καταστροφὴ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων.

Τὸ πρῶτ', ὅταν οἱ Ἕλληνες εἶδαν γύρω τους τὸν Περσικὸ στόλο, τοὺς ἦταν ἀδύνατο πλέον νὰ φύγουν. Ἔτσι ἀναγκάσθηκαν νὰ ναυμαχήσουν.

Σὲ λίγο ἄρχισε ὁ ἀγώνας. Οἱ Ἕλληνες κτυποῦν πρῶτοι. Μὲ τὰ μικρὰ κι εὐκίνητα πλοῖα τους ὀρμοῦν ἐναντίον τῶν μεγάλων Περσικῶν σκαφῶν. Ἡ σύγκρουσι ἦταν τρομερῆ.

Ἡ θάλασσα ἐγέμισε ἀπὸ συντρίμμια πλοίων καὶ νεκρούς. Πρὶν ἀκόμη βραδυάση, ἡ μάχη εἶχε κριθῆ. Ὁ μισὸς Περσικὸς στόλος εἶχε βυθισθῆ καὶ ὁ ἄλλος μισὸς ἔφυγε πανικόβλητος γιὰ τὸ Φάληρο.

Ὁ Ξέρξης, ὅταν εἶδε τὴν καταστροφὴ τοῦ στόλου του, ἐπῆρε τὸ στρατό του κι ἐγύρισε ντροπιασμένος στὴν Περσία. Στὴ Θεσσαλία ἄφησε τὸ γαμβρὸ του Μαρδόνιο μὲ 300 χιλ. στρατό, γιὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμο.

Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας ἐγίνε δέκα χρόνια μετὰ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνος, δηλ. τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 480 π. Χ. (1).

Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν

Ὁ Μαρδόνιος ἐπέρασε τὸ χειμῶνα στὴ Θεσσαλία καὶ τὴν ἀνοιξι τοῦ 479 π. Χ. ἐτοιμάσθηκε νὰ ξαναρχίσῃ τὸν πόλεμο κατὰ τὸν Ἕλληνας. Προηγουμένως ὁμως ἤθελε νὰ πάρῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὸ μέρος του. Γι' αὐτὸ ἔστειλε ἀπεσταλμένους στὴν Ἀθήνα κι ἐπρότεινε στοὺς Ἀθηναίους νὰ γίνουν φίλοι καὶ σύμμαχοί του. Γιὰ ἀντάλλαγμα τῆς φιλίας τους θὰ τοὺς ἔκτιζε τὴν κατεστραμμένη πόλι τους κι ὅταν ὑποδοῦλωνε τὴν Ἑλλάδα θὰ τοὺς ἔκανε ἡγεμόνας ὅλης τῆς χώρας.

Τὶς προτάσεις αὐτὲς τοῦ Μαρδονίου, ὅταν τὶς ἔμαθαν οἱ Σπαρτιᾶτες ἐφοβήθηκαν μήπως οἱ Ἀθηναῖοι συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσας. Γι' αὐτὸ ἔστειλαν ἀνθρώπους τῶν στὴν Ἀθήνα κι εἶπαν στοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ δεχθοῦν τὶς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου κι αὐτοὶ θὰ τοὺς στείλουν τρόφιμα καὶ ὅ,τι ἄλλο ζητήσουν.

Οἱ ὑπερήφανοι Ἀθηναῖοι ἔδωσαν στοὺς Πέρσες τὴν ἐξῆς περὶ φημῆ ἀπάντησι :

— Ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος ἀκολουθεῖ στὸν οὐρανὸ τὸν ἴδιον δρόμον, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ γίνουν σύμμαχοι τῶν Περσῶν.

Καὶ στοὺς Σπαρτιᾶτες εἶπαν :

— Οἱ βάρβαροι ἡμπορεῖ νὰ πιστεύουν ὅτι εἶναι δυνατὸ νὰ γίνωμε φίλοι τους. Ἐσεῖς ὁμως ; Μάθετε ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἐγκαταλείψωμε τὸν

(1) Ἀπὸ τῆ «Μεγάλῃ Σχολικῇ Ἀνθολογίᾳ» Ε. ΠΕΝΤΕΑ, νὰ διαβασθῆ τὸ ποίημα τοῦ Ἀχ. Παράσχου «Εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Σαλαμίνας».

κοινό αγώνα και ότι την έλευθερία μας δέν την πουλάμε ούτε με όλο το χρυσό του κόσμου. Δέν θέλομε τρόφιμα, μόνο στείλτε μας στρατό, γιατί ο Μαρδόνιος δέν θα άργήσει νά μάς έπιτεθή.

Ό Μαρδόνιος άργίσθηκε με τη θαρραλέα άπάντησι των 'Αθηναίων κι έπροχώρησε με τo στρατό του στη Στερεά κι έφθασε στην 'Αθήνα. Εύρηκε όμως την πόλι έρημη, γιατί οί 'Αθηναίοι είχαν καταφύγει στη Σαλαμίνα.

Οί Πέρσες κατέστρεψαν για δεύτερη φορά την 'Αθήνα κι ύστερα έπηγαν κι έστρατοπέδευαν στη Βοιωτία, στη μικρή πεδιάδα των *Πλαταιών*. Αυτή τη φορά όμως οί 'Ελληνες είχαν κάμει σοβαρές έτοιμασίες. Είχαν συγκεντρώσει 108 χιλιάδες στρατό και με άρχιστράτηγο τo βασιλιά της Σπάρτης *Πανσανία*, τόν παρέταξαν στις Πλαταιές, άπέναντι άπό τους Πέρσες.

Οί δύο αντίπαλοι στρατοί ήσαν έτοιμοι για τη μάχη, κανένας όμως δέν άπεφάσιζε νά έπιτεθή πρώτος, γιατί τo Μαντείο των Δελφών είχε δώσει χρησμό, ότι θα νικηθή εκείνος που θα έπιτεθή πρώτος. Τέλος έπειτα άπό δέκα ήμέρες άναμονή, οί Πέρσες έπετέθησαν πρώτοι.

Οί Σπαρτιάτες, αλλά και οί άλλοι 'Ελληνες άμύνονται γενναία 'Η μάχη συνεχίζεται με μεγάλη σκληρότητα. Ό Μαρδόνιος με 1.000 διαλεκτούς στρατιώτες του πολεμά στην πρώτη γραμμή με μανία. 'Αλλ' οί 'Ελληνες τους κατατροπώνουν κι άμέτρητοι Πέρσες πέφτουν νεκροί και βάφουν με τo αίμα τους τo πράσινο χορτάρι του κάμπου. Κι άνάμεσα σ' αυτούς ήταν κι ο Μαρδόνιος.

Τότε οί Πέρσες έχασαν τo ήρρος τους κι άρχισαν νά διαλύωνται. Οί 'Ελληνες ένθουσιασμένοι άπό τη νίκη τους, όρμουν έναντίον τους κι' άλλους σκοτώνουν κι άλλους αιχμαλωτίζουν.

Άπό τη μεγάλη στρατιά του Μαρδονίου 40 χιλιάδες μόνον έσώθηκαν. Οί άλλοι έσκοτώθηκαν ή πιάσθηκαν αιχμάλωτοι.

'Η νίκη των 'Ελλήνων στις Πλαταιές έστεφάνωσε τά όπλα τους με δάφνες κι άπήλλαξε όριστικά πιά την 'Ελλάδα άπό τους βαρβάρους.

Στις Πλαταιές οί 'Ελληνες έκυρίευσαν πολλά λάφυρα. Άπ' αυτά κατεσκεύασαν ένα χρυσό τρίποδα που στηριζόταν σ' ένα χάλκινο φίδι με τρία κεφάλια και τo άφιέρωσαν στο Μαντείο των Δελφών. Τά άλλα τά έμοίρασαν μεταξύ τους οί νικητές.

Την ίδια ήμέρα που έγινε ή μάχη των Πλαταιών, ο 'Ελληνικός στόλος με ναύαρχο τόν 'Αθηναίο *Ξάνθιππο* κατένικησε τόν Περσικό στόλο στο άκρωτήριο *Μυκάλη* της Μικράς 'Ασίας. Έτσι οί 'Ελληνες σέ μια ήμέρα είχαν δύο λαμπρές νίκες.

Ὁ Πausανίας

Ἐπειτα ἀπὸ τῆ ναυμαχία τῆς Μυκάλης ὁ Ἑλληνικὸς στόλος μὲ ἀρχηγὸ τώρα τὸ νικητὴ τῶν Πλαταιῶν Πausανία ἐλευθέρωσε τὶς Ἑλληνικὲς ἀποικίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὕστερα ἔπλευσε στὴν Προποντίδα καὶ κατέλαβε τὸ *Βυζάντιο*. Ἐκεῖ ἔπιασε αἰχμαλώτους πολλοὺς ἐπίσημους καὶ πλουσίους Πέρσες.

Ὁ Πausανίας ἔπειτα ἀπὸ τὶς πολλὲς τοῦ νίκες ἔγινε ὑπερήφανος, ἐγωῖσθης καὶ φιλόδοξος. Ἄλλαξε μάλιστα καὶ τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς του. Ἐντυνόταν σὰν τοὺς εὐγενεῖς Πέρσες, ἔτρωγε πλούσια περσικὰ φαγητὰ καὶ ἐζοῦσε μὲ πολυτέλεια καὶ περιφρονοῦσε τοὺς Ἕλληνες. Τὸ χειρότερο ὅμως ἦταν τὸ ἐξῆς. Ἐσκέφθηκε νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ξέρξη νὰ γίνῃ ἡγεμὼν ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Καὶ γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σκοπὸ του ἄρχισε μυστικὲς συνεννοήσεις μὲ τὸν Ξέρξη.

Ἡ ἀχαρακτήριστη αὐτῆ διαγωγή του ἔγινε γνωστὴ στὴ Σπάρτη καὶ οἱ πέντε ἔφοροι τὸν ἐκάλεσαν νὰ ἀπολογηθῆ.

Ὁ Πausανίας ἐγύρισε στὴ Σπάρτη, ἀλλὰ οἱ ἔφοροι δὲν εὐρήκαν ἀποδείξεις γιὰ τὴν ἐνοχί του καὶ τὸν ἄφησαν ἐλεύθερο. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ Σπάρτη ἐξακολούθησε νὰ συνεννοῖται κρυφὰ μὲ τὸν Ξέρξη. Ὡσπου ἓνα προδοτικὸ του γράμμα, ποῦ ἔστειλε στὸν Πέρση βασιλιὰ ἔπεσε στὰ χέρια τῶν ἐφόρων. Αὐτοὶ τότε ἀπεφάσισαν νὰ τὸν συλλάβουν.

Ὁ Πausανίας τότε γιὰ νὰ σωθῆ κατέφυγε στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς. Μέσα ἐκεῖ κανεῖς δὲν ἤμποροῦσε νὰ τὸν συλλάβῃ, γιὰ τὸ ἀπαγόρευαν οἱ νόμοι.

Ἐβγαλαν λοιπὸν τὴ σκεπὴ τοῦ ναοῦ κι ἔκτισαν τὴν πόρτα, γιὰ νὰ πεθάνῃ μέσα ἐκεῖ ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα. Λένε πῶς τὴν πρώτη πέτρα στὸ κλείσιμο τῆς πόρτας τὴν ἔβαλε ἡ μητέρα τοῦ προδότη, ἡ *Θεανώ*. Τόση ἦταν ἡ ἀγανάκτησίς της γιὰ τὴν προδοσίαν τοῦ γιοῦ της.

Κλεισμένος στὸ ναὸ ὁ Πausανίας ἐπερνοῦσε τραγικὲς ἡμέρες. Τέλος ἐξαντλημένος ἀπὸ τὴν πείναν ἔπεσε κάτω λιπόθυμος. Καὶ γιὰ νὰ μὴν πεθάνῃ μέσα ἐκεῖ καὶ μολύνῃ τὸ ναὸ, τὸν ἔσυραν ἔξω.

Πολὺς κόσμος εἶχε μαζευθῆ γύρω του καὶ παρακολουθοῦσε τὶς τελευταῖες στιγμὲς τοῦ προδότη.

Ἐξορία καὶ θάνατος τοῦ Θεμιστοκλῆ

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὕστερα ἀπὸ τὴ μεγάλη νίκη τῶν Ἑλλήνων στὴ Σαλαμίνα, ἀπέκτησε μεγάλη δόξαν κι ἐτιμήθηκε πολὺ ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνες.

Κάποτε πού επισκέφθηκε τή Σπάρτη, οί Σπαρτιᾶτες τοῦ ἔκαμαν ἐξαιρετικές τιμές. Ὅταν πάλι ἐπῆγε στήν Ὀλυμπία νά παρακολουθήση τοὺς ἀγῶνες, οί θεαεῖς τὸν ἐζητωκραύγασαν μὲ ἐνθουσιασμό.

Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε τὴ φιλοδοξία νά κάμῃ τὴν Ἀθήνα παντοδύναμη καὶ πρώτη τῆς Ἑλλάδος. Γι αὐτὸ τὴν ὠχύρωσε καὶ τὴν ἔνωσε μὲ τὸν Πειραιᾶ μὲ ἰσχυρὰ τεῖχη. Ἐπίσης ἐνίσχυσε τὸ στόλο μὲ 200 πολεμικὰ πλοῖα.

Ἀλλὰ οἱ πολιτικοὶ του ἀντίπαλοι ἐζήλευαν τὴ δόξα του καὶ κατῶρθωσαν νά βάλουν ἄρχοντα τῆς Ἀθήνας τὸν Ἀριστείδη. Τέλος ἐπέτυχαν νά τὸν ἐξορίσουν.

Ἔτσι ὁ μεγάλος κι ἐνδοξος πολιτικὸς ἀναγκάστηκε νά φύγῃ ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη του Ἀθήνα. Ἐπῆγε κι ἔζησε ἐξόριστος στὸ Ἄργος. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ οἱ ἐχθροὶ του τὸν κατηγορήσαν ὅτι ἐρχόταν σὲ συνεννόησι μὲ τὸν Ξέρξη νά παραδώσῃ τὴν Ἑλλάδα στοὺς Πέρσες.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευσαν τὴ συκοφαντία καὶ τὸν κατεδίκασαν σὲ θάνατο. Ὁ Θεμιστοκλῆς, μόλις ἔμαθε τὴν καταδίκη του ἔφυγε ἀπὸ τὸ Ἄργος κι ἔπειτα ἀπὸ πολλὲς περιπλανήσεις κατέφυγε στὴν Περσία. Ἐκεῖ φιλοξενήθηκε ἀπὸ τὸ γιὸ τοῦ Ξέρξη, τὸν Ἀρταξέρξη, πού εἶχε διαδεχθῆ στὸ θρόνο τὸν πατέρα του.

Ὁ Ἀρταξέρξης περιποιήθηκε πολὺ τὸ Θεμιστοκλῆ καὶ τοῦ ἐχάρισε πλοῦσια δῶρα. Τέλος πέθανε στὴν Περσία σὲ ἡλικία 65 χρονῶν.

Λένε ὅτι ὁ Ἀρταξέρξης τοῦ ἐπρότεινε νά τὸν βοηθήσῃ νά κυριεύσῃ τὴν Ἑλλάδα, αὐτὸς ὅμως ἐπροτίμησε νά πιῇ τὸ δηλητήριο καὶ νά πεθάνῃ, παρὰ νά προδώσῃ τὴν πατρίδα του.

Ἀργότερα οἱ συγγενεῖς του μετέφεραν τὰ ὀστέα του καὶ τὰ ἔθαψαν στὸν Πειραιᾶ στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ.

Ἀριστείδης ὁ δίκαιος

Στὸ προηγούμενο μάθημα εἶδαμε ὅτι μετὰ τὸ Θεμιστοκλῆ ἐκυβέρνησε τὴν Ἀθήνα ὁ Ἀριστείδης. Ὁ Ἀριστείδης δὲν εἶχε τὰ στρατηγικὰ χαρίσματα οὔτε τὴν ἐξυπνάδα τοῦ Θεμιστοκλῆ. Ἦταν ὅμως μετρημένος καὶ φρόνιμος στὰ λόγια καὶ στὶς πράξεις του.

Ὡς κυβερνήτης ὑπεστήριξε πολὺ τοὺς πτωχοὺς καὶ γενικὰ ὠφέλησε τὴν πατρίδα του. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἔκαμε τὸν Ἀριστείδη ὀνομα-

Ἄριστείδης ὁ δίκαιος

στό ἦταν ἡ δικαιοσύνη του, γι
οὗτὸ ὠνομάσθηκε : Ἄριστείδης
ὁ δίκαιος.

Σὲ προηγούμενο μάθημα
εἶδαμε ὅτι ὁ Κλεισθένης ἔκα-
με τὸ νόμο τοῦ ἐξοστρακι-
σμοῦ Ἄλλὰ γιὰ νὰ ἐξορισθῆ
ἓνας πολιτικός ἔπρεπε νὰ θέ-
λουν τοὐλάχιστον 6 000 Ἀθη-
ναῖοι. Γι αὐτὸ ἔκαναν ψηφο-
φορία. Δηλαδή κάθε Ἀθη-
ναῖος ἔγραφε στὸ ὄστρακο
τὸ ὄνομα ἐκείνου ποῦ ἤθελε
νὰ ἐξορισθῆ. Ὅταν λοιπὸν κά-
ποτε οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν ψη-
φοφορία, γιὰ νὰ ἐξορίσουν τὸν
Ἄριστείδη, ἓνας χωρικός ποῦ
δὲν ἤξερε γράμματα παρεκά-
λεσε τὸν Ἄριστείδη νὰ τοῦ
γράψῃ στὸ ὄστρακο τὸ ὄνομα

«Ἄριστείδης». Ἐκεῖνος ἔγραψε πρόθυμα τὸ ὄνομά του κι ὕστερα
ἔρώτησε τὸ χωρικό.

— Δὲν μοῦ λές, τι κακὸ σοῦ ἔκαμε ὁ Ἄριστείδης καὶ θέλεις νὰ
ἐξορισθῆ ;

Καὶ ὁ ἀπλοϊκὸς Ἀθηναῖος τοῦ ἀπάντησε :

— Τίποτε δὲν μοῦ ἔκαμε. Δὲν ἠμπορῶ ὅμως ν' ἀκούω ὅλο τὸν κό-
σμο νὰ τὸν λήῃ δίκαιον !

Ἄριστείδης πέθανε πολὺ πτωχός. Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ νὰ τιμή-
σουν τὸν ἀξιοπολιτικό τους τὸν ἔθαψαν μὲ δικὰ τους ἔξοδα κι ἀργό-
τερα ἐπάνδρευσαν καὶ τίς δυὸ του κόρες, γιὰτι δὲν τοὺς εἶχε ἀφήσει
καθόλου περιουσία.

Ὁ Κίμων

Μετὰ τὴν προδοσία τοῦ Πausanία οἱ περισσότερες Ἑλληνικὲς πό-
λεις δὲν ἤθελαν γιὰ ἀρχηγούς των τοὺς Σπαρτιατῆτες. Ἀνέθεσαν λοιπὸν
τὴν ἀρχηγία στοὺς Ἀθηναῖους. Ἔτσι ἐσχηματίσθηκε ἡ πρώτη λεγο-
μένη Ἀθηναϊκὴ συμμαχία.

Στὴν ἀρχή, ἀρχηγὸς τῆς Ἀθηναϊκῆς συμμαχίας ἦταν ὁ Ἄριστεί-

δης, όταν όμως πέθανε, έγινε αρχηγός ο *Κίμων*. Ο Κίμων ήταν γιός του Μιλτιάδη. Στα νεανικά του χρόνια ήταν ζωηρός και άτακτος και αγαπούσε πολύ τις διασκεδάσεις. Αργότερα όμως άφησε όλες του τις κακές συνήθειες και άφοσιώθηκε στην πατρίδα.

Ο Κίμων είχε πολλά ψυχικά χαρίσματα. Ήταν φιλότιμος, τολμηρός και έξυπνο. Είχε ακόμη το στρατηγικό μυαλό του πατέρα του και την πολιτική φρόνησι του Θεμιστοκλή. Όταν ο Ξέρξης έφθασε στην Αθήνα, αυτός πρώτος συμφώνησε με τον Θεμιστοκλή, αν και ήταν πολιτικός αντίπαλος και παρεκίνησε τους Αθηναίους να καταφύγουν στα πλοία. Στη ναυμαχία της Σαλαμίνας έπολέμησε με γενναιότητα, αν και ήταν ακόμη πολύ νέος.

Ο Κίμων ήταν επίσης πολύ πλούσιος και γενναιόδωρος και έδειχνε μεγάλη συμπόνια στους πτωχούς.

Πολλές φορές έπήγαινε στην αγορά και έμοίραζε χρήματα και ένδυματα σε όποιον είχε ανάγκη. Τα κτήματά του ήταν ελεύθερα για το λαό, γι αυτό τὰ άφινε άπερίφρακτα. "Οποίος ήθελε, έμπαινε και έπαιρνε ό,τι ήθελε. Επίσης και το σπίτι του ήταν άνοικτό για τους πτωχούς. Εκεί εύρισκαν πάντα καλοστρωμένο τραπέζι.

Όταν έγινε στρατηγός και κατόπιν αρχηγός της Αθηναϊκής συμμαχίας έπλευσε με ισχυρό στόλο στα παράλια της Χαλκιδικής και της Θράκης κι έδιωξε τους Πέρσες. Κατόπιν έδιωξε τους πειρατές από τα νησιά του Αιγαίου, που είχαν γίνει ο τρόμος των ναυτικών.

‘Η άπελευθέρωσις τών ‘Ελληνικών πόλεων της Μικρᾶς ‘Ασίας

Ο Κίμων έπειτα από τις νίκες του στην Ελλάδα ήθέλησε να διώξη τους Πέρσες από τις Έλληνικές πόλεις της Μικρᾶς Ασίας. Γι αυτό με 200 Αθηναϊκά πλοία και 100 συμμαχικά έπλευσε στα παράλια της Μικρᾶς Ασίας και κατώρθωσε να έλευθερώση πολλές έλληνικές πόλεις.

Στό μεταξύ οι Πέρσες είχαν συγκεντρώσει 350 πλοία και ισχυρό στρατό κοντά στις έκβολές του *Εύρουμέδοντα* ποταμού. Ο Κίμων τότε έπλευσε με το στόλο του και κατενίκησε τους Πέρσες. Έπειτα έβγαλε στρατό στην ξηρά και διέλυσε το πεζικό των Πεοσών, που ήταν στην παραλία, αίχμαλώτισε μάλιστα και 20.000 Πέρσες. Κατόπιν άνοιχθηκε στο πέλαγος.

Ένω έπλευε έξω από την Κύπρο συνάντησε 80 πλοία των Φοινίκων, που έπήγαιναν να ένισχύσουν τους Πέρσες. Ο Κίμων τους έπιτί

θεται καὶ τὰ καταστρέφει. Ἔτσι σὲ μιὰ μόνον ἡμέρα ἐκέρδισε τρεῖς νῆκες. Δυὸ στὴ θάλασσα καὶ μία στὴν ξηρά.

Ἐπειτα ἀπὸ τὶς νῆκες αὐτὲς τοῦ Κίμωνος οἱ Πέρσες ἀναγκάστηκαν ν' ἀφήσουν ἐλεύθερες ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Τέλος ὁ Κίμων ἐπέστρεψε στὴν Ἀθήνα νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος καὶ μὲ ἄφθονα λάφυρα. Τὰ λάφυρα αὐτὰ τὰ διέθεσε, γιὰ νὰ στολίση καὶ ὀχυρώση τὴν πόλι.

Τὸ τέλος τοῦ Κίμωνος

Κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔγινε στὴ Σπάρτη ἕνας φοβερὸς σεισμός. Τὰ περισσότερα σπίτια τῆς πόλεως ἐγκρεμίσθηκαν καὶ 20 χιλιάδες περίμου κάτοικοι ἐσκοτώθηκαν. Τότε εὐρήκαν εὐκαιρία οἱ δοῦλοι τῆς Σπάρτης, οἱ εἴλωτες, καὶ ἐπανεστάτησαν. Οἱ Σπαρτιᾶτες ἀναγκάστηκαν τότε νὰ ζητήσουν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, γιὰ νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάστασι.

Ὁ Κίμων ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ στείλουν 4 χιλιάδες ἄνδρες μὲ ἀρχηγὸ τὸν ἴδιο. Ὅταν ὅμως ὁ Κίμων ἔφθασε στὴν Σπάρτη, οἱ Σπαρτιᾶτες ἄλλαξαν γνώμη καὶ δὲν ἐδέχθηκαν βοήθεια. Ἔτσι ὁ Κίμων ἀναγκάστηκε νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Ἀθήνα.

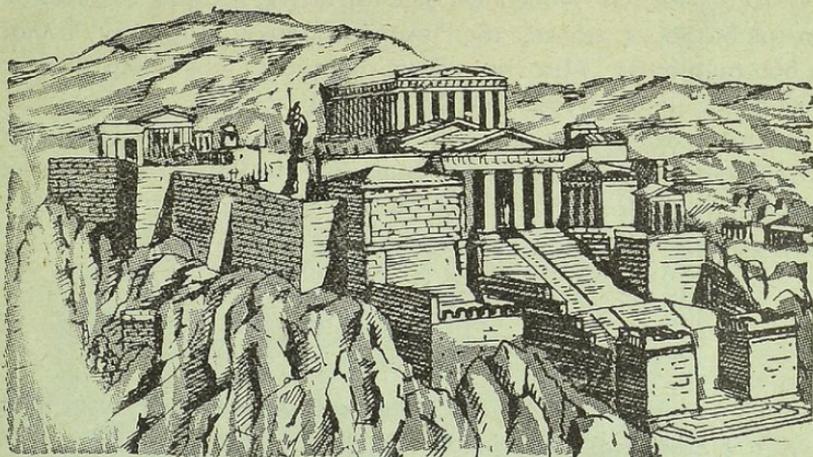
Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως τὸ ἐθεώρησαν αὐτὸ προσβολὴ καὶ ἐξώρισαν τὸν Κίμωνα, ἀφοῦ αὐτὸς τοὺς εἶχε παρακινήσει νὰ στείλουν βοήθεια. Ἄλλ' ἔπειτα ἀπὸ τρία χρόνια τὸν ἐπανέφεραν ἀπὸ τὴν ἐξορία.

Ὁ Κίμων, ὅταν ἐπανῆλθε ἀπὸ τὴν ἐξορία, συμφιλίωσε τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ ὕστερα μὲ 200 πλοῖα ἐξεστράτευσε στὴν Κύπρο, γιὰ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοὺς Πέρσες.

Στὴν Κύπρο ἐνίκησε τοὺς Πέρσες, ἀλλ' ὅταν πολιορκοῦσε τὴν πόλι *Κίτιο* (σημερινὴ Λάρνακα) ἐπληγώθηκε βαρεῖα καὶ πέθανε. Πρὶν πεθάνῃ εἶπε στοὺς στρατηγούς του νὰ κρατήσουν μυστικὸ τὸ θάνατό του καὶ νὰ γυρίσουν πίσω στὴν Ἀθήνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔλυσαν τὴν πολιορκία καὶ ἐξεκίνησαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν Ἀθήνα. Ἄλλ' ἔξω ἀπὸ τὴν Κύπρο συνάντησαν τὸν Περσικὸ στόλο καὶ τὸν ἐνίκησαν, γιατί οἱ Πέρσες ἔπαθαν μεγάλη σύγχυσι, ἐπειδὴ ἐνόμισαν ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἦταν ὁ Κίμων. Ἔτσι ὁ Κίμων καὶ νεκρὸς ἀκόμη ἐνικοῦσε.

Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλέη.

Η ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν

Στοὺς Περσικοὺς πολέμους, ὅπως εἶδαμεν, τὴν ἀρχηγία τῆς Ἑλλάδος τὴν εἶχαν οἱ Σπαρτιᾶτες. Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ τὴν προδοτικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Πausanias, οἱ Ἕλληνες ἀνεγνώρισαν γιὰ ἀρχηγούς των τοὺς Ἀθηναίους. Ἔτσι σχηματίσθηκε ἡ Ἀθηναϊκὴ συμμαχία.

Στὴν Ἀθηναϊκὴ συμμαχία ἀνήκαν: ἡ Εὐβοία, ἡ Χαλκιδική, τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ οἱ παράλιες πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀργότερα ἐμπῆκαν στὴ συμμαχία καὶ ἄλλες πόλεις.

Οἱ σύμμαχοι πόλεις ἔδιδαν στὴν Ἀθήνα στρατὸ καὶ στόλο, ὅταν ὅμως ἔπαυσαν οἱ πόλεμοι μὲ τοὺς Πέρσες ἔδιδαν μόνον χρήματα. Τὰ χρήματα αὐτὰ τὰ ἐφύλαγαν στὴ νῆσο Δῆλο, ποὺ ἦταν καὶ ἡ ἔδρα τῆς συμμαχίας. Ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι τὸ συμμαχικὸ ταμεῖο τὸ μετέφεραν στὴν Ἀθήνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὰ συμμαχικὰ χρήματα καὶ μὲ τὰ εἰσοδήματα ποὺ εἶχαν ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου, τῆς Θάσου καὶ τῆς Θράκης ἔκαμαν πολὺ ἰσχυρὸ στόλο ἔτσι ἡ Ἀθήνα ἔγινε ἡ μεγαλύτερη ναυτικὴ δύναμις τῆς Ἑλλάδος.

Οί αντίζηλοι τῶν Ἀθηναίων, οἱ Σπαρτιᾶτες, ἔκαμαν κι αὐτοὶ συμμαχία μὲ διάφορες πόλεις τῆς Πελοποννήσου κι ἔτσι στὴν Ἑλλάδα ἦσαν δύο συμμαχίες. Μία ναυτική μὲ ἀρχηγούς τοὺς Ἀθηναίους καὶ μία τῆς ξηρᾶς μὲ ἀρχηγούς τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Ἰδρυτὲς καὶ πρῶτοι ἀρχηγοὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς συμμαχίας ἦσαν ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Κίμων. Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κίμωνος, ἀρχηγὸς ἔγινε ὁ *Περικλῆς*. Στὴν ἐποχὴ του τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἔφθασε στὴ μεγαλύτερή του δόξα καὶ ἀκμὴ

Ὁ Περικλῆς

Ὁ Περικλῆς καταγόταν ἀπὸ παλιὰ καὶ πλούσια οἰκογένεια. Πατέρα εἶχε τὸν *Ξάνθιππο*, ποὺ ἐνίκησε τοὺς Πέρσες στὴ ναυμαχία τῆς Μυκάλης καὶ μητέρα τὴν *Αγαρίστη*.

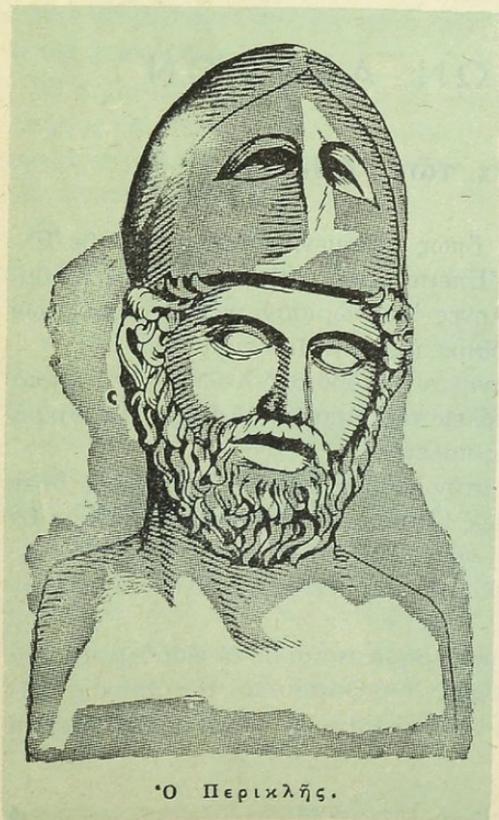
Πολὺ νέος ἔλαβε μέρος σὲ πολλὲς ἐκστρατείες, ὅπου διακρίθηκε

γιὰ τὸ θάρρος του. Ὁ Περικλῆς ἦταν ἄνθρωπος μὲ σπάνια χαρίσματα καὶ μὲ μεγάλη μὀρφωσι.

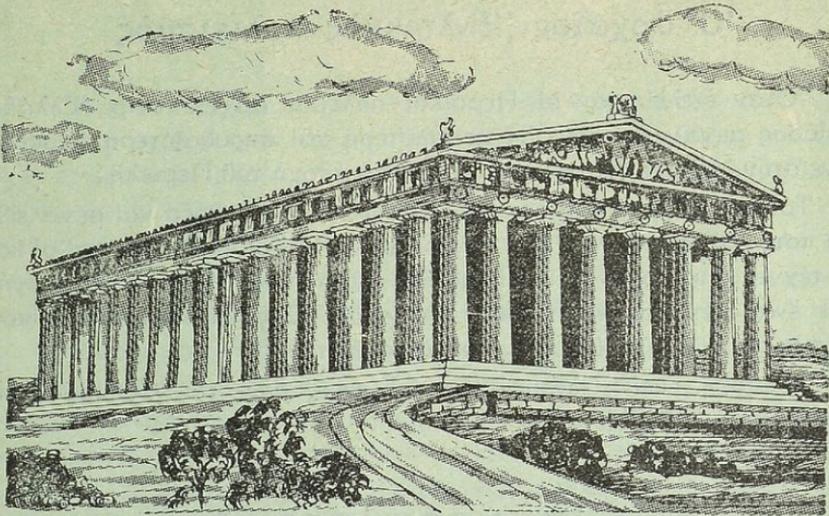
Τὸ πρόσωπό του ἦταν ἐπιβλητικὸ καὶ ἡ ὀμιλία του σοβαρὴ καὶ πειστικὴ. Οἱ τρόποι του ἦταν ἀρχοντικοὶ καὶ ἡ συμπεριφορὰ του ἔδειχνε ὅτι δὲν καταδέχεται νὰ κολακεύη μὲ ψευτιές τὸ λαό, ἀλλὰ νὰ τὸν ὀδηγῆ μὲ τὴν λογικὴ. Ὅταν ὠμιλοῦσε οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγαν ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ ἀστράφτει καὶ βροντᾶ καὶ συγκλονίζει τὴν Ἑλλάδα. Τὸ σο ὠραία ὠμιλοῦσε.

Μεγάλῃ ἐντύπωσι ἔκασμ στοὺς Ἀθηναίους, ὅταν σ' ἐνὶ λόγῳ του πρὸς τιμὴν τῶν φε νευθέντων εἰς τὸν πόλεμο, εἶπε

«Ἐκεῖνοι ποὺ πεθαίνου γιὰ τὴν πατρίδα εἶναι ἀθάνατοι, ὅπως οἱ Θεοί».

Ὁ Περικλῆς.

Ἡ Παρθενὼν ὅπως ἦταν στὴν ἀρχαιότητα

Γιὰ τὰ προτερήματά του αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐξέλεξαν ἐπὶ 20 χρόνια συνεχῶς ἀρχηγό τους.

Ὁ Περικλῆς μὲ τὴ σοφὴ του διοίκησι ἀναδείχθηκε ὁ μεγαλύτερος πολιτικὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Μὲ τὰ συμμαχικὰ χρήματα καὶ μὲ τὰ ἄλλα ἔσοδα πού εἶχε ἡ Ἀθήνα, ἐστόλισε τὴν πόλι μὲ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ τὴν ἔκαμε τὴν ὠραιότερη πόλι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἐπάνω στὸ βράχο τῆς Ἀκροπόλεως ἔκτισε τὸ μεγαλοπρεπὴ ναὸ τοῦ Παρθενῶνος, τὸ ναὸ τῆς Ἀπτέρου Νίκης, τὸ Ἐρέχθειο μὲ τίς περίφημες Καρνάτιδες καὶ τὰ Προπύλαια. Μέσα στὸν Παρθενῶνα ἔστησε τὸ χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς, φτιαγμένο ἀπὸ τὸ μεγάλο γλύπτη τῆς ἀρχαιότητος, τὸ Φειδία. Ἐπίσης ἐπάνω στὸν Ἱερὸ Βράχο ἔστησε τὸ χάλκινο ἄγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, πού φαινόταν ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Οἱ ὑπέροχοι αὐτοὶ ἀρχαῖοι ναοὶ τῆς Ἀκροπόλεως εἶναι σήμερα μισογκρεμισμένοι, ἀλλ' ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τὸ Ἱερὸ προσκύνημα ὄχι μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἄλλὰ καὶ τὴν πόλιν τὴν ἐκόσμησε μὲ ὠραῖα ἀγάλματα καὶ βωμοὺς καὶ κήπους καὶ δενδροστοιχίες. Στὸ Σούνιο ἐπίσης ἔκτισε τὸ ναὸ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ στὴν Ἐλευσίνα τὸ ναὸ τῆς θεᾶς Δήμητρας, ὅλα ὁμορφα, ὅλα ὠραῖα.

Ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς

Ὅταν ἐτελείωσαν οἱ Περσικοὶ πόλεμοι ἄρχισε στὴν Ἑλλάδα περίοδος μεγάλης ἀκμῆς. Ἡ μεγαλύτερη καὶ σπουδαιότερη πρόοδος ἔγινε στὴν Ἀθήνα καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ.

Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκτησαν καὶ πλοῦτο καὶ δόξα καὶ μεγαλειο, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε. Ἀλλὰ καὶ τὰ γράμματα καὶ οἱ ἐπιστῆμες καὶ οἱ καλὲς τέχνες τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἤκμασαν πάρα πολύ. Ἔτσι ἐδημιουργήθηκε ἕνας μεγάλος πολιτισμὸς, ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς, ποῦ ἐφώτισε κι ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερα νὰ φωτίζει ὅλον τὸν κόσμο.

Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ὠνομάσθηκε «Χρυσοῦς αἰὼν τοῦ Περικλέους» ἢ «Χρυσοῦς αἰὼν τῶν Ἀθηῶν».

Τὰ γράμματα

Τὰ χρόνια ἐκεῖνα τὰ παιδιὰ τῆς Ἀθήνας ὅταν ἐγίνοντο ἑπτὰ χρόνων ἐπήγαιναν στὸ σχολεῖο. Τὰ σχολεῖα ὅμως τότε δὲν ἦσαν ὅπως τὰ σημερινά. Σὲ κάθε συνοικία μερικοὶ πτωχοὶ γραμματισμένοι ἄνθρωποι, ποῦ ἐλέγοντο γραμματοδιδάσκαλοι, ἐμάζευαν τὰ παιδιὰ τῆς συνοικίας καὶ τὰ ἐμάθαιναν ἀνάγνωσι, γραφῆ, ἀριθμητικὴ καὶ ν' ἀπαγγέλλουν διάφορα ποιήματα. Τοὺς διδασκάλους αὐτοὺς τοὺς ἐπλήρωναν οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν.

Γυμνάσια καὶ Πανεπιστήμια δὲν ὑπῆρχαν τότε. Οἱ νέοι ὅμως ἤμποροῦσαν ν' ἀποκτήσουν μεγάλη μόρφωσι, ἀκούγοντας τοὺς σοφοὺς, ποῦ ὠμιλοῦσαν κι ἐδίδασκαν στοὺς δρόμους καὶ στὴν ἀγορὰ τῆς Ἀθήνας. Καὶ ἡ Ἀθήνα εἶχε τότε πολλοὺς σοφοὺς. Ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅλους ἦταν ὁ Σωκράτης.

Ἄλλοι μεγάλοι σοφοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν ὁ Πλάτων, μαθητῆς τοῦ Σωκράτη, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἄλλοι.

Ἐπίσης τότε ἔζησε καὶ ὁ μεγαλύτερος ἱστορικὸς συγγραφεὺς, ὁ Ἡρόδοτος. Αὐτὸς ἔγραψε τὴν ἱστορία τῶν Περσικῶν πολέμων, ποῦ εἶναι καὶ ἡ πρώτη μας ἐθνικὴ ἱστορία. Ἄλλος ἐπίσης μεγάλος ἱστορικὸς ἦταν ὁ Θουκυδίδης, ποῦ ἔγραψε τὴν ἱστορία τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὴν ὁποία θὰ μάθωμε στὰ ἐπόμενα μαθήματα.

Τὸ θέατρο

“Ὅπως καὶ σήμερα, ἔτσι καὶ στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ὑπῆρχαν θέατρα. Αὐτὰ εἶχαν σχῆμα ἡμικυκλικό (μισοῦ κύκλου), ἦταν ἀνοικτά, χωρὶς στέγη κι ἐχωροῦσαν πολὺν κόσμον. Τέτοια θέατρα εἶχαν σχεδὸν ὅλες οἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος, πού πολλὰ ἀπ’ αὐτὰ σώζονται καὶ σήμερα. Στὴν Ἀθήνα κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκοόπολι, σώζεται τὸ λεγόμενο *θέατρο τοῦ Διονύσου*. Ἐπίσης στὴν *Ἐπίδανρο* τῆς Ἀργολίδος σώζεται σὲ πολὺ καλὴ κατάστασι τὸ καλῦτερο ἀρχαῖο θέατρο τῆς Ἑλλάδος.

Στὰ θέατρα ἐπαίζαν ἔργα, πού τὰ ἔγραφαν διάφοροι ποιητὲς κι ὁ κόσμος τὰ παρακολουθοῦσε μὲ μεγάλῃ εὐχαρίστησι. Στὴν Ἀθήνα ὅμως τὸ θέατρο ἤκμασε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ ἔζησαν οἱ μεγαλύτεροι ποιητὲς τοῦ κόσμου, ὁ *Αἰσχύλος*, ὁ *Εὐριπίδης*, ὁ *Σοφοκλῆς* καὶ ὁ *Ἀριστοφάνης*, πού τὰ ἔργα τους τὰ ἐπαίζαν στὸ θέατρο τοῦ Διονύσου.

Τὸ θέατρο, ἰδίως τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ ἦταν λαϊκὸ σχολεῖο. “Ὅπως τὰ παιδιὰ πηγαίνουν στὸ σχολεῖο γιὰ νὰ μορφώνωνται, ἔτσι καὶ τότε ἐπήγαιναν οἱ ἄνθρωποι στὸ θέατρο γιὰ νὰ πλουτίσουν τίς γνώσεις τους καὶ ν’ ἀκούσουν ὠραῖα, ἠθικὰ καὶ διδακτικὰ πράγματα.

Καλὲς τέχνες

Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Περικλῆ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γράμματα, ἀνεπτύχθηκαν καὶ οἱ καλὲς τέχνες, δηλαδὴ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ.

Ἀρχιτεκτονικὴ. Τὰ καλῦτερα ἀρχαῖα οἰκοδομήματα ἦσαν οἱ ναοὶ. Αὐτοὶ ὅμως δὲν ἦσαν φτιαγμένοι ὅλοι μὲ τὸ ἴδιο σχέδιο. Δύο ἦσαν κυρίως τὰ σχέδια, πού ἐκτιζαν οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ναοὺς των. Τὰ σχέδια αὐτὰ ὀνομάζονται ρυθμοὶ καὶ ἦσαν : ὁ *Δωρικὸς* καὶ ὁ *Ἰωνικὸς* ρυθμός.

Σήμερα οἱ ναοὶ αὐτοί, ἂν καὶ εἶναι ἐρειπωμένοι διατηροῦν ἀκόμη ὅλο τὸ ἀρχαῖο κάλλος καὶ μεγαλεῖο τους.

Γλυπτικὴ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐφτιαχναν ὠραῖα ἀγάλματα ἀπὸ μάρμαρο ἢ χαλκόν. Τὰ κατεσκευάζαν δὲ μὲ τόση τέχνη, πού ἐνόμιζε κανεὶς πὼς τὰ ἀγάλματα αὐτὰ ἔχουν ζωὴ.

Οἱ ὀνομαστότεροι γλύπτες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦσαν ὁ *Φειδίας*, ὁ *Μύρων* καὶ ὁ *Πραξιτέλης*.

Ὁ Φειδίας ἦταν ὁ καλύτερος. Τὰ ὀνομαστότερα καὶ ὠραιότερα ἔργα του ἦσαν τὰ χρυσεῖ ἐφάντινα ἀγάλματα τοῦ Δία καὶ τῆς Ἀθηνᾶς. Τοῦ Δία εἶχε στηθῆ στήν Ὀλυμπία καὶ τῆς Ἀθηνᾶς στὸν Παρθενῶνα.

Τὸ χρυσελεφάντινο ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, (ἔργον τοῦ Φειδία).

Ὁ Μύρων κατεσκεύαζε τὰ ἀγάλματά του ἀπὸ χαλκό. Περὶ φημο ἔργο του εἶναι ὁ Δισκοβόλος.

Ὁ Πραξιτέλης κατεσκεύασε τὸ περίφημο ἀγαλμα τοῦ Ἑρμῆ, πραγματικὸ ἀριστοῦργημα ποῦ εὑρίσκεται στὸ Μουσεῖο τῆς Ὀλυμπίας.

Ζωγραφική. Καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἀναπτύχθηκε τὴν ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν, δηλαδὴ τὸν 5ο αἰῶνα π. Χ. Τότε ἐζησαν μεγάλοι ζωγράφοι, ὅπως ὁ Πολύγνωτος, ὁ Παρθένιος καὶ ἄλλοι. Δυστυχῶς τὰ ἔργα τους δὲν σώζονται. Σήμερα σώζονται μόνο ἀρχαῖα ἀγγεῖα, ποῦ εἶναι στολισμένα μὲ πολὺ ὠραίες ζωγραφιές. Τέτοια ζωγραφισμένα ἀγγεῖα ὑπάρχουν στὸ Μουσεῖο μας.

Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν εἶναι καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ποῦ ἀποτελεῖ τὴν τιμὴ καὶ τὸ καύχημα τῆς Ἑλλάδος μας. Καὶ εἶ-

χε δίκαιο ὁ μεγάλος Περικλῆς ὅταν ἔλεγε μὲ ὑπερηφάνεια ὅτι ἡ Ἀθήνα ἦταν «τὸ σχολεῖο τῆς Ἑλλάδος». Ἀλλὰ ἡ ἀρχαία Ἀθήνα ἔγινε καὶ τὸ σχολεῖο ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις

Στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Σπάρτη καὶ ἄλλες πόλεις ἦσαν ὀνομαστές, ὅπως τὸ Ἄργος, ἡ Κόρινθος, ἡ Θήβα, ἡ Κέρκυρα, οἱ Συρακοῦσες κ. ἄ.

Τὸ Ἄργος. Τὸ Ἄργος εἶναι μία ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸν βὸν αἰῶνα π. Χ. ἔφθασε στὴ μεγαλύτερη ἀκμὴ του. Τότε κυριαρχοῦσε σὲ ὀλόκληρη σχεδὸν τὴν Πελοπόννησο καὶ ἦταν τὸ ἰσχυρότερο κράτος τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν περίοδο αὐτὴ τύραννος (ἄρχοντας) τοῦ Ἄργους ἦταν ὁ Φεῖδων. Λέγεται ὅτι αὐτὸς ἔφτιαξε τὰ πρῶτα νομίσματα στὴν Ἑλλάδα, ποὺ διευκόλυναν πολὺ τὸ ἐμπόριο, γιὰτι μὲχρι τότε τὸ ἐμπόριο γινόταν μὲ ἀνταλλαγή.

Στοὺς Περσικοὺς πολέμους τὸ Ἄργος δὲν ἔλαβε μέρος.

Ἡ Κόρινθος. Ἡ ἀρχαία Κόρινθος ἦταν ναυτικὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλις, γι' αὐτὸ οἱ κάτοικοί της ἦσαν πολὺ πλούσιοι. Στὴ μεγαλύτερη ἀκμὴ τῆς ἔφθασε τὴν ἐποχὴ ποὺ ἦταν τύραννος ὁ Περῖανδρος, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἡ Κόρινθος εἶχε καὶ πολλὲς ἀποικίες. Οἱ σπουδαιότερες ἦσαν οἱ Συρακοῦσες καὶ ἡ Κέρκυρα.

Ἡ Θήβα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπίστευαν ὅτι τὴ Θήβα τὴν ἔκτισε ὁ Κάδμος. Αὐτὸς λέγεται ἦταν καὶ ὁ πρῶτος βασιλιάς της. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ Θηβαῖοι ὠνόμαζαν τὴν Ἀκρόπολιν της *Καδμεία*.

Λέγεται ὅτι ὁ Κάδμος καταγόταν ἀπὸ τὴ Φοινίκη καὶ ὅτι αὐτὸς ἐδίδαξε στοὺς Ἕλληνες τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου.

Στὴν ἐποχὴ τῶν Περσικῶν πολέμων οἱ Θηβαῖοι δὲν ἔδειξαν καλὴ διαγωγή. Συνεμάχησαν μὲ τοὺς Πέρσες κι ἐπολέμησαν μαζί τους τοὺς ἄλλους Ἕλληνες στὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν.

Ἀργότερα, ὅπως θὰ ἴδοῦμε, ἡ Θήβα ἔγινε τὸ ἰσχυρότερο κράτος τῆς Ἑλλάδος, χάρις στοὺς δύο μεγάλους στρατηγούς της, τὸν Ἐπάμεινωνά καὶ τὸν Πελοπίδα.

Στὴ Θήβα ἐγεννήθηκε ὁ μεγάλος ποιητὴς Πίνδαρος, ποὺ μὲ τὰ ἔξοχα ποιήματά του ὕμνησε τὶς νίκες τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐπίσης στὴ Θήβα ἐγεννήθηκε κι ὁ μυθικὸς ἥρωας Ἡρακλῆς.

Ἡ Κέρκυρα. Τὸ σπουδαιότερο νησί τοῦ Ἰονίου πελάγους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦταν ἡ Κέρκυρα. Στους μυθικούς χρόνους ἐλεγόταν νησί τῶν *Φαίάκων*. Ἐκεῖ ἐφιλοξενήθηκε ὁ Ὀδυσσεύς, ἀπὸ τὸ βασιλεῖα *Ἀλκίνοο*, ὅταν ἐπέστρεφε ἀπὸ τὴν Τροία.

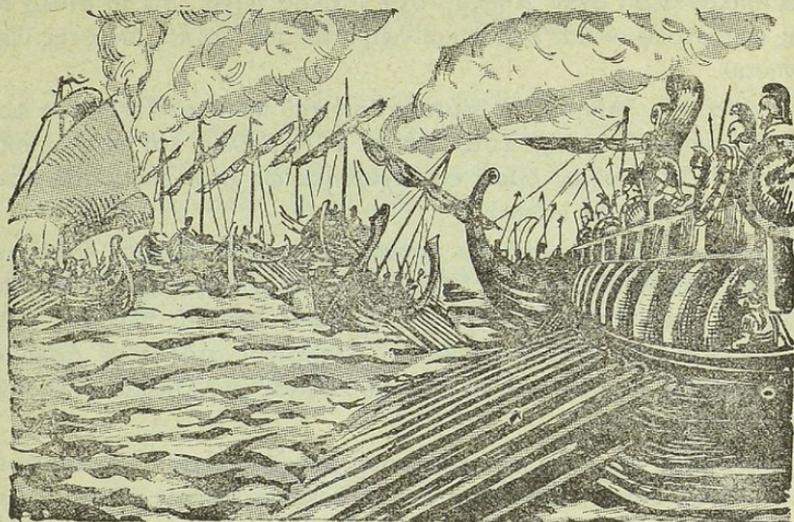
Ἡ Κέρκυρα ἦταν ἀποικία τῶν Κορινθίων. Ἐπανεστάτησε ὁμως κι ἐζήτησε τὴ βοήθεια τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐβοήθησαν καὶ οἱ Κορίνθιοι ἀναγκάσθηκαν νὰ ζητήσουν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Σπαρτιατῆς. Ἔτσι ἄρχισε τρομερὸς ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ κυρίως μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν, ὅπως θὰ ἴδουμε στὰ ἐπόμενα μαθήματα.

Συρακοῦσες. Σπουδαία κι ἔνδοξη πόλις στὴν ἀρχαιότητα ἦταν καὶ οἱ Συρακοῦσες στὴ Σικελία. Ἐκεῖ ἀναπτύχθηκαν πολὺ οἱ τέχνες, τὰ γράμματα καὶ τὸ ἐμπόριο.

Στὶς Συρακοῦσες ἐγεννήθηκε ὁ μεγάλος μαθηματικὸς καὶ φυσικὸς τῆς ἀρχαιότητος *Ἀρχιμήδης*.

Ἄρχαῖο ἀγγεῖο.

Ἡ ναυμαχία στοὺς Αἰγὸς ποταμούς.

ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Πελοποννησιακὸς πόλεμος

Οἱ μεγάλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἡ Σπάρτη, ἐβλεπαν μὲ φθῶν τὴν πρόοδο καὶ τὴ δόξα τῆς Ἀθήνας. Γι αὐτὸ ἡ Θήβα, ἡ Κόρινθος καὶ ἄλλες πόλεις συνεμάχησαν μὲ τὴ Σπάρτη γιὰ νὰ συντρίψουν τὴν Ἀθήνα. Καὶ τὴν ἀφορμὴ τοῦ πολέμου τὴν ἔδωσαν, ὅπως εἶδαμε, ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ Κόρινθος. Ἔτσι ἄρχισε ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων.

Ὅλη ἡ Ἑλλάδα ἐχωρίσθηκε σὲ δύο ἐχθρικά μέρη. Μὲ τὸ μέρος τῆς Ἀθήνας ἦσαν τὰ νησιὰ καὶ οἱ παράλιες πόλεις. Μὲ τὸ ἄλλο, ποὺ εἶχε ἀρχηγὸ τὴ Σπάρτη ἦσαν τὰ κράτη τῆς Πελοποννήσου, ἡ Θήβα καὶ ἄλλες πόλεις.

Ὁ πόλεμος αὐτός, ποὺ ἦταν πολὺ καταστρεπτικὸς γιὰ τὴν Ἑλλάδα. ὠνομάσθηκε *Πελοποννησιακὸς πόλεμος* καὶ κράτησε 27 χρόνια (431 - 404 π. Χ.).

Στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου οἱ Σπαρτιῆτες ἐπήγαιναν καὶ λεηλοῦσαν τὴν Ἀττικὴ. Γι αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ συμβουλὴ τοῦ Περικλῆ,

έκλείσθηκαν μέσα στην Ἀθήνα, στὰ Μακρὰ τείχη. Μὲ τὸ στόλο τους ὁμως κατέστρεψαν καὶ αὐτοὶ καὶ λεηλατοῦσαν τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου.

Ἀλλὰ στὴν Ἀθήνα, τὸ δεύτερο ἔτος τοῦ πολέμου ἔπεσε μιὰ φοβερὴ ἀρρώστεια, ὁ *λοιμὸς*. Τότε πέθανε ὁ Περικλῆς καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἀθηναῖοι. Ὁ πόλεμος ὁμως ἐσυνεχίσθηκε ὡς ὅτου ἐκουράσθηκαν οἱ ἀντίπαλοι κι ἔκαμαν εἰρήνη.

Δυστυχῶς ἔπειτα ἀπὸ ἕξι χρόνια εἰρήνης, ὁ πόλεμος ξανάρχισε. Ἐνας φιλόδοξος πολιτικός, ὁ *Ἀλκιβιάδης*, παρεκίνησε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐκστρατεύσουν στὴ Σικελία, γιὰ νὰ κυριεύσουν τὶς πλούσιες πόλεις τῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχτηκαν καὶ ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος μὲ ἀρχηγούς τὸν *Ἀλκιβιάδη*, τὸ *Νικία* καὶ τὸ *Λάμαχο* ἔφθασε στὴ Σικελία κι ἐπολιόρκησε τὶς Συρακοῦσες.

Τότε ὁμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐκάλεσαν τὸν Ἀλκιβιάδη νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Ἀθήνα, ἐπειδὴ πρὶν φύγῃ γιὰ τὴ Σικελία ἔσπασε μὲ τοὺς φίλους του τὶς *Ἑρμῆς*. Οἱ Ἑρμῆς ἦσαν μαρμάρινες στήλες μὲ τὴν προτομὴ τοῦ Ἑρμῆ, πού οἱ Ἀθηναῖοι τὶς εἶχαν τοποθετήσει στοὺς δρόμους καὶ στὶς πλατεῖες τῆς Ἀθήνας.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐθύμωσε καὶ ἀντὶ νὰ γυρίσῃ στὴν Ἀθήνα, ἐπήγε στὴ Σπάρτη κι ἔπεισε τοὺς Σπαρτιᾶτες νὰ στείλουν στρατὸ στὴ Σικελία ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Σπαρτιᾶτες ἔστειλαν πράγματι στρατὸ καὶ κατέστρεψαν ὀλόκληρο τὸν Ἀθηναϊκὸ στόλο. Ἔτσι ἀπὸ τὴν ἐκστρατεία τῆς Σικελίας δὲν ἐγύρισε στὴν Ἀθήνα οὔτε ἓνα πλοῖο, οὔτε ἓνας στρατιώτης.

Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἀπελπίσθηκαν. Ἐφτιαξαν νέο στόλο, ἀλλὰ κι αὐτὸς κατεστράφηκε ἀπὸ τοὺς Σπαρτιᾶτες στοὺς *Αἰγὸς Ποταμούς*, κοντὰ στὰ Δαρδανέλια.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ δεύτερη αὐτὴ καταστροφὴ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου, οἱ Σπαρτιᾶτες ἐπολιόρκησαν στενὰ τὴν Ἀθήνα καὶ ἀπὸ τὴν ξηρὰ καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσα. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπερασπίσθηκαν τὴν πόλι τους μὲ ἡρωϊσμό, ἀλλὰ ἡ πείνα τοὺς ἀνάγκασε νὰ παραδοθοῦν.

Οἱ Σπαρτιᾶτες τότε ἐπήραν ὅλα τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων, ἐκτὸς ἀπὸ δώδεκα καὶ ἐγκρέμισαν τὰ Μακρὰ τείχη, πού ἔνωναν τὴν Ἀθήνα μὲ τὸν Πειραιᾶ. Κατήργησαν τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων καὶ διώρισαν γιὰ κυβερνήτες τῆς Ἀθήνας 30 ἀριστοκράτες Ἀθηναίους φίλους των. Αὐτοὶ διοίκησαν μὲ βάρβαρο καὶ τυραννικὸ τρόπο, γι αὐτὸ ὠνομάσθηκαν *τριάκοντα τύραννοι*.

Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης

Οἱ Σπαρτιᾶτες, ἀφοῦ κατέστρεψαν τὴ δύναμι τῶν Ἀθηναίων, ἔγιναν σιγὰ· σιγὰ κύριοι σὲ ὁλόκληρη σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα. Στὶς περισσότερες πόλεις κατήργησαν τὴ δημοκρατία κι ἐγκατέστησαν *δικτατορικὸ πολίτευμα*, διώρισαν δὲ σὲ κάθε πόλι ἓνα Σπαρτιάτη διοικητὴ, πὺ ἐλεγόταν *ἀρμοστής*.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἐφάνηκαν κακοὶ ἡγεμόνες καὶ διοικοῦσαν τοὺς Ἕλληνες μὲ σκληρὸ τρόπο. Γι αὐτὸ πολλοὶ Ἕλληνες ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους κι ἐγύριζαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Πολλοὶ ἐπῆγαν στὴ Μικρὰ Ἀσία κι ἔγιναν μισθοφόροι στοὺς Πέρσες *σατράπες*.

Ἡ κάθοδος τῶν μυρίων

Ὅταν ἐτελείωσε ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ὁ βασιλιάς τῆς Περσίας Δαρεῖος πέθανε καὶ τὸν διεδέχθηκε ὁ μεγαλύτερος γιὸς του, ὁ Ἀρταξέρξης. Ὁ μικρότερος γιὸς του, ὁ Κῦρος, ἔγινε σατράπης (διοικητῆς) στὴ Μικρὰ Ἀσία.

Ὁ Κῦρος ἠθέλησε νὰ πάρῃ αὐτὸς τὸ θρόνο τῆς Περσίας. Γι αὐτὸ ἐμάζεψε 100 χιλιάδες βαρβαρικὸ στρατὸ καὶ 13 χιλιάδες μισθοφόρους Ἕλληνες κι ἐβάδισε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξη. Ἡ πορεία αὐτῆ τοῦ Κύρου λέγεται «*Κύρου ἀνάβασις*».

Ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου ἐπροχώρησε κι ἔφθασε στὰ *Κούναξα*, κοντὰ στὴ Βαβυλώνα. Ἐκεῖ συνήντησε τὸ στρατὸ τοῦ Ἀρταξέρξη κι ἔγινε μεγάλη μάχη. Ὁ Ἀρταξέρξης ἐνίκηθηκε, ἀλλ' ὁ Κῦρος ἐσκοτώθηκε.

Οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ ἔμειναν χωρὶς ἀρχηγό, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν Ἑλλάδα. Ἐβγαλαν λοιπὸν ἀρχηγὸ τους τὸν Ἀθηναῖο *Ξενοφῶντα*, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ στὴν πατρίδα τους.

Οἱ Ἕλληνες, πὺ ἦσαν τότε περίπου 10 χιλιάδες (μύριοι), ἀφοῦ ἀντιμετώπισαν πολλοὺς κινδύνους καὶ ἀφάνταστες περιπέτειες, ἔφθασαν στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Μόλις ἀντίκρυσαν τὴ θάλασσα ἀνεφώνησαν ὅλοι ἀπὸ χαρὰ. «Θάλασσα! Θάλασσα!».

Ἀπὸ τίς 10 χιλιάδες πὺ ἦσαν, εἶχαν μείνει ἐπτὰ χιλιάδες. Οἱ ἄλλοι πέθαναν στὸ δρόμο ἀπὸ τίς κακουχίες. Ἀπὸ ἐκεῖ μὲ πλοῖα ἐγύρισαν στὶς πατρίδες τους.

Ἡ πορεία τῶν δέκα χιλιάδων Ἑλλήνων ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Περσίας στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας λέγεται «*Κάθοδος τῶν μυρίων*».

Τὴν ἱστορία αὐτῆς τῆς ἐκστρατείας τὴν ἔγραψε ἀργότερα ὁ Ξενοφῶν.

Πόλεμος τῆς Σπάρτης κατὰ τῶν Περσῶν. Ἀγησίλαος

Ὁ Ἀρταξέρξης ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ τὶς Ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπειδὴ ἐβοήθησαν τὸν Κύρο. Οἱ Ἕλληνες τότε ἐζήτησαν τὴ βοήθεια ἀπὸ τοὺς Σπαρτιᾶτες, ἀφοῦ αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἔστειλαν γιὰ βοήθεια ὀκτῶ χιλιάδες στρατὸ μὲ ἀρχηγὸ τὸ βασιλιά τους Ἀγησίλαο.

Ὁ Ἀγησίλαος ἦταν μικρόσωμος καὶ κουτσός, ἀλλὰ εἶχε γενναία ψυχὴ καὶ τολμηρὰ σχέδια. Ἐνίκησε τοὺς Πέρσες σὲ πολλὰς μάχας καὶ εἶχε σκοπὸ νὰ διαλύσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ ὀλόκληρη τὴν Περσία. Καὶ θὰ πραγματοποιοῦσε τὸ σκοπὸ του αὐτό, ἂν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν τοῦ ἐχαλοῦσαν τὰ σχέδιά του.

Στὴν Ἑλλάδα, οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Θηβαῖοι καὶ ἄλλες πόλεις, ποὺ ἦσαν δυσαρεστημένες ἀπὸ τὴ διοίκησι τῶν Σπαρτιατῶν, συνεμάχησαν καὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Σπάρτης. Ἔτσι ὁ Ἀγησίλαος ἄφησε ἀπραγματοποιήτο τὸ μεγάλο του σχέδιο καὶ ἐγύρισε στὴν Ἑλλάδα διὰ μέσου τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

Ὅταν ἔφθασε στὴν Κορώνεια τῆς Βοιωτίας, συνήνησε τὸ στρατὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ τὸν ἐνίκησε. Ἀλλὰ ὁ νέος αὐτὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων συνεχίσθη ἐννέα χρόνια. Στὸ μεταξύ ὁ ναύαρχος τῶν Ἀθηναίων Κόνων, μὲ τὴ βοήθεια τῶν Περσῶν, κατέστρεψε τὸ στόλο τῶν Σπαρτιατῶν.

Οἱ Σπαρτιᾶτες, γιὰ νὰ ἠμπορέσουν νὰ πολεμήσουν τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες, ἔστειλαν τὸ στρατηγὸ τους Ἀνταλκίδα στὴν Περσία καὶ ὑπέγραψε εἰρήνη μὲ τὸν Ἀρταξέρξη. Ἡ εἰρήνη αὐτὴ ὠνομάσθηκε Ἀνταλκίδειος εἰρήνη καὶ ἦταν πολὺ ταπεινωτικὴ γιὰ τοὺς Σπαρτιᾶτες. Ὅλες οἱ ἀποικίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἡ Κύπρος παρέδόθησαν καὶ πάλι στοὺς Πέρσες.

Ἡ Θήβα καὶ ὁ Πελοπίδας

Οἱ Σπαρτιᾶτες καὶ μετὰ τὴν Ἀνταλκίδειο εἰρήνην διετήρησαν τὴν ἡγεμονίαν τους στὴν Ἑλλάδα. Ἡ διοίκησις τους ὅμως ἐξακολουθοῦσε νὰ

είναι τυραννική και βάρβαρα. Ἐπενέβαιναν αὐθαίρετα στὰ ἑσωτερικὰ τῶν πόλεων, διώριζαν ὀλιγαρχικὲς κυβερνήσεις καὶ κατεδίωκαν τοὺς δημοκρατικούς πολίτες.

Τὴν πολιτικὴ τους αὐτὴ ἐφήρμοσαν καὶ στὴ Θήβα. Ἄλλαξαν τὴν κυβέρνησι κι ἔβαλαν ἄλλη, φιλική τους. Μάλιστα ἐγκατέστησαν καὶ Σπαρτιατικὴ φρουρὰ στὴν ἀκρόπολι τῆς Θήβας, τὴν *Καδμεία*.

Ἡ νέα αὐτὴ κυβέρνησις διοικοῦσε τυραννικά, γι αὐτὸ πολλοὶ Θηβαῖοι ἀναγκάσθηκαν νὰ καταφύγουν στὴν Ἀθήνα. Ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ γενναῖος καὶ φιλόπατρις *Πελοπίδας*. Αὐτὸς ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν τυραννία.

Συνηνοήθηκε λοιπὸν μὲ τοὺς δημοκρατικούς πολίτες, ποὺ εἶχαν μείνει στὴ Θήβα καὶ μιὰ σκοτεινὴ νύκτα μαζί μὲ ἄλλους ἐξορίστους Θηβαίους ἐμπῆκε κρυφὰ στὴ Θήβα κι ἐσκότωσε τοὺς ἄρχοντες, ποὺ εἶχαν ὀρίσει οἱ Σπαρτιάτες. Ἐπειτα ἔδωξε τὴ Σπαρτιατικὴ φρουρὰ ἀπὸ τὴν Καδμεία καὶ ἐλευθέρωσε τὴν πόλι.

Οἱ Σπαρτιάτες, ὅταν ἔμαθαν ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἔδωξαν ἀπὸ τὴν πόλι τους τὴ Σπαρτιατικὴ φρουρὰ, τοὺς ἐκήρυξαν τὸν πόλεμο.

Ἄρχισαν τότε νὰ κάνουν πολλὰς ἐπιδρομὰς στὴ Βοιωτία μὲ σκοπὸ νὰ ξαναπάρουν τὴ Θήβα. Στὶς προσπῆθειές τους ὅμως αὐτὲς ἀπέτυχαν.

Τότε ἐφάνηκε στὴ Θήβα ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος, ὁ *Ἐπαμεινώνδας*

Ὁ Ἐπαμεινώνδας

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦταν στενὸς φίλος μὲ τὸν Πελοπίδα. Οἱ δύο φίλοι ἠθέλησαν νὰ κάμουν μεγάλη κι ἐνδοξὴ τὴν πατρίδα τους, γι αὐτὸ ὠργάνωσαν ἰσχυρὸ στρατό.

Ὁ Πελοπίδας ἐπῆρε 300 νέους ἀπὸ τίς καλύτερες οἰκογένειες τῆς Θήβας κι ἔφτιαξε τὸν περίφημο *ἱερὸ λόχο*. Οἱ νέοι αὐτοὶ ὠρκίσθηκαν νὰ σκοτωθοῦν, παρὰ νὰ ὑποχωρήσουν τὴν ὥρα τῆς μάχης.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας πάλι εὗρηκε νέον τρόπο νὰ παρατάσῃ στὴ μάχη τὸ στρατό. Ἄντι νὰ τὸν τοποθετῆ σὲ παράλληλη γραμμὴ ἀπέναντι ἀπὸ τὸν ἐχθρό, τὸν ἔβαλε σὲ πλάγια γραμμὴ. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ παράταξις τοῦ στρατοῦ γινόταν λοξή, γι αὐτὸ κι ἐλεγόταν *λοξὴ φάλαγγα*.

Οἱ Σπαρτιάτες σὲ μιὰ νέα τους ἐπιδρομὴ συναντήθηκαν μὲ τοὺς Θηβαίους ἐξω ἀπὸ τὴ Θήβα, στὰ *Λεῦκτρα*. Ἐκεῖ ἐγίνε σκληρὴ μάχη (371 π. Χ.). Ἡ ἀνδρεία τοῦ ἱεροῦ λόχου καὶ ἡ λοξὴ φάλαγγα ἔκαμαν θαύματα.

‘Ο θάνατος του ‘Επαμεινώνδα

Οί Θηβαίοι διέσπασαν τις έχθρικές γραμμές και οί Σπαρτιάτες αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν άτακτοι. Στο πεδίο τής μάχης άφησαν 1400 νεκρούς.

‘Επειτα από τή μάχη στά Λευκτρα πολλές πόλεις έφυγαν από τήν ήγεμονία τής Σπάρτης κι έπήγαν με τó μέρος τών Θηβαίων. ‘Ετσι σιγά—σιγά ή Θήβα έπήρε τή θέση τής Σπάρτης κι έγινε τó ισχυρότερο κράτος τής ‘Ελλάδος.

Οί ‘Αθηναίοι, βλέποντας τή μεγάλη δύναμι τών Θηβαίων ανησύχησαν πολύ. Γι αυτό έλησμόνησαν τήν παλαιά τους έχθρα με τούς Σπαρτιάτες κι έγιναν σύμμαχοι.

Στό μεταξύ ό Πελοπίδας είχε σκοτωθή πολεμώντας στη Θεσσαλία κι ό ‘Επαμεινώνδας έμεινε ό μόνος άρχηγός στη Θήβα.

Τήν έποχή αύτή μερικές πόλεις τής Πελοποννήσου έφυγαν από τήν ήγεμονία τής Θήβας κι έπήγαν πάλι με τó μέρος τής Σπάρτης. Τότε ό ‘Επαμεινώνδας με ισχυρό στρατό εισέβαλε στην Πελοπόννησο. Στην *Μαντινεία*, έξω από τήν Τρίπολι, συνήντησε τούς Σπαρτιάτες, τούς ‘Αθηναίους και τούς συμμάχους τους. ‘Εκεί έγινε πεισματώδης μάχη και οί Θηβαίοι ένίκησαν (362 π. Χ.).

Στὴ μάχη ὅμως πληγώθηκε θανάσιμα ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ἡ μύτη ἐνὸς ἐχθρικοῦ κονταριοῦ καρφώθηκε κι ἔσπασε στὸ στήθος του καὶ οἱ γιατροὶ εἶπαν ὅτι ἅμα βγῆ τὸ κοντάρι ἀπὸ τὴν πληγή, ὁ Ἐπαμεινώνδας θὰ πεθάνῃ.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀτάραχος, ἐρώτησε γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης καὶ ὅταν ἔμαθε ὅτι ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι, εἶπε :

— Βγάλτε μου τὸ δόρυ ἀπὸ τὸ στήθος. Τώρα μπορῶ νὰ πεθάνω εὐχάριστημένος.

Ἐνας φίλος τότε τοῦ εἶπε

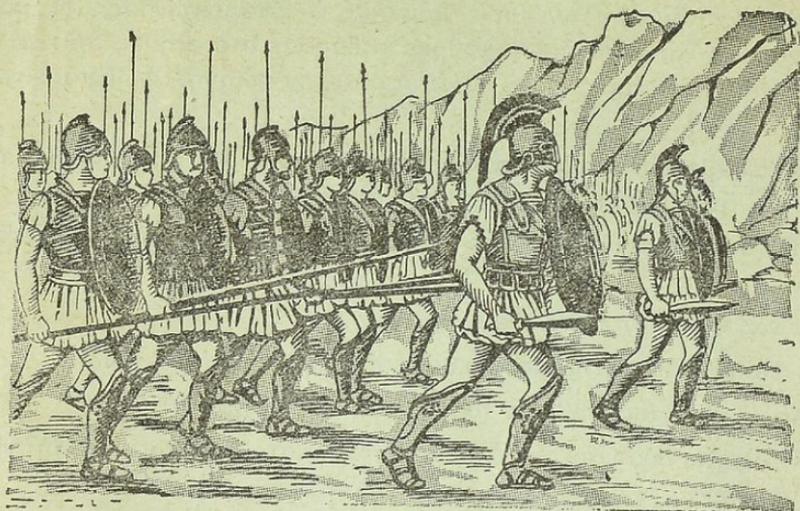
— Κρίμα Ἐπαμεινώνδα! Πεθαίνεις χωρὶς ν' ἀφήσης παιδιά!

Καὶ ὁ γενναῖος Θηβαῖος τοῦ ἀπάντησε ὑπερήφανα.

— Ἀφήνω δύο κόρες ἀθάνατες. Τὴ νίκη στὰ Λευκτρα καὶ τὴ νίκη στὴ Μαντινεῖα.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἐπαμεινώνδα ἡ Θήβα ἔχασε τὴ δύναμί της. Τότε παρουσιάσθηκε μιὰ νέα Ἑλληνικὴ δύναμις, τὸ *βασιλεῖο τῶν Μακεδόνων*.

*Η περίφημη Μακεδονική φάλαγγα.

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

‘Η Μακεδονία καὶ ὁ Φίλιππος Β’

Στὰ βόρεια τῆς Θεσσαλίας, ἀπλώνεται ἡ μεγάλη κι εὐφορὴ χώρα τῆς Μακεδονίας. Οἱ κάτοικοί της, οἱ Μακεδόνες, ἦσαν Ἕλληνες, συγγενεῖς τῶν Δωριέων. Ἦσαν ρωμαλέοι καὶ φιλοπόλεμοι, δὲν ἦσαν ὅμως πολιτισμένοι, ὅπως οἱ ἄλλοι Ἕλληνες.

Τὸ βασίλειο τῶν Μακεδόνων τὸ ἴδρυσε 800 περίπου χρόνια πρὸ Χριστοῦ ὁ *Περδίκας*, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τῆ γενιὰ τῶν Ἡρακλειδῶν, ἦταν δηλ. ἀπόγονος τοῦ ἥρωα Ἡρακλῆ. Πρωτεύουσα τότε τῆς Μακεδονίας ἦταν ἡ *Ἐδεσσα*. Ἀργότερα ὅμως οἱ Μακεδόνες βρασιλεῖς μετέφεραν τὴν πρωτεύουσά τους στὴν *Πέλλα*, κοντὰ στὰ σημερινὰ Γιαννιτσά.

Ὅνομαστός βασιλιάς τῆς Μακεδονίας ἦταν ὁ *Ἀργέλαος*. Πρῶτος αὐτὸς ἐπροσπάθησε γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ βασιλείου του. Ἐκόλλεσε λοιπὸν στὴν Πέλλα τὸ μεγάλο ποιητὴ *Ἐὐριπίδη* καὶ πολλοὺς σοφοὺς Ἕλληνες, γιὰ νὰ μορφώσουν τὸ λαό του.

Ἄλλ’ ἡ Μακεδονία προώδευσε κι ἐμεγάλωσε κυρίως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἐγίνε βασιλιάς ὁ *Φίλιππος Β’* (360 π. Χ).

Ὁ Φίλιππος ἦταν ἐξυπνος, δραστήριος, ἀποφασιστικὸς καὶ φιλόδοξος. Ὄταν ἦταν 15 χρονῶν ἐπῆγε στὴ Θήβα ὡς ὄμηρος, ὅπου παρέμεινε τρία χρόνια. Ἐκεῖ ἔλαβε πολὺ καλὴ μόρφωσι κι ἔμαθε τὴ στρατιωτικὴ τέχνη ἀπὸ τὸν Πελοπίδα καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδα.

Ὄταν ἐγύρισε στὴ Μακεδονία κι ἔγινε βασιλιάς ἔβαλε σὲ ἐνέργεια ἓνα μεγάλο σχέδιο: *να κάμῃ τὸ κράτος του μεγάλο κι ἰσχυρό.* Ἔπειτα *να γίνῃ ἀρχηγὸς ὄλων τῶν Ἑλλήνων, καὶ τέλος να τοὺς ὀδηγήσῃ σὲ κοινὴ ἐκστρατεία ἐναντίον τῶν Περσῶν.*

Γι' αὐτὸ ὠργάνωσε ἰσχυρὸ πεζικὸ στρατὸ καὶ ἵππικό. Ὁ πεζικὸς στρατὸς ἦταν ὠπλισμένος μὲ μακριὰ δόρατα, πού τὰ ἔλεγαν *σάρρισιες*, καὶ εἶχαν μῆκος 6 μέτρα. Τὸ στρατὸ αὐτὸ τὸν παρέτασσε στὴ μάχη μὲ δικὸ του τρόπο. Ἡ παράταξις αὐτὴ ἦταν ἡ περιφημὴ *μακεδονικὴ φάλαγγα*. Οἱ ἵππεις πάλι ἦσαν ὠπλισμένοι μὲ σιδηρὰ πανοπλία.

Μετὰ τὴν ὀργάνωσι τοῦ στρατοῦ του κατῶρθωσε ὁ Φίλιππος νὰ καταλάβῃ τὶς γειτονικὲς του ἐχθρικές χώρες *Παιονία* καὶ *Ἰλλυρία* καὶ τὶς ἀποικίες τῶν Ἀθηναίων στὰ παράλια τῆς Μακεδονίας. Ἔτσι ἔγινε κυρίαρχος σὲ ὀλόκληρη τὴ βόρειο Ἑλλάδα. Ἔπειτα ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα. Ἔπρεπε ὅμως νὰ εὔρῃ τὴν κατάλληλη εὐκαιρία. Καὶ ἡ εὐκαιρία αὐτὴ δὲν ἄργησε νὰ ἔλθῃ.

Ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ Θηβαῖοι ἦσαν ἐχθροὶ μὲ τοὺς γείτονές τους, τοὺς *Φωκεῖς*. Τοὺς κατήγγειλαν λοιπὸν στὸ Ἀμφικτιονικὸ συνέδριο, ὅτι ἐκαλλιέργησαν χωράφια, πού ἀνήκαν στὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Τὸ συνέδριο κατεδίκασε τοὺς Φωκεῖς γιὰ τὴν ἀσεβῆ τους αὐτῆ πράξι, σὲ βαρὺ πρόστιμο. Οἱ Φωκεῖς ἀρνήθηκαν νὰ πληρώσουν καὶ τὸ συνέδριο τοὺς ἐκήρυξε *ιερὸ πόλεμο*.

Οἱ Φωκεῖς ἀμύνθηκαν καὶ τέλος εἰσέβαλαν καὶ στὴ Θεσσαλία. Οἱ Θεσσαλοὶ τότε ἐζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὸ Φίλιππο. Ὁ Φίλιππος τότε εὔρηκε τὴν εὐκαιρία πού ἐζητοῦσε. Μὲ ἰσχυρὸ στρατὸ κατέβηκε στὴ Θεσσαλία, ἔδιωξε τοὺς Φωκεῖς κι ὕστερα ἐπροχώρησε στὴ Φωκίδα καὶ κατέστρεψε τὶς πόλεις τῆς.

Ἀργότερα, στὰ 338 π. Χ., ἔγινε νέος ἱερὸς πόλεμος, πού ἔδωσε πάλι τὴν εὐκαιρία στὸ Φίλιππο ν' ἀναμειχθῇ στὰ ἐσωτερικὰ πράγματα

της νοτίου Ἑλλάδος. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμφισσας ἐκαλλιέργησαν κτήματ' αὐτοῦ Μαντείου καὶ τὸ Ἀμφικτιονικὸ συνέδριο τοὺς κατεδίκασε σὲ πρόστιμο. Οἱ Ἀμφισσεῖς ἀρνήθηκαν νὰ πληρώσουν καὶ τὸ συνέδριο ἀνέθεσε στὸ Φίλιππο νὰ τοὺς τιμωρήσῃ.

Ὁ Φίλιππος μὲ 30 χιλιάδες στρατὸ κατέβηκε στὴ Φωκίδα καὶ κατέστρεψε τὴν Ἀμφισσα. Ὑστερα ἐπροχώρησε πρὸς τὴ Βοιωτία. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἐκατάλαβαν ὅτι ὁ Φίλιππος θέλει νὰ γίνῃ κύριος σὲ ὅλοκληρὴ τὴν Ἑλλάδα.

Στὴ δύσκολη αὐτὴ στιγμή ὁ περίφημος ρήτορας *Δημοσθένης*, μὲ φλογεροὺς λόγους ἔδωσε θάρρος στοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ἔπεισε νὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Θηβαίους καὶ νὰ πολεμήσουν τὸ Φίλιππο.

Ἡ συμμαχία ἔγινε κι ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Θηβαίων συγκεντρώθηκε στὴ *Χαιρώνεια* τῆς Βοιωτίας. Ὅταν ἔφθασε ἐκεῖ καὶ ὁ Φίλιππος, ἄρχισε φοβερὴ μάχη.

Καὶ οἱ δυὸ ἀντίπαλοι ἐπολέμησαν ἡρωϊκά. Τέλος ὅμως ὁ Φίλιππος ἐκέρδισε τὴ μάχη. Ὁ ἱερὸς λόχος τῶν Θηβαίων κατεστράφηκε ὅλοκληρος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφησαν στὸ πεδίο τῆς μάχης 1000 νεκροὺς καὶ 2000 αἰχμαλώτους.

Στὴ μάχη τῆς Χαιρωνείας, ποὺ ἔγινε τὸ 338 π. Χ, ἔλαβε μέρος κι ὁ γιὸς τοῦ Φιλίππου, ὁ Ἀλέξανδρος. Ἦταν τότε 18 χρονῶν καὶ διοικοῦσε τὸ μακεδονικὸ ἵππικό.

Ἀργότερα οἱ Θηβαῖοι, γιὰ νὰ τιμήσουν τοὺς ἡρωϊκοὺς ἱερολοχίτες των, ἔστησαν στὴ Χαιρώνεια ἐπάνω ἀπὸ τὸν τάφο τους ἓνα μαρμάρينو λέοντα, ποὺ σώζεται καὶ σήμερα.

Κατόπιν ὁ Φίλιππος ἐπροχώρησε, γιὰ νὰ καταλάβῃ καὶ τίς ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Κατέλαβε τὴ Χαλκίδα κι ὕστερα ἐπροχώρησε πρὸς νότον κι ἔφθασε μέχρι τὴ Λακωνία. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐγύρισε στὴν Κόρινθο, ὅπου ἐκάλεσε σὲ συνέδριο ὅλους τοὺς Ἕλληνας.

Μακεδῶν πολεμιστῆς.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

Τὸ συνέδριο ἐκήρυξε ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις ἐλεύθερες κι' ἀπεφάσισε νὰ σταματήσουν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι στὴν Ἑλλάδα καὶ ἠνωμένοι ὅλοι οἱ Ἕλληνες νὰ ἐκστρατεύσουν ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἀρχιστράτηγος τοῦ ἠνωμένου Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀνακηρύχθηκε ὁ Φίλιππος.

Ὅταν ἐτελείωσε τὸ συνέδριο, ὁ Φίλιππος ἐπέστρεψε στὴ Μακεδονία κι' ἄρχισε τὶς προετοιμασίες γιὰ τὴν ἐκστρατεία. Δὲν ἐπρόλαβε ὅμως νὰ τὴν πραγματοποιήσει, γιατί δολοφονήθηκε ἀπὸ ἕνα ἀξιωματικό του.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος

Τὸ Φίλιππο διεδέχθηκε στὸ θρόνο ὁ γιός του Ἀλέξανδρος. Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν ὠραῖος νέος, ξανθός με σγουρὰ μαλλιά, ὑψηλός, ρωμαλέος καὶ γενναῖος. Ἀγαποῦσε πολὺ τὴ στρατιωτικὴ ζωὴ κι' ἦταν ριψοκίνδυνος καὶ φιλόδοξος.

Ἐκείνη ἡμέρα ἔδειξε ὅτι θὰ γίνῃ πολὺ μεγάλος ἄνθρωπος. Σὲ ἡλικία δώδεκα χρονῶν κατάρθωσε νὰ δαμάσῃ ἓνα ἄγριο ἄλογο, τὸ *Βουκέφαλο*, ποὺ κανεὶς δὲν ἤμποροῦσε νὰ τὸ καβαλικεύσῃ. Τὸ ἄλογο αὐτὸ, ἐπειδὴ ἐφοβόταν τὴ σκιά του, ὁ Ἀλέξανδρος τὸ ἐγύρισε νὰ βλέπῃ πρὸς τὸν ἥλιο κι ὕστερα μὲ ἓνα ἐπίδειξιο πήδημα τὸ καβαλίκευσε. Ὁ πατέρας του τότε ἐνθουσιάσθηκε καὶ τοῦ εἶπε :

— Παιδί μου νὰ ζητήσῃς μεγαλύτερο βασίλειο, γιατί ἡ Μακεδονία δὲν σὲ χωρεῖ.

Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἐμάθαινε καμμία νέα νίκη τοῦ Φιλίππου, ἐστενοχωριόταν κι ἔλεγε μὲ μελαγχολία στοὺς φίλους του.

— Ὅπως φαίνεται, φίλοι μου, ὁ πατέρας μου δὲν θ' ἀφήσῃ κανένα λαμπρὸ ἔργο νὰ κάμω κι ἐγώ.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέκτησε καλὴ καὶ μεγάλη μὀρφωσι. Ὁ πρῶτος του διδάσκαλος ἦταν ὁ *Λυσίμαχος*, ὅταν ὅμως ἔγινε δέκα τριῶν χρονῶν, ὁ πατέρας του ἐκάλεσε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα τὸ μεγαλύτερο σοφὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν *Ἀριστοτέλη*, γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴ μὀρφωσί του. Ἀπὸ τὸ μεγάλο οὐτὸ διδάσκαλό του ἔμαθε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, τὴν Ἑλληνικὴ σοφία καὶ τὴν ποίησι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Σὲ λίγο χρόνο ἔμαθε ἀπ' ἔξω τὰ ἡρωϊκὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ ὁ ἀγαπημένος του ἥρωας ἦταν ὁ Ἀχιλλέας. Στὶς ἐκστρατεῖες ποὺ ἔκαμε ἀργότερα εἶχε πάντοτε μαζί του τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσεια τοῦ Ὀμήρου.

Τὸν Ἀριστοτέλη τὸν ἀγαποῦσε καὶ τὸν ἐσεβόταν πολὺ. Γι αὐτὸ, ὅταν ἀργότερα ἐμεγάλωσε κι ἐδοξάσθηκε, ἔλεγε :

— Στὸν πατέρα μου ὀφείλω τὴ ζωὴ καὶ στὸ διδάσκαλό μου τὴν καλὴ ζωή.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε βασιλιάς σὲ ἡλικία 20 χρονῶν. Τότε ἀπεφάσισε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιο τοῦ πατέρα του, δηλαδὴ νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Περσῶν. Γι αὐτὸ ἐκάλεσε στὴν Κόρινθο σὲ συνέδριο ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Ἐκεῖ ἀνέπτυξε τὸ σχέδιό του καὶ οἱ Ἕλληνες τὸν ἀνεγνώρισαν ὡς ἀρχιστράτηγο, ὅπως ἄλλοτε τὸν πατέρα του. Ἐπειτα ἐγύρισε στὴ Μακεδονία κι ἄρχισε τὶς προετοιμασίες γιὰ τὴ μεγάλη ἐκστρατεία.

Στὸ μεταξὺ ὅμως οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανεστάτησαν ἐναντίον του. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος κατέβηκε στὴ Θήβα καὶ τὴν κατέστρεψε. Μόνο τὸ σπῆτι τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου ἔφησε. Τὴν Ἀθήνα δὲν τὴν ἐτιμῶρησε, γιατί ἐσεβάσθηκε τὴν παλιά της δόξα.

Ἡ μάχη στὸ Γρανικὸ ποταμὸ

(334 π. Χ.)

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐξησφάλισε τὴν εἰρήνην στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἑλλάδος, ἐξεκίνησε ἀπὸ τὴν Πέλλα μὲ 30 χιλιάδες πεζοὺς καὶ 5 χιλιάδες ἵππεις, γιὰ τὴν Ἀσία. Στὴ μεγάλη αὐτὴ ἐκστρατεία ἔλαβαν μέρος ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Σπαρτιᾶτες.

Ἐπέρασε τὴ Θράκη, τὸν Ἑλλησποντο καὶ ἐμπήκε στὴ Μικρὰ Ἀσία. Ἐκεῖ ἐπῆγε στὴν Τροία καὶ ἔκαμε θυσία στὴ θεὰ Ἀθηνᾶ καὶ ἐστεφάνωσε τὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέα.

Βασιλιάς τότε τῆς Περσίας ἦταν ὁ *Δαρεῖος* ὁ Γ'. Αὐτός, μόλις ξμάθε τὴν ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔστειλε ἰσχυρὸ στρατὸ στὸ *Γρανικὸ* ποταμὸ, γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Ἕλληνες νὰ προχωρήσουν. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τοὺς γενναίους του Μακεδόνες καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες ἐπέρασε τὸν ποταμὸ καὶ ὤρμησε ἐναντίον τῶν Βαρβάρων. Ἀκολούθησε σκληρὴ μάχη καὶ τέλος οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν καὶ ἔτρεψαν σὲ φυγὴ τοὺς Πέρσες.

Στὴ μάχη αὐτὴ ἐκινδύνευσε νὰ σκοτωθῇ ὁ Ἀλέξανδρος. Ἐνας Πέρσης στρατηγὸς ἐτοιμαζόταν νὰ τὸν κτυπήσῃ μὲ τὸ σπαθὶ τοῦ στὸ κεφάλι. Ἐπρόφθασε ὅμως ὁ στρατηγὸς *Κλεῖτος* καὶ τοῦ ἔκοψε τὸ χέρι.

Ἀπὸ τὰ λάφυρα ποῦ ἐπῆραν οἱ Ἕλληνες στὴ μάχη τοῦ Γρανικοῦ, ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε στὴν Ἀθήνα 300 ἀσπίδες, γιὰ νὰ τίς ἀφιερώσουν στὸν Παρθενῶνα.

Ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴ νίκη του στὸ Γρανικὸ ποταμὸ ἐπροχώρησε καὶ κατέλαβε ὅλες σχεδὸν τίς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὄταν ἔφθασε στὴ πόλι τῆς Φρυγίας *Γόρδιο*, ἔλυσε τὸν περίφημο *Γόρδιο δεσμὸ*. Στὸ ναὸ τῆς πόλεως ὑπῆρχε μιὰ παλιὰ ἄμαξα, ποῦ ὁ τροχὸς τῆς ἦταν δεμένος μὲ τὸν ἄξονα μὲ μεγάλη τέχνη, ὥστε κανεὶς δὲν ἤμποροῦσε νὰ λύσῃ τὸν κόμπο. Ἐλεγαν ὅτι τὸν κόμπο αὐτὸ τὸν εἶχε δέσει ἕνας βασιλιάς τῆς Φρυγίας, ὁ *Γόρδιος*. Καὶ ἕνας χρησμὸς ἔλεγε ὅτι, ὅποιος τὸν ἔλυε, θὰ γινόταν βασιλιάς τῆς Ἀσίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐπροσπάθησε νὰ λύσῃ τὸν κόμπο (δεσμὸ) καὶ δὲν τὸ κατῶρθωσε, ἔβγαλε τὸ ξίφος του καὶ τὸν ἔκοψε. Κατόπιν εἶπε :

— Οἱ δεσμοὶ ποῦ δὲν λύονται, κόβονται !

Ἡ μάχη στὴν Ἴσσο

(333 π. Χ.)

Ἀπὸ τὴ Φρυγία ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροχώρησε στὴν *Κιλικία*. Στὸ μεταξύ ὁ Δαρεῖος εἶχε συγκεντρώσει μεγάλες δυνάμεις στὴ στενὴ πεδιάδα τῆς Ἴσσοῦ. Ἐκεῖ οἱ δύο στρατοὶ ἔδωσαν σκληρὴ μάχη. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅμως ἐφάνηκε ἡ ἀσίγκριτη ὑπεροχὴ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Μακεδονικὴ φάλαγγα, σὰν θύελλα ὥρμησε στὸ κέντρο τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως καὶ τὴ διέσπασε.

Ὁ Δαρεῖος, βλέποντας τὴν ὀρμὴ τῶν Ἑλλήνων, ἐγκατέλειψε τὸ στρατό του καὶ ἔφυγε πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας του. Οἱ Πέρσες ἔπειτα ἀπὸ τὴ φυγὴ τοῦ Δαρείου διελύθησαν.

Στὴν μάχη τῆς Ἴσσοῦ χιλιάδες Πέρσες ἐφονεύθηκαν καὶ αἰχμαλωτίσθηκαν. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦσαν ἡ μητέρα τοῦ Δαρείου, ἡ γυναῖκα του καὶ οἱ δύο θυγατέρες του. Ἐπίσης ἀμέτρητους θησαυροὺς καὶ ἄλλα πολύτιμα λάφυρα ἐγκατέλειψαν οἱ Πέρσες στὸ πεδίο τῆς μάχης.

Ἀπὸ τὴν Ἴσσο ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροχώρησε στὴ *Φοινίκη* καὶ κατέλαβε τὴν *Τύρο* καὶ τίς ἄλλες πόλεις τῆς Φοινίκης. Ἐκεῖ ὁ Δαρεῖος ἔστειλε ἀπεσταλμένους του καὶ ἐζήτησε εἰρήνην ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπάντησε στοὺς ἀπεσταλμένους :

— Ὅπως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν στὸν οὐρανὸ δύο ἥλιοι, ἔτσι καὶ στὴν Ἀσία δὲν ἠμποροῦν νὰ εἶναι δύο βασιλεῖς. Αὐτὸ νὰ εἰπῆτε στὸ Δαρεῖο.

Τότε ἓνας Μακεδόνας στρατηγός, ὁ *Παρμενίων*, εἶπε στὸν Ἀλέξανδρο.

— Ἐγὼ, ἂν ἤμουν Ἀλέξανδρος, θὰ ἐδεχόμουν νὰ κάμω εἰρήνην μὲ τὸν Δαρεῖο.

Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ ἀπήντησε :

— Καὶ ἐγὼ θὰ ἐδεχόμουν, ἂν ἤμουν Παρμενίων.

Ἀπὸ τὴ Φοινίκη ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέρασε στὴν Παλαιστίνη, τὴν ὁποία καὶ ἐκυρίευσε. Ἐπειτα ἐπροχώρησε καὶ ἔφθασε στὴν Αἴγυπτο. Οἱ Αἰγύπτιοι, ποὺ μισοῦσαν τοὺς Πέρσες, ὑποδέχθηκαν τὸν Ἀλέξανδρον σὰν ἐλευθερωτὴ τους.

Στὴν Αἴγυπτο, στὶς ἐκβολές τοῦ Νεῖλου ποταμοῦ, ἔκτισε μία ὠραία πόλι, ποὺ ὠνομάσθηκε πρὸς τιμὴν τοῦ *Ἀλεξάνδρεια*.

Ὅταν εὐρισκόταν στὴν Αἴγυπτο ἐπεσκέφθηκε τὸ περίφημο Μαντεῖο τοῦ *Ἀμμὸν ἢ Ἀμμωνος Δία*, ὅπως τὸ ἔλεγαν οἱ Ἕλληνες, στὴν

έοσημο τής *Λιβύης*. Ἐκεῖ οἱ ἱερεῖς τοῦ Μαντείου τὸν ἠνόμασαν *παιδί τοῦ Δία*. τότε ὁ Ἀλέξανδρος, γιὰ νὰ ὑποτάξῃ εὐκολώτερα τοὺς ἀπολιτίοτους λαοὺς τῆς Ἀσίας, ἔλεγε ὅτι εἶναι πραγματικὰ γυῖος τοῦ Δία.

Ἡ μάχη στὰ Γαυγάμηλα

(331 π. Χ.)

Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψε στὴν Ἀσία. Στὸ μεταξύ ὁ Δαρεῖος εἶχε συγκεντρώσει νέα στρατεύματα μὲ σκοπὸ νὰ δώσῃ ἀποφασιστικὴ μάχη.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐπέρασε τὸν *Εὐφράτη* καὶ τὸν *Τίγρι* ποταμό, ἔφθασε στὰ *Γαυγάμηλα*, κοντὰ στὴν πόλι *Ἀρβηλα*. Ἐκεῖ ὁ Δαρεῖος εἶχε παρατάξει ἕνα ἑκατομμῦριο πεζοὺς, 40 χιλιάδες ἵππεις, ἀρκετοὺς πολεμικοὺς ἐλέφαντες καὶ 200 δρεπανοφόρα ἄρματα. Τὰ δρεπανοφόρα ἄρματα ἦσαν ἀμάξια μὲ μυτερὰ καρφιά ἐμπρὸς καὶ κοπτερὰ δρεπάνια στὰ πλάγια.

Ἀπέναντι στὶς τεράστιες αὐτὲς δυνάμεις ὁ Ἀλέξανδρος παρέταξε 40 χιλιάδες πεζοὺς καὶ 7 χιλιάδες ἵππεις.

Οἱ στρατηγοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅταν εἶδαν τὸν μεγάλο αὐτὸ ὄγκο τῶν Περσῶν εἶπαν στὸν Ἀλέξανδρο νὰ ἐπιτεθοῦν τῇ νύκτα, γιὰ νὰ αἰφνιδιάσουν τὸν ἐχθρό. «Ἐτσι μόνο θὰ ἤμπορέσωμε νὰ νικήσωμε», τοῦ εἶπαν. Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς ἀπάντησε :

— Ὅχι, δὲν θέλω νὰ κλέψω τὴ νίκη!

Ἡ σύγκρουσις ἦταν τρομακτικὴ. Ἡ μακεδονικὴ φάλαγγα, ὅπως καὶ στὴν Ἴσσό, ὥρμησε στὸ κέντρο τῶν Περσῶν κι ἐσκόρπισε τὸν πανικὸ καὶ τὸ θάνατο στοὺς βαρβάρους. Ὁ Περσικὸς στρατὸς ἀναγκάσθηκε νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες τοὺς κατεδίωξαν. Τέλος ἔπειτα ἀπὸ λίγη ὥρα ἢ πολυάριθμῃ στρατιᾷ τοῦ Δαρείου εἶχε δισυλυθῆ.

Στὴ μάχη ὁ Δαρεῖος ἐκινδύνευσε νὰ σκοτωθῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀλέξανδρο. Ἐπρόλαβε ὅμως κι ἀνέβηκε σ' ἕνα ἄλογο κι ἔφυγε.

Ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴ νέα του αὐτῆ μεγάλῃ νίκη ἐπροχώρησε στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Περσικοῦ κράτους. Ἐκυρίευσε χωρὶς μάχη τίς πλούσιες πόλεις *Βαβυλῶνα*, *Σοῦσα*, *Περσέπολι* καὶ *Πασαργάδες*, ποὺ ἦταν τὰ παλάτια καὶ οἱ τάφοι τῶν βασιλέων τῆς Περσίας κι ἔπειτα ἐστράφηκε πρὸς τίς βόρειες ἐπαρχίες τῆς Περσίας. Ἀφοῦ τίς κατέλαβε κι αὐτὲς ἔγινε κύριος σὲ ὅλοκληρο τὸ ἀπέραντο Περσικὸ κράτος.

Ὁ Δαρεῖος κατέφυγε στὴ Μηδία, ὅπου τὸν ἐδολοφόνησε ἕνας σαγράτης, ὁ *Βῆσσος*. Ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε καὶ μετέφεραν τὸ νεκρὸ βα-

σιλιά στις Πασαργάδες, όπου τὸν ἔθαψαν μὲ βασιλικές τιμές. Ἀργότερα, σὲ μιὰ μάχη ὁ Ἀλέξανδρος ἔπιασε αἰχμάλωτο τὸ Βῆσσο καὶ τὸν παρέδωσε στοὺς συγγενεῖς τοῦ Δαρείου. Αὐτοὶ τὸν ἐσκότωσαν, ἀφοῦ προηγουμένως τὸν ἐβασάνισαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν εὐρισκόταν στὶς βόρειες ἐπαρχίες τῆς Περσίας, παντρεύθηκε τὴν ὀμορφή *Ρωξάνη*, κόρη ἑνὸς Πέρση ἄρχοντα.

Ἡ ἐκστρατεία στὶς Ἰνδίες

Καὶ μετὰ τὴν κατάληψι τῆς Περσίας ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠσύχασε. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὶς περιπέτειες καὶ ἡ μεγάλη του φιλοδοξία τὸν παρəkίνησαν σὲ νέες κι ἐπικίνδυνες ἐκστρατείες. Τώρα ἐσκέφθηκε νὰ κατακτήσῃ τὴ χώρα τῶν παραμυθιῶν καὶ τοῦ πλοῦτου, τὶς Ἰνδίες.

Μὲ ἑκατὸ περίπου χιλιάδες πεζοὺς καὶ δέκα πέντε χιλιάδες ἵππεις ἐβάδισε ἀνατολικά, ἐπέρασε τὸν Ἰνδὸ ποταμὸ κι ἔφθασε στὸν Ὑδάσπη ποταμὸ. Ἐκεῖ εἶχε παρατάξει τὶς δυνάμεις του ὁ Πῶρος, βασιλιάς τῆς περιοχῆς ἐκείνης. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐνίκησε τοὺς Ἰνδοὺς κι ἔπιασε αἰχμάλωτο τὸν Πῶρο. Τότε τὸν ἐρώτησε πῶς θέλει νὰ τοῦ φερθῇ. Καὶ ὁ Πῶρος τοῦ ἀπάντησε :

— Βασιλικά!

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθαύμασε τὸ θάρρος του καὶ τὸν ἄφησε ἐλεύθερο.

Στὴ χώρα ἐκείνη πέθανε ἀπὸ τὶς κακουχίες ὁ Βουκεφάλας. Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, γιὰ ἀνάμνησι τοῦ περιφήμου αὐτοῦ ἀλόγου τοῦ ἔκτισε ἐκεῖ μιὰ πόλι, πού τὴν ὠνόμασε *Βουκεφάλεια*.

Ἀπὸ τὸν Ὑδάσπη ἐπροχώρησε στὸ ἐσωτερικὸ τῶν Ἰνδιῶν κι ἔφθασε στὸν Ὑφρασι ποταμὸ. Οἱ στρατιῶτες του ὅμως κουρασμένοι καὶ ἐξαντλημένοι ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὶς πορεῖες, ἀρνήθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ νὰ προχωρήσουν. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγκάσθηκε νὰ ἐπιστρέψῃ. Πρὶν ὅμως ἀναχωρήσῃ ἔκτισε στὸ μέρος ἐκεῖνο δώδεκα βωμοὺς, ὅσοι ἦσαν καὶ οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου, πού ὁ καθένας εἶχε ὕψος 22 μέτρα. Ἐπίσης ἐτοποθέτησε μιὰ χάλκινη στήλη μὲ τὴν ἐπιγραφή :

«Ἐδῶ ἐσταμάτησεν ὁ Ἀλέξανδρος».

Στὸ μεταξὺ εἶχε ναυπηγήσει δύο χιλιάδες πλοῖα ἀπὸ τὰ ἀπέραντα δάση τῶν Ἰνδιῶν. Μὲ ἓνα μέρος τοῦ στρατοῦ ἐμπῆκε στὰ πλοῖα καὶ ἀπὸ τὸν Ὑδάσπη ποταμὸ ἔφθασε στὰ παράλια τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ. Ὁ υπόλοιπος στρατὸς ἀκολουθοῦσε ἀπὸ τὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐγύρισε μὲ τὸ στρατό του διὰ ξηρᾶς στὴν Περσία. Ὁ στόλος μὲ ναύαρχο τὸν παιδικό του φίλο *Νέαρχο* ἔπλευσε τὸν Ἰνδικὸ ὠκεανὸ κι ἔφθασε στὶς ἐκβολές τοῦ Εὐφράτη, στὸν Περσικὸ κόλπο.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασε στὰ Σοῦσα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπῆγε στὰ *Ἐκβάτανα*. Ἐκεῖ ἔκαμε εὐχαριστήριες θυσιές στοὺς θεοὺς κι ὠργάνωσε ἀγῶνες γιὰ νὰ πανηγυρίση τὶς νίκες του.

Ἡ ἐκστρατεία στὶς Ἰνδίες ἐστοίχισε πολὺ στὸν Ἀλέξανδρο. Ἀπὸ τὴν πείνα, τὴ διψα καὶ τὶς κακουχίες ἔχασε τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ στρατοῦ του.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου

(323 π. Χ.)

Ἀπὸ τὰ Ἐκβάτανα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπῆγε στὴ Βαβυλώνα. Ἐκεῖ εὐρήκε πρέσβεις ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ποὺ εἶχαν ἔλθῃ νὰ τὸν συγχαροῦν γιὰ τὰ κατορθώματά του. Σ' αὐτοὺς παρέδωσε ὅλα τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἄλλα ἀφιερῶματα πρὸς τοὺς θεοὺς, ποὺ εἶχε ἀρπάξει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὁ Ξέρξης, γιὰ νὰ τὰ φέρουν πάλι στὴν ἀγαπημένη του Ἑλλάδα.

Στὴν Βαβυλώνα ἔπλευσε καὶ ὁ στόλος μὲ τὸ Νέαρχο, ἀφοῦ εἶχε ἀνεβῆ στὸν Εὐφράτη ποταμῶ.

Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ πάλι δὲν ἠσύχασε. Ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ νέες ἐκστρατείες. Ἦθελε νὰ κατακτήσῃ καὶ ἄλλες χῶρες καὶ νὰ ἐνώσῃ ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ὑπὸ τὸ σκῆπτρο του.

Ἄλλ' ἢ μοῖρα δὲν τὸν ἄφηνε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μεγάλο του σχέδιο. Ἀπὸ τὶς κακουχίες, τὶς στερησεις καὶ τὴν ἄτακτη ζωὴ του ἔπεσε βαρεια ἄρρωστος.

Ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας ἕνας δυνατὸς πυρετὸς τὸν ἐξάντλησε καὶ κανένας γιατρὸς καὶ κανένα φάρμακο δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὸν σώσουν. Κι ὅταν ἡ κατάστασίς του ἔφθασε σὲ κρίσιμο σημεῖο, οἱ αὐλικοί του ἐπέτρεψαν στοὺς Μακεδόνες του νὰ τὸν ἰδοῦν γιὰ τελευταία φορὰ !

Ἐνας ἕνας, οἱ γενναῖοι συμπολεμιστὲς του περνοῦν ἀπὸ τὴν κλίνη του μὲ τὴ θλίψι ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό τους. Κι ὁ ἀνίκητος στρατηλάτης ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι του, δὲν εἶχε τὴ δύναμι νὰ τοὺς μιλήσῃ. Τοὺς ἔβλεπε μὲ βλέμμα γεμάτο στοργὴ κι ἀγάπη καὶ μὲ μιὰ ἐλαφρὰ κίνησι τοῦ κεφαλιοῦ τοὺς ἐχαιρετοῦσε γιὰ τελευταία φορὰ.

Γύρω ἀπὸ τὴν κλίνη του ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ στρατηγοὶ του καὶ παρέστεκαν τὸ μεγάλο τους ἀρχηγὸ στὶς τελευταίες του στιγμές. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς ἐρώτησε τὸν Ἀλέξανδρο σὲ ποιὸν ἀφήνει τὸν θρόνο του.

Κι' ἐκεῖνος ἐψιθύρισε :

— Στὸν καλύτερο !

Ἐπειτα ἔγειρε τὸ κεφάλι κι ἔκλεισε γιὰ πάντα τὰ μάτια.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ὁ Ἀλέξανδρος πέθανε σὲ ἡλικία 33 χρονῶν, ἀφοῦ ἐβασίλευσε δώδεκα χρόνια καὶ ὀκτώ μῆνες. Τὸ σῶμα του τὸ ἐβασίλευσαν κι ἔπειτα ἀπὸ δυὸ χρόνια τὸ μετέφεραν μὲ μεγάλες τιμὲς στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου τὸ ἔθαψαν.

Τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἔργο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν ὁ ἐνδοξότερος κατακτητὴς τοῦ κόσμου. Τὸ ἔργο του εἶναι πραγματικὰ κατακτητικὸ καὶ δικαίως ὅλες οἱ ἀνθρώπινες γενεὲς τὸν θαυμάζουν.

Τὸ κατόρθωμά του εἶναι μοναδικὸ στὴν ἱστορία. Μὲ πολὺ μικρὲς δυνάμεις καὶ σὲ πολὺ μικρὸ χρονικὸ διάστημα κατέκτησε τὸ ἀπέραντο Περσικὸ κράτος, ἔφθασε μέχρι τὸν Ἰνδὸ ποταμὸ κι ἐκυρίευσε τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴ Λιβύη. Γι' αὐτὸ κι ἡ Ἱστορία ὠνόμασε τὸ Μακεδόννα στρατηλάτη *Μέγα*,

Ἄλλ' ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος δὲν ἔκαμνε τίς ἐκστρατεῖες γιὰ νὰ καταλάβῃ μόνο χώρες καὶ νὰ ὑποδουλώσῃ λαοὺς. Ἦθελε νὰ μεταδώσῃ καὶ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ στοὺς βαρβάρους λαοὺς τῆς Ἀσίας. Ἦθελε ἀκόμη ν' ἀποκτήσουν φιλικὲς σχέσεις οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σκοπὸ του, προσπάθησε νὰ κερδίσῃ τὴν ἀγάπη τῶν λαῶν ποὺ ὑπέταξε. Γι' αὐτὸ τοὺς διοικούσε μὲ μαλακὸ τρόπο καὶ καλῶσύνη κι ἐσεβάσθηκε τὴ θρησκεία τους καὶ τίς συνήθειές τους. Πάντοτε ὅμως ἐφρόντιζε νὰ τοὺς μεταδίδῃ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, τίς τέχνες καὶ γενικὰ τὸν πολιτισμὸ τῶν Ἑλλήνων.

Συχνὰ ἔκαμνε ἐορτὲς κι ἀγῶνες, ἔκτιζε πόλεις καὶ ναοὺς καὶ κατεσκεύαζε δρόμους, γεφύρια καὶ ἄλλα κοινωφελῆ ἔργα. Τὸ στρατὸ του ἀκολουθοῦσαν πάντοτε Ἕλληνες σοφοί, ποιητὲς, καλλιτέχνες, μηχανικοὶ κι ἄλλοι ἀνθρώποι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης.

Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐβγήκε ἀπὸ τὴ μικρὴ Ἑλλάδα καὶ διαδόθηκε σὲ ὅλο τὸ γνωστὸ τότε κόσμον.

Βλέπομε λοιπὸν ὅτι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος δὲν ἦταν μόνο ἓνας μεγάλος στρατηλάτης. Ἦταν καὶ μεγάλος ἐκπολιτιστής. Χάρις σ' αὐτὸν οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Αἰγύπτου ἐδέχθηκαν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ κι ἔτσι ἄρχισαν σιγά - σιγά νὰ ἐκπολιτίζονται.

Οί διάδοχοι του Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

Ὁ ξαφνικὸς θάνατος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐδημιούργησε μεγάλῃ ἀνοστατάσει στὸ ἀπέραντο κράτος του, γιατί ὁ περίφημος κατὰκτητὴς δὲν εἶχε φροντίσει ν' ἀφήσει διάδοχό του.

Τρεῖς μῆνες μετὰ τὸ θάνατό του, ἡ γυναϊκά του, ἡ Ρωξάνη, ἐγέννησε ἀγρι πού ὠνομάσθηκε κι αὐτὸ Ἀλέξανδρος. Ὁ γιὸς Ἀλέξανδρος ἀναγνωρίσθηκε ἀπ' ὅλους τοὺς μεγάλους στρατηγοὺς διάδοχος τοῦ βασιλείου κι ὁ στρατηγὸς *Περδίκας* κηδεμόνας του. Ἡ ἐνότητα ὅμως τοῦ κράτους δὲν διατηρήθηκε πολὺν καιρό.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Περδίκας οἱ ἰσχυροὶ στρατηγοὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, πού στὴν ἱστορία ὀνομάζονται *διάδοχοι*, ἄρχισαν μεταξύ τους αἱματηροὺς πολέμους πού κράτησαν εἴκοσι περίπου χρόνια. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ Ρωξάνη, ὁ γιὸς της κι ὅλοι οἱ συγγενεῖς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου δολοφονήθηκαν.

Τότε ἓνας ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς, ὁ Ἀντίγονος, ἔγινε ὁ ἰσχυρότερος ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους. Αὐτὸς κατῶρθωσε νὰ γίνῃ κύριος ὅλης τῆς Ἀσίας, ἀπὸ τὴν Ἰνδία μέχρι τὴ Μεσόγειο θάλασσα κι ὠνειρευόταν νὰ γίνῃ βασιλιάς σὲ ὅλοκληρο τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Οἱ ἄλλοι ὅμως στρατηγοὶ ἐνώθησαν ἐναντίον του καὶ τὸν ἐνίκησαν. Καὶ σὲ μιὰ μάχη πού ἔγινε στὴν Ἰψὸ τῆς Φρυγίας, ὁ Ἀντίγονος ἐσκοτώθηκε. Τότε οἱ νικητὲς στρατηγοὶ ἐμοίρασαν μεταξύ τους τὸ ἀπέραντο κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κι ἴδρυσαν διάφορα μικρὰ βασίλεια

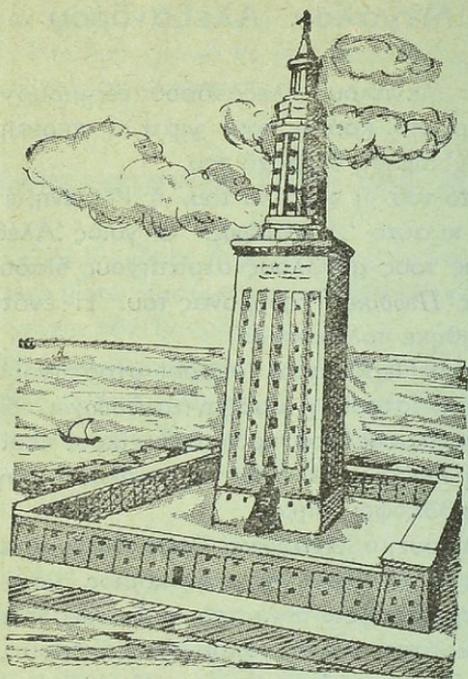
Ἀπ' αὐτὰ τὰ σπουδαιότερα ἦσαν :

- 1) Τὸ βασίλειο τῆς Μακεδονίας, πού ἐβασίλευσε ὁ *Κάσσανδρος*,
- 2) Τὸ βασίλειο τῆς Συρίας, πού ἐβασίλευσε ὁ *Σέλευκος*.
- 3) Τὸ βασίλειο τῆς Περγᾶμου, πού ἰδρύθηκε λίγο ἀργότερον ἀπὸ τ' ἄλλα.
- 4) Τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου, πού ἐβασίλευσε ὁ *Πτολεμαῖος*.

Τὸ βασίλειο τῶν Πτολεμαίων

Τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ βασίλεια τῶν διαδόχων ἦταν τὸ βασίλειο τῆς Συρίας. Τὸ σπουδαιότερο ὅμως καὶ τὸ ἐνδοξότερο ἦταν τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου.

Τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου ἴδρυσεν ὁ Πτολεμαῖος ὁ Α'. Αὐτὸς ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους στρατηγοὺς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ

Ὁ φάρος τῆς Ἀλεξάνδρειας.

ριοι κυβερνήτες. Ἐκυβέρνησαν μὲ καλωσύνη κι ἐσεβάσθησαν τὴ θρησκεία καὶ τὰ ἥθη κι ἔθιμα τῆς χώρας. Ἐπίσης ἐπεσκεύασαν τοὺς παλαιοὺς Αἰγυπτιακοὺς ναοὺς κι ἔκτισαν νέους. Ἀκόμη ἐφρόντισαν νὰ διαδοθῆ στὸ βασίλειό τους περισσότερο ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπόριο τὴν ἐποχὴ τῶν Πτολεμαίων ἀναπτύχθηκε πολὺ. Ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, ἔγινε κέντρο τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Στὸ μεγάλο λιμάνι τῆς ἔφθαναν πλοῖα ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ φορτώσουν καὶ ξεφορτώσουν ἐμπορεύματα.

Γιὰ νὰ βλέπουν τὴν νύκτα τὰ πλοῖα τὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ εἶχαν κτίσει ἐπάνω σ' ἓνα νησί, ποὺ λεγόταν *Φάρος*, κοντὰ στὸ λιμάνι, ἓνα μεγάλο πύργο μὲ πολλοὺς ὀρόφους. Στὴν κορυφὴ τοῦ πύργου ἦταν ἀναμμένη πάντοτε φωτιά, ποὺ ἔδειχνε στὰ πλοῖα τὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ. Ὁ πύργος εἶχε ὕψος 200 περίπου μέτρα κι ὠνομάσθηκε κι αὐτὸς *Φάρος*.

Ὁ Φάρος τῆς Ἀλεξανδρείας ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

καταγόταν ἀπὸ τὴν Πτολεμαῖδα τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Ὁ Πτολεμαῖος, ἀφοῦ ἔγινε κύριος τῆς Αἰγύπτου, ὠργάνωσε ἰσχυρὸ στρατὸ καὶ στόλο. Ἐπειτα κατέλαβε τὴν Παλαιστίνη, τὴ νότιο Συρία καὶ τὴν Κύπρο.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Πτολεμαίου ὠνομάζοντο κι αὐτοὶ Πτολεμαῖοι, γι' αὐτὸ καὶ τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου λεγόταν *βασίλειο τῶν Πτολεμαίων*. Οἱ Πτολεμαῖοι ἐβασίλευσαν στὴν Αἰγύπτο σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες (323—30 π. Χ). Στὴν ἐποχὴ τους τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου ἦταν πολὺ πλούσιο καὶ εὐτυχισμένο.

Ὅλοι οἱ Πτολεμαῖοι ἦσαν ἱκανοὶ καὶ δραστήριοι.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια τὴν ἐποχὴ τῶν Πτολεμαίων ἦταν ἡ μεγαλύτερη καὶ πλουσιώτερη πόλι τοῦ κόσμου καὶ τὸ μεγαλύτερο κέντρο τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐκεῖ ἰδρύθηκε τότε τὸ *Μουσεῖο* καὶ ἡ περίφημη *Βιβλιοθήκη*.

Τὸ Μουσεῖο ἦταν ἓνα μεγάλο κτίριο ἀφιερωμένο στὶς Μοῦσες. Πολλοὶ σοφοὶ ἐπιστήμονες ἀπ' ὅλα τὰ μέρη ἐδίδασκαν σὲ χιλιάδες φοιτητὲς τὶς διάφορες ἐπιστῆμες. Ἦταν δηλαδὴ τὸ Μουσεῖο ἓνα εἶδος Πανεπιστημίου.

Ἡ Βιβλιοθήκη ἦταν ἓνα μεγάλο καὶ ὠραῖο οἰκοδόμημα, ποῦ εἶχε 700 χιλιάδες χειρόγραφα βιβλία γραμμένα ἐπάνω σὲ πάπυρο. Ἡ Βιβλιοθήκη αὐτὴ κατεστράφηκε ἀργότερα ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς Ἀραβες.

Τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἔργο τῶν Διαδόχων

Οἱ διάδοχοι στὰ κράτη ποῦ ἴδρυσαν ἐσυνέχισαν τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἔργο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐπροσπάθησαν δηλαδὴ νὰ διαδώσουν τὰ ἑλληνικὰ ἦθη κι ἔθιμα καὶ τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ στοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ τὸ ἐπέτυχαν. Ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς Ἀνατολῆς στοὺς χρόνους αὐτοὺς ἐξηκολούθησε γοργότερα κι ἐρρίζωσε βαθειὰ στοὺς βαρβάρους λαοὺς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Γι αὐτὸ τοὺς χρόνους ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ρωμαίων τοὺς ὠνόμασαν *Ἑλληνιστικοὺς χρόνους* ἢ *χρόνους τῶν διαδόχων* καὶ τὰ κράτη τῶν διαδόχων *Ἑλληνιστικὰ κράτη*.

Τὰ κράτη αὐτὰ διετηρήθησαν τρεῖς αἰῶνες. Τὸ 146 ὅμως π. Χ. ἓνας λαός, οἱ *Ρωμαῖοι*, ποῦ κατοικοῦσαν στὴ μέση Ἰταλία, ἐκυρίευσαν τὴν Ἑλλάδα κι ἀργότερα τὰ κράτη τῶν διαδόχων στὴν Ἀσία καὶ Ἀφρική. Ἔτσι τὸ ἀπέραντο βασίλειο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου δὲν ὑπῆρχε πιά. Ὑπῆρχε ὅμως ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς. Ὑπῆρχαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ οἱ ἑλληνικὲς τέχνες, ποῦ ἔδιδαν τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ Ἑλλάδα θὰ ξαναγινόταν ἐλεύθερη καὶ δοξασμένη, ὅπως στὰ χρόνια τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Κι αὐτὸ δὲν ἄργησε νὰ γίνη. Διαβάστε τὴν Ἱστορίαν τῆς Ε'. τάξεως καὶ θὰ τὸ ἰδῆτε

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΟΙ ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Ἡ ζωὴ τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων	Σελ.	3
Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ	»	4
Ἰχνη τῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων στὴν Ἑλλάδα	»	5

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.— Μινωϊκὸς πολιτισμὸς	»	7
Καταγωγή τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων	»	8
Γὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ βασίλεια	»	8
Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς	»	9
Ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων	»	10

ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων	»	11
Γὰ μαντεῖα	»	12
Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες	»	13
Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες	»	14
Οἱ ἀμφικτιονίες	»	17

Ἡ ΑΡΧΑΙΑ ΣΠΑΡΤΗ

Τὸ βασίλειο τῆς Σπάρτης	»	18
Ὁ Λυκούργος	»	18
Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου	»	19
Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν	»	21
Ἡ Σπάρτη κυριεῖται τῆ Μεσσηνίας.— Ἀριστομένης	»	22

Ἡ ΑΡΧΑΙΑ ΑΘΗΝΑ

Ὁ βασιλεὺς Κόδρος	»	24
Τὸ βασίλειο τῶν Ἀθηνῶν	»	25
Ὁ Σόλων	»	25
Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος	»	26
Ὁ ὄρκος τῶν ἀρχαίων ἐφήβων Ἀθηναίων	»	28
Ὁ Σόλων καὶ ὁ Κροῖσος	»	28
Ὁ Πεισίστρατος	»	30
Ὁ Κλεισθένης	»	30

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας	»	32
Πρώτη καὶ δευτέρα ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος	»	32
Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος.— Μιλτιάδης	»	33

Τὸ τέλος τοῦ Μιλτιάδη	Σελ.	36
Θεμιστοκλῆς	»	36
Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος.— Ξέρξης	»	37
Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν	»	38
Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος	»	40
Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν	»	42
Ὁ Πανσανίας	»	44
Ἐξορία καὶ θάνατος τοῦ Θεμιστοκλῆ	»	44
Ἄριστείδης ὁ δίκαιος	»	45
Ὁ Κίμων	»	46
Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας	»	47
Τὸ τέλος τοῦ Κίμωνος	»	48

Η ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν	»	49
Ὁ Περικλῆς	»	50
Ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς	»	52
Ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις	»	55

ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Πελοποννησιακὸς πόλεμος	»	57
Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης	»	59
Ἡ κάθοδος τῶν μυρίων	»	59
Πόλεμος τῆς Σπάρτης κατὰ τῶν Περσῶν.— Ἀγησίλαος	»	60
Ἡ Θήβα καὶ ὁ Πελοπίδας	»	60
Ὁ Ἐπαμεινώνδας	»	61

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Ἡ Μακεδονία καὶ ὁ Φίλιππος Β'	»	64
Ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας	»	65
Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος	»	67
Ἡ μάχη στὸ Γρανικὸ ποταμὸ	»	69
Ἡ μάχη στὴν Ἴσσο	»	70
Ἡ μάχη στὰ Γαυγάμηλα	»	71
Ἡ ἐκστρατεία στὶς Ἰνδίες	»	72
Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου	»	73
Τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἔργο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου	»	74
Τὸ βασιλεῖο τῶν Πτολεμαίων	»	75
Τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἔργο τῶν Διαδόχων	»	77

Επιμέλεια Γαλανοπούλου

1200/79

